

Audyt krajobrazowy województwa lubelskiego

Projekt dokumentu – etap opiniowania

Podstawowe informacje dotyczące:

- założeń metodycznych,
- zakresu prowadzonych prac,
- wyników audytu.

Departament Strategii i Rozwoju

Urząd Marszałkowski Województwa Lubelskiego w Lublinie

Lublin, marzec 2025 r.

Spis treści

Wykaz skrótów.....	3
Wprowadzenie	4
Przesłanki i cele sporządzania audytu krajobrazowego województwa	4
Uwarunkowania formalno-prawne	4
Funkcje Audytu krajobrazowego województwa lubelskiego	6
Podstawowe elementy oraz struktura dokumentu Audytu krajobrazowego województwa lubelskiego.....	7
Dokumentacja Audytu krajobrazowego województwa lubelskiego	10
Geoportal Audyt krajobrazowy województwa lubelskiego.....	10
1. Informacje ogólne o położeniu województwa lubelskiego	12
2. Zestawienie zidentyfikowanych krajobrazów oraz ich klasyfikacja.....	29
3. Charakterystyka zidentyfikowanych krajobrazów	36
4. Ocena zidentyfikowanych krajobrazów	40
5. Wykaz krajobrazów priorytetowych	43
Krajobrazy priorytetowe w układzie grup i typów krajobrazu	51
Krajobrazy priorytetowe w układzie podtypów krajobrazu	54
6. Wykaz obszarów lub obiektów chronionych	62
7. Zestawienie zagrożeń dla możliwości zachowania wartości krajobrazów priorytetowych oraz wartości krajobrazów na obszarach chronionych.....	65
8. Wykaz rekomendacji i wniosków dotyczących kształtowania i ochrony krajobrazów priorytetowych oraz krajobrazów w obrębie obszarów lub obiektów chronionych	75
Rekomendacje i wnioski dotyczące kierunków i zasad kształtowania zabudowy, zagospodarowania i użytkowania terenów	75
Rekomendacje i wnioski dotyczące wskazania obszarów, które powinny zostać objęte formami ochrony przyrody	80
Rekomendacje i wnioski dotyczące wskazania obszarów, które ze względu na znaczący spadek wartości krajobrazu wymagają pogłębionej analizy zasadności ich dalszej ochrony.....	83
Rekomendacje i wnioski dotyczące wskazania obszarów, które powinny zostać objęte formami ochrony zabytków	83
Rekomendacje i wnioski w zakresie uzupełnienia stanu wiedzy	90
9. Katalog lokalnych form architektonicznych zabudowy	92
10. Podsumowanie	97
11. Słownik pojęć	101
12. Spis tabel	107
13. Spis rycin	108
14. Spis załączników.....	109

Wykaz skrótów

MPZP – Miejscowy Plan Zagospodarowania Przestrzennego

PZPWL – Plan Zagospodarowania Przestrzennego Województwa Lubelskiego przyjęty Uchwałą Nr XI/162/2015 Sejmiku Województwa Lubelskiego z dnia 30 października 2015 r. (Dz. Urz. Woj. Lubel. z 2015 r. poz. 5441)

u.p.z.p. – Ustawa z dnia 27 marca 2003 r. o planowaniu i zagospodarowaniu przestrzennym (t.j. Dz. U. z 2024 r. poz. 1130, 1907, 1940)

Wprowadzenie

W aktualnej systematyce aktów planowania przestrzennego, audyt krajobrazowy oraz plan zagospodarowania przestrzennego województwa należą do podstawowych narzędzi kształtowania i prowadzenia polityki przestrzennej na poziomie regionalnym. Podstawą wprowadzenia nowych kompetencji organów samorządu województwa, dotyczących sporządzenia audytu krajobrazowego, było przyjęcie ustawy z dnia 24 kwietnia 2015 r. o zmianie niektórych ustaw w związku ze wzmocnieniem narzędzi ochrony krajobrazu, co skutkowało m.in. nowelizacją przepisów ustawy o planowaniu i zagospodarowaniu przestrzennym.

Przesłanki i cele sporządzania audytu krajobrazowego województwa

Zgodnie z uzasadnieniem do projektu ustawy o zmianie niektórych ustaw w związku ze wzmocnieniem narzędzi ochrony krajobrazu, jako najważniejsze przesłanki przygotowania audytów krajobrazowych w skali regionalnej należy uznać:

1. W ujęciu formalnym – wypełnienie części deklaracji wynikających z ratyfikowanej przez Polskę 27 września 2004 r. Europejskiej Konwencji Krajobrazowej, w tym przede wszystkim dotyczących zintegrowanej w skali kraju identyfikacji i oceny krajobrazów. W tym aspekcie przyjęto, że audyty krajobrazowe województw przygotowane zostaną według jednolitej, przyjętej w drodze rozporządzenia metodyki, która określi:
 - a) sposób identyfikacji i charakterystyki typów krajobrazów na podstawie określonej dla całego kraju klasyfikacji,
 - b) kryteria waloryzacji krajobrazów służące oszacowaniu wartości wszystkich krajobrazów na obszarze województwa oraz wskazaniu tych, które należy uznać za szczególnie cenne (priorytetowe),
 - c) typologię zagrożeń dla krajobrazów priorytetowych, z uwzględnieniem źródeł oraz skali zagrożeń.
2. W ujęciu funkcjonalnym – stworzenie narzędzia koordynacji działań służących kompleksowej ochronie krajobrazu rozumianego jako przestrzeń, której cechy definiowane są zarówno czynnikami przyrodniczymi jak i kulturowymi, z uwzględnieniem:
 - a) koordynacji podmiotowej – traktowanej jako płaszczyzna współpracy organów i instytucji odpowiedzialnych za ochronę różnych komponentów przestrzeni,
 - b) koordynacji przedmiotowej – przejawiającej się planowaniem i podejmowaniem zintegrowanych działań służących zachowaniu wszystkich komponentów kształtujących wyodrębniającą się krajobrazowo przestrzeń.

Uwzględniając powyższe, jako podstawowe cele opracowania audytu krajobrazowego należy przyjąć:

1. Identyfikację krajobrazów występujących na całym obszarze województwa oraz ich klasyfikację na podstawie występujących cech charakterystycznych.
2. Ocenę wartości krajobrazów oraz wskazanie tzw. krajobrazów priorytetowych, czyli obszarów szczególnie cennych dla społeczeństwa ze względu na występujące walory przyrodnicze, kulturowe, historyczne, architektoniczne, urbanistyczne, ruralistyczne lub estetyczno-widokowe.
3. Określenie wniosków i rekomendacji służących zachowaniu i kształtowaniu cennych krajobrazów występujących na terenie województwa.

Uwarunkowania formalno-prawne

Proces sporządzania audytu krajobrazowego województwa podlega regulacjom prawnym, które determinują sposób jego wykonania i procedowania, zakres prowadzonych

prac analitycznych, a także jego rolę w planowaniu rozwoju przestrzennego na różnych szczeblach zarządzania.

Podstawowe regulacje dotyczące sporządzania audytu krajobrazowego województwa zdefiniowane zostały w ustawie z dnia 27 marca 2003 r. o planowaniu i zagospodarowaniu przestrzennym (t.j. Dz. U. z 2024 r. poz. 1130 z późn. zm.). Obejmują one przede wszystkim aspekty:

- a) kompetencyjne – w zakresie wskazania organów samorządu województwa jako właściwych do sporządzania i uchwalania audytu krajobrazowego,
- b) przedmiotowe – dotyczące określenia podstawowego zakresu analitycznego audytu krajobrazowego oraz charakteru wynikających z niego wniosków i rekomendacji,
- c) proceduralne – w zakresie wskazania podstawowych elementów toku formalno-prawnego sporządzania audytu.

Zgodnie z delegacją ustawową, szczegółowe regulacje, w tym przede wszystkim dotyczące metodyki sporządzania audytu, określne zostały w drodze rozporządzeń Rady Ministrów, tj.:

- a) z dnia 11 stycznia 2019 r. w sprawie sporządzania audytów krajobrazowych (Dz. U. z 2019 r. poz. 394),
- b) z dnia 19 października 2022 r. zmieniającego rozporządzenie w sprawie sporządzania audytów krajobrazowych (Dz. U. z 2022 r. poz. 2308), w którym nowelizacji uległy przepisy dotyczące strukturalnych części audytu oraz sposobu wskazywania krajobrazów priorytetowych.

Aktualnie obowiązujące wytyczne wynikające z ww. rozporządzeń określają:

1. Stosowaną przy sporządzaniu audytów krajobrazowych klasyfikację krajobrazów, opracowaną w oparciu o takie kryteria jak: charakter dominujących w krajobrazie czynników, rzeźba terenu i pokrycie terenu. W tym zakresie przepisy wskazują przede wszystkim:
 - a) zamknięty katalog typów i podtypów krajobrazów,
 - b) wzór karty charakterystyki krajobrazu, w której dokonuje się m.in. szacowania oraz interpretacji wartości wskaźników przyjętych dla zdefiniowanych cech krajobrazu.
2. Sposób oceny krajobrazów, wskazywania krajobrazów priorytetowych oraz identyfikacji zagrożeń i źródeł zagrożeń dla możliwości zachowania wartości krajobrazów. W tym zakresie przepisy wskazują przede wszystkim:
 - a) wzór karty oceny krajobrazu, w której według przyjętych zasad dokonuje się wartościowania cech i wskaźników dla potrzeb wytypowania krajobrazów priorytetowych z uwzględnieniem wskazanych kryteriów,
 - b) katalog zagrożeń, dla których w odniesieniu do rodzaju zjawisk stwarzających zagrożenia, wskazuje się ich źródło, charakter oraz skalę występowania.
3. Sposób uwzględnienia w audycie krajobrazowym obiektów i obszarów objętych ochroną, w tym na podstawie przepisów ustawy o ochronie przyrody oraz ustawy o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami. W tym zakresie wskazano, że obok krajobrazów priorytetowych, w odniesieniu do wszystkich krajobrazów położonych w obrębie parków kulturowych, parków narodowych, rezerwatów przyrody, parków krajobrazowych, obszarów chronionego krajobrazu, obiektów z list Światowego Dziedzictwa UNESCO, obszarów Sieci Rezerwatów Biosfery UNESCO (MaB) lub obszarów i obiektów proponowanych do umieszczenia na listach UNESCO:
 - a) przeprowadza się analizę w zakresie identyfikacji występujących lub potencjalnych zagrożeń,
 - b) formułuje się rekomendacje i wnioski dotyczące kształtowania i ochrony krajobrazu.

4. Szczegółowy zakres i metodologię audytu krajobrazowego, w tym przyjętą kolejność oraz sposób przeprowadzenia poszczególnych etapów jego sporządzania, tj.:
- a) identyfikację i klasyfikację krajobrazów,
 - b) charakterystykę zidentyfikowanych krajobrazów,
 - c) ocenę zidentyfikowanych krajobrazów,
 - d) wskazanie krajobrazów priorytetowych,
 - e) wskazanie zagrożeń dla możliwości zachowania wartości krajobrazów priorytetowych oraz wartości krajobrazów w obrębie obszarów lub obiektów chronionych,
 - f) sformułowanie rekomendacji i wniosków dotyczących kształtowania i ochrony krajobrazów priorytetowych oraz krajobrazów w obrębie obszarów lub obiektów chronionych,
 - g) określenie lokalnych form architektonicznych zabudowy dla krajobrazów priorytetowych.

Ważnym aspektem uwarunkowań formalno-prawnych są regulacje określające skutki prawne audytu krajobrazowego województwa, które determinują charakter oraz sposób formułowania wniosków i rekomendacji dotyczących kształtowania i ochrony krajobrazów. Wykorzystując wykonaną na zlecenie Generalnej Dyrekcji Ochrony Środowiska ekspertyzę dotyczącą konsekwencji prawnych sporządzenia audytu krajobrazowego¹, w pracach nad Audytem krajobrazowym województwa lubelskiego przyjęto, że pojęcie „rekomendacje i wnioski” traktowane są jako:

- a) otwarty katalog proponowanych działań, którego uszczegółowienie i uzupełnienie następuje w drodze zastosowania dostępnych instrumentów prawnych, w tym aktów planowania przestrzennego oraz narzędzi ochrony przyrody i wartości kulturowych,
- b) zapisy o znacznym stopniu ogólności, formułowane zakresowo lub ze wskazaniem na jakiej postawie należy określać poszczególne parametry i wskaźniki zagospodarowania w dalszych pracach planistycznych,
- c) treści mające charakter postulatów.

Funkcje Audytu krajobrazowego województwa lubelskiego

Uwzględniając przesłanki, cele oraz uwarunkowania formalno-prawne sporządzania audytów krajobrazowych, podstawowe funkcje Audytu krajobrazowego województwa lubelskiego obejmują:

- a) funkcję informacyjno-edukacyjną, w zakresie upowszechniania wiedzy o specyfice krajobrazów występujących na terenie województwa, walorach przyrodniczych i kulturowych kształtujących poszczególne krajobrazy, a także wartości krajobrazów wynikających z ich niepowtarzalności w skali regionalnej,
- b) funkcję koordynacyjną, w zakresie:
 - definiowania rozwiązań planistycznych służących zachowaniu wartości poszczególnych krajobrazów, właściwych do uwzględnienia na różnych szczeblach zarządzania rozwojem,
 - współpracy podmiotów oraz wykorzystania instrumentów formalno-prawnych, szczególnie istotnych dla zarządzania przestrzenią określonych krajobrazów,
 - włączania możliwie szerokiego grona interesariuszy w proces waloryzacji i ochrony wartości krajobrazów województwa.

¹ Fogel A. 2021: Ekspertyza w zakresie konsekwencji prawnych sporządzenia audytu krajobrazowego. GDOŚ. Warszawa.

Podstawowe elementy oraz struktura dokumentu Audytu krajobrazowego województwa lubelskiego

Zgodnie z Rozporządzeniem Rady Ministrów w sprawie sporządzania audytów krajobrazowych, audyt krajobrazowy składa się z dwóch podstawowych części, tj. części opisowej i tabelarycznej oraz części graficznej, dla których przepisy określają właściwy zakres treści.

Uwzględniając określone w rozporządzeniu elementy audytu oraz potrzebę zachowania spójności oraz czytelnych relacji pomiędzy jego poszczególnymi częściami przyjęto, że dokument Audytu krajobrazowego województwa lubelskiego zostanie zredagowany w układzie dokumentu podstawowego oraz jednoznacznie powiązanych z nim załączników graficznych i tabelarycznych (tabela 1).

Tabela 1. Struktura dokumentu Audytu krajobrazowego województwa lubelskiego

Część opisowa i tabelaryczna	Część graficzna
Informacje ogólne o położeniu obszaru województwa	
Zestawienie zidentyfikowanych krajobrazów oraz ich klasyfikacja [załącznik nr 1]	Mapa zidentyfikowanych krajobrazów (1:50 000) [załącznik nr 9]
Charakterystyka zidentyfikowanych krajobrazów [załącznik nr 2]	
Ocena zidentyfikowanych krajobrazów [załącznik nr 3]	
Wykaz krajobrazów priorytetowych [załącznik nr 4]	Mapa przedstawiającą lokalizację krajobrazów priorytetowych (1:50 000) [załącznik nr 10]
Wykaz obszarów lub obiektów, o których mowa w art. 38a ust. 3 pkt 2 ustawy ^{a)} [załącznik nr 5]	Mapa obszarów lub obiektów, o których mowa w art. 38a ust. 3 pkt 2 ustawy ^{a)} (1:50 000) [załącznik nr 11]
Zestawienie zagrożeń dla możliwości zachowania wartości krajobrazów priorytetowych oraz wartości krajobrazów w obrębie obszarów i obiektów, o których mowa w art. 38a ust. 3 pkt 2 ustawy ^{a)} [załącznik nr 6]	
Wykaz rekomendacji i wniosków dotyczących kształtowania i ochrony krajobrazów priorytetowych oraz krajobrazów w obrębie obszarów lub obiektów, o których mowa w art. 38a ust. 3 pkt 2 ustawy ^{a)} [załącznik nr 7]	Mapy terenów rekomendowanych do włączenia w obszary istniejących form ochrony przyrody ^{b)} [załącznik nr 12] Mapy obszarów, które powinny zostać objęte ochroną w formie parków kulturowych ^{c)} [załącznik nr 13]
Katalog lokalnych form architektonicznych zabudowy dla krajobrazów priorytetowych [załącznik nr 8]	Mapy obszarów zabudowanych wyróżniających się lokalną formą architektoniczną (1:2 000) [załącznik nr 14]

a) parki narodowe, rezerваты przyrody, parki krajobrazowe, obszary chronionego krajobrazu, obiekty znajdujące się na listach Światowego Dziedzictwa UNESCO, obszary Sieci Rezerwatów Biosfery UNESCO (MaB)

b) parki krajobrazowe, obszary chronionego krajobrazu, zespoły przyrodniczo-krajobrazowe

c) wpis do rejestru zabytków, wpis na Listę Skarbów Dziedzictwa, uznanie za pomnik historii, utworzenie parku kulturowego, ustalenia ochrony w miejscowym planie zagospodarowania przestrzennego i innych decyzjach

Źródło: Opracowanie własne DSiR UMWL

W strukturze dokumentu Audytu krajobrazowego województwa lubelskiego wyodrębniono rozdziały, które z jednej strony odwzorowują wszystkie określone w §4 Rozporządzenia

elementy audytu, z drugiej zaś w ramowy sposób przybliżają kolejność podejmowanych etapów jego opracowania²:

1. Informacje ogólne o położeniu obszaru województwa, ze szczególnym uwzględnieniem aspektów wpływających na charakter wykształconych krajobrazów.
2. Zestawienie zidentyfikowanych krajobrazów oraz ich klasyfikacja.
 - a) W rozdziale przedstawiono:
 - syntetyczne informacje o procesie identyfikacji krajobrazów,
 - zestawienia statystyczne dotyczące typów i podtypów krajobrazów występujących w regionie,
 - poglądowe zobrazowania jednostek krajobrazowych oraz typów krajobrazów występujących w województwie.
 - b) Integralną częścią treści rozdziału są załączniki:
 - Zestawienie tabelaryczne zidentyfikowanych krajobrazów oraz ich klasyfikacja [załącznik nr 1],
 - Mapa zidentyfikowanych krajobrazów (skala 1:50 000) [załącznik nr 9].
3. Charakterystyka zidentyfikowanych krajobrazów.
 - a) W rozdziale przedstawiono:
 - syntetyczne informacje dotyczące sposobu i zakresu charakterystyki krajobrazów,
 - przykładową kartę charakterystyki krajobrazu z zastrzeżeniem, że treść modułu V karty, obejmująca dokumentację kartograficzną i fotograficzną krajobrazu priorytetowego, jest konsekwencją kolejnych etapów sporządzania audytu, tj. oceny zidentyfikowanych krajobrazów oraz ich kwalifikacji do grupy krajobrazów priorytetowych.
 - b) Integralną częścią treści rozdziału jest załącznik:
 - Zestawienie kart charakterystyk zidentyfikowanych krajobrazów [załącznik nr 2].
4. Ocena zidentyfikowanych krajobrazów.
 - a) W rozdziale przedstawiono:
 - ogólne informacje dotyczące złożonego, wielokryterialnego procesu oceny zidentyfikowanych krajobrazów,
 - przykładową kartę oceny krajobrazu.
 - b) Integralną częścią treści rozdziału jest załącznik:
 - Zestawienie kart oceny zidentyfikowanych krajobrazów [załącznik nr 3].
5. Wykaz krajobrazów priorytetowych.
 - a) W rozdziale przedstawiono:
 - podstawowe informacje dotyczące znaczenia poszczególnych kryteriów oceny dla kwalifikacji krajobrazów do grupy krajobrazów priorytetowych na terenie województwa lubelskiego,
 - zestawienia statystyczne dotyczące udziału krajobrazów priorytetowych w poszczególnych typach i podtypach krajobrazów występujących w regionie,
 - poglądowe zobrazowanie krajobrazów priorytetowych wskazanych na obszarze województwa.
 - b) Integralną częścią treści rozdziału są załączniki:
 - Zestawienie tabelaryczne zidentyfikowanych krajobrazów priorytetowych [załącznik nr 4],
 - Mapa przedstawiającą lokalizację krajobrazów priorytetowych (skala 1:50 000) [załącznik nr 10].
6. Wykaz obszarów lub obiektów chronionych.

² Szczegółowy zakres i sposób realizacji poszczególnych etapów prac stanowi element Dokumentacji Audytu, który został przedstawiony w rozdziale pn. Opis przyjętych metodyk oraz wykorzystanych źródeł danych

- a) W rozdziale przedstawiono:
- informacje dotyczące obszarów lub obiektów objętych ochroną ze względu na wartości przyrodnicze i kulturowe,
 - poglądowe zobrazowanie obszarów chronionych na terenie województwa lubelskiego.
- b) Integralną częścią treści rozdziału są załączniki:
- Zestawienie tabelaryczne obszarów lub obiektów, o których mowa w art. 38a ust. 3 pkt 2 u.p.z.p. [załącznik nr 5],
 - Mapa obszarów lub obiektów, o których mowa w art. 38a ust. 3 pkt 2 u.p.z.p. (1:50 000) [załącznik nr 11].
7. Zestawienie zagrożeń dla możliwości zachowania wartości krajobrazów priorytetowych oraz wartości krajobrazów w obrębie obszarów i obiektów chronionych.
- a) W rozdziale przedstawiono:
- syntetyczne informacje o procesie identyfikacji zagrożeń dla możliwości zachowania wartości krajobrazów priorytetowych oraz wartości krajobrazów w obrębie obszarów i obiektów chronionych,
 - zestawienia statystyczne dotyczące przedmiotu oraz źródeł i typów występujących zagrożeń,
 - poglądowe zobrazowanie obszarów, dla których wskazano zagrożenia oraz ilości zagrożeń występujących w poszczególnych krajobrazach,
 - przykładową kartę zagrożeń krajobrazu.
- b) Integralną częścią treści rozdziału jest załącznik:
- Zestawienie zagrożeń dla możliwości zachowania wartości krajobrazów priorytetowych oraz wartości krajobrazów w obrębie obszarów i obiektów, o których mowa w art. 38a ust. 3 pkt 2 u.p.z.p. [załącznik nr 6].
8. Wykaz rekomendacji i wniosków dotyczących kształtowania i ochrony krajobrazów priorytetowych oraz krajobrazów w obrębie obszarów lub obiektów chronionych.
- a) W rozdziale przedstawiono:
- syntetyczne informacje o charakterze, zakresie i adresatach formułowanych rekomendacji i wniosków,
 - przykładową kartę rekomendacji i wniosków.
- b) Integralną częścią treści rozdziału są załączniki:
- Zestawienie rekomendacji i wniosków dotyczących kształtowania i ochrony krajobrazów priorytetowych oraz krajobrazów w obrębie obszarów i obiektów, o których mowa w art. 38a ust. 3 pkt 2 u.p.z.p. [załącznik nr 7],
 - Mapy terenów rekomendowanych do włączenia w obszary istniejących form ochrony przyrody [załącznik nr 12],
 - Mapy obszarów, które powinny zostać objęte ochroną w formie parków kulturowych [załącznik nr 13].
9. Katalog lokalnych form architektonicznych zabudowy dla krajobrazów priorytetowych.
- a) W rozdziale przedstawiono:
- syntetyczne informacje o procesie identyfikacji lokalnych form architektonicznych zabudowy,
 - wykaz lokalnych form architektonicznych zabudowy.
- b) Integralną częścią treści rozdziału są załączniki:
- Katalog lokalnych form architektonicznych zabudowy dla krajobrazów priorytetowych [załącznik nr 8],
 - Mapy obszarów zabudowanych wyróżniających się lokalną formą architektoniczną (1:2 000) [załącznik nr 14].

Dokumentacja Audytu krajobrazowego województwa lubelskiego

Realizując wymogi Rozporządzenia Rady Ministrów w sprawie sporządzania audytów krajobrazowych, w ramach prac nad Audytem krajobrazowym województwa lubelskiego sporządzono dokumentację, która zostanie udostępniona w Biuletynie Informacji Publicznej Urzędu Marszałkowskiego Województwa Lubelskiego w Lublinie na etapie wyłożenia do publicznego wglądu projektu audytu. Obejmuje ona:

- a) opis przyjętych metodyk oraz wykorzystanych źródeł danych,
- b) opis przebiegu przeprowadzonych konsultacji społecznych oraz zestawienie i stanowisko wobec nieuwzględnionych uwag zgłoszonych do projektu audytu krajobrazowego – element dokumentacji, który zostanie przygotowany po przeprowadzeniu etapu opiniowania i konsultacji społecznych,
- c) dane przestrzenne (część graficzna) w formatach SHP i GML – stanowiące podstawę sporządzenia map (odpowiednio w skali 1:50 000 i 1:2 000), wskazanych jako załączniki stanowiące integralną część audytu,
- d) zestawienia tabelaryczne dla danych – wykorzystane do przygotowania załączników tabelarycznych, stanowiących integralną część dokumentu.

Ze względu na swój informacyjno-techniczny charakter, dokumentacja audytu krajobrazowego stanowi odrębną część dokumentu, która nie jest przedmiotem opiniowania, konsultacji społecznych, a także uchwalania przez sejmik województwa.

Geoportal Audyt krajobrazowy województwa lubelskiego

Ze względu na złożoność oraz obszerny zakres merytoryczny treści audytu krajobrazowego, zespół opracowujący projekt Audytu krajobrazowego województwa lubelskiego przygotował geoportal, który dzięki prostym i intuicyjnym narzędziom umożliwia dostęp do informacji zawartej zarówno w postaci danych przestrzennych, jak i w powiązanych z nimi formularzach.

Określając podstawowe założenia funkcjonalne geoportalu Audyt krajobrazowy województwa lubelskiego przyjęto, że powinien on umożliwiać:

- a) powszechny dostęp do informacji bez wymogu instalowania dodatkowych aplikacji,
- b) przeglądanie kart informacyjnych przygotowanych dla poszczególnych jednostek krajobrazowych w sposób intuicyjny,
- c) jednoznaczną identyfikację dokumentacji Audytu właściwej dla poszczególnych JST lub krajobrazów,
- d) wizualizację granic krajobrazów na tle różnych zobrazowań kartograficznych (zdjęć satelitarnych, map topograficznych, itp.),
- e) umieszczenie i przyporządkowanie do poszczególnych krajobrazów priorytetowych dokumentacji fotograficznej, co stanowi jeden z wymogów metodycznych sporządzania audytu krajobrazowego.

W efekcie, dla potrzeb przygotowania aplikacji Audytu krajobrazowego województwa lubelskiego wykorzystane zostało oprogramowanie ArcGIS Online, które pozwala użytkownikowi na interaktywne przeglądanie treści audytu krajobrazowego, w tym m.in.: przesuwanie, zmianę zasięgu wyświetlania (skali) oraz włączanie i wyłączanie warstw tematycznych. Ponadto umożliwia wyszukiwanie obiektów po nazwie, wykonywanie pomiarów odległości i powierzchni, tworzenie własnych szkiców oraz zapisywanie bieżącej kompozycji do wydruku.

Zakres danych przestrzennych udostępnionych w portalu Audyt krajobrazowy województwa lubelskiego obejmuje:

- a) dane o charakterze referencyjnym, w tym:

- granice podziału administracyjnego województwa,
 - granice podziału fizycznogeograficznego województwa,
 - obszary lub obiekty objęte ochroną, o których mowa w art. 38a ust. 3 pkt 2 u.p.z.p,
- b) dane wynikające z dotychczasowej polityki regionalnej w zakresie ochrony walorów krajobrazu, tj.:
- tereny, które powinny zostać objęte ochroną w ramach istniejących form ochrony przyrody, o których mowa w art. 6 ust. 1 pkt 3, 4 i 9 ustawy z dnia 16 kwietnia 2004 r. o ochronie przyrody,
 - obszary, które powinny zostać objęte formami ochrony zabytków, o których mowa w art. 7 ustawy z dnia 23 lipca 2003 r. o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami,
- c) dane wynikające z przeprowadzonej waloryzacji krajobrazowej przestrzeni województwa, w tym:
- granice zidentyfikowanych krajobrazów,
 - lokalizację krajobrazów priorytetowych,
 - obszary zabudowane wyróżniające się lokalną formą architektoniczną (wraz z dokumentacją fotograficzną).

1. Informacje ogólne o położeniu województwa lubelskiego

Województwo lubelskie położone jest we wschodniej części Polski, pomiędzy Wisłą a Bugiem. Graniczy z czterema województwami: od północy z podlaskim (4 km), od zachodu z mazowieckim (372 km) i świętokrzyskim (33 km), od południa z podkarpackim (321 km). Natomiast wschodnia granica stanowi granicę państwową z Białorusią (170 km) oraz Ukrainą (296 km) i jednocześnie zewnętrzną granicę Unii Europejskiej (rycina 1).

Rycina 1. Położenie administracyjne województwa lubelskiego

Źródło: Opracowanie własne DSiR UMWL

Rozciągłość południkowa województwa wynosi 226,4 km, natomiast rozciągłość równoleżnikowa – 176,1 km. Środek geometryczny zlokalizowany jest na terenie obrębu Wólka Łańcuchowska w gminie Milejów, w strefie południowej krawędzi doliny Wieprza.

Obejmuje obszar o powierzchni 25 122 km² (8% powierzchni kraju) i jest trzecim pod względem wielkości województwem w kraju (po mazowieckim i wielkopolskim).

Pod względem administracyjnym obszar województwa jest podzielony na 24 powiaty (w tym 4 miasta na prawach powiatu: Lublin, Biała Podlaska, Chełm i Zamość) i 213 gmin, w tym 20 gmin miejskich, 1 156 gmin wiejskich oraz 37 gmin miejsko-wiejskich.

Ludność i osadnictwo

Pod względem demograficznym region należy do obszarów depopulacyjnych. Na koniec 2023 r. zamieszkiwało na jego terenie 2,01 mln osób, co stanowiło 5,3% ludności Polski³. Średnia gęstość zaludnienia wyniosła 80 osób na km² i była wyraźnie niższa niż średnia dla kraju (120 osób na km²). Mieszkańcy miast stanowili zaledwie 46,1% ogółu ludności województwa. W Lublinie – stolicy regionu zamieszkiwało 329,6 tys. osób. Natomiast najmniejszym miastem był Józefów nad Wisłą, który liczył 817 mieszkańców.

Sieć osadniczą województwa tworzy 4 089 miejscowości, w tym: 57 miast, 3 334 wsie i 698 pozostałych miejscowości⁴. W strukturze sieci miejskiej dominują ośrodki małe (poniżej 20 tys. mieszkańców), w tym ponad połowa to miasta bardzo małe, których liczba ludności nie przekracza 5 tys. osób. Natomiast wśród wiejskich jednostek osadniczych przeważają wsie o liczbie ludności od 100 do 500 mieszkańców. Wsie duże (powyżej 1 000 mieszkańców) stanowią tylko 4% jednostek osadniczych. Pod względem przestrzennego rozmieszczenia osadnictwa region wykazuje duże zróżnicowanie wynikające z uwarunkowań przyrodniczych oraz historycznych procesów kształtowania sieci osadniczej.

W strukturze użytkowania gruntów dominują użytki rolne stanowiące 70,2% powierzchni województwa, a następnie grunty leśne oraz zadrzewione i zakrzewione (23,7%) oraz grunty zabudowane i zurbanizowane (4,2%). Natomiast grunty pod wodami, nieużytki i tereny różne zajmują łącznie 1,9% powierzchni województwa (tabela 2).

Tabela 2. Struktura użytkowania gruntów w województwie lubelskim w 2022 r.

Kategorie użytkowania	Powierzchnia (ha)	Udział %
użytki rolne	1 764 604	70,2%
grunty leśne oraz zadrzewione i zakrzewione	595 144	23,7%
grunty pod wodami	19 941	0,8%
grunty zabudowane i zurbanizowane	102 676	4,2%
nieużytki	22 356	0,9%
tereny różne	2 984	0,2%

Źródło: Opracowanie własne DSiR UMWL na podstawie Banku Danych Lokalnych (GUS)

Województwo lubelskie charakteryzuje się dużym zróżnicowaniem cech środowiska przyrodniczego, w tym krajobrazów naturalnych oraz różnorodności biologicznej. Na jego obszarze swój przebieg na wiele granic naturalnych: geomorfologicznych, klimatycznych, hydrologicznych, geobotanicznych, przyrodniczo-leśnych, zoogeograficznych i glebowych.

Pod względem fizycznogeograficznym województwo lubelskie leży na pograniczu:

- dwóch obszarów: Europy Zachodniej i Europy Wschodniej,
- trzech podobszarów: Pozaalpejskiej Europy Środkowej (3.), Karpat, Podkarpacia i Niziny Panońskiej (5.) oraz Niżu Wschodnioeuropejskiego (8.),
- pięciu prowincji: Niżu Środkoeuropejskiego (31.), Wyżyn Polskich (34.), Karpat Zachodnich z Podkarpaciem (51.), Niżu Wschodnio-Bałtycko-Białoruskiego (84.) i Wyżyn Ukraińskich (85.),

³ Bank Danych Lokalnych, GUS, Warszawa.

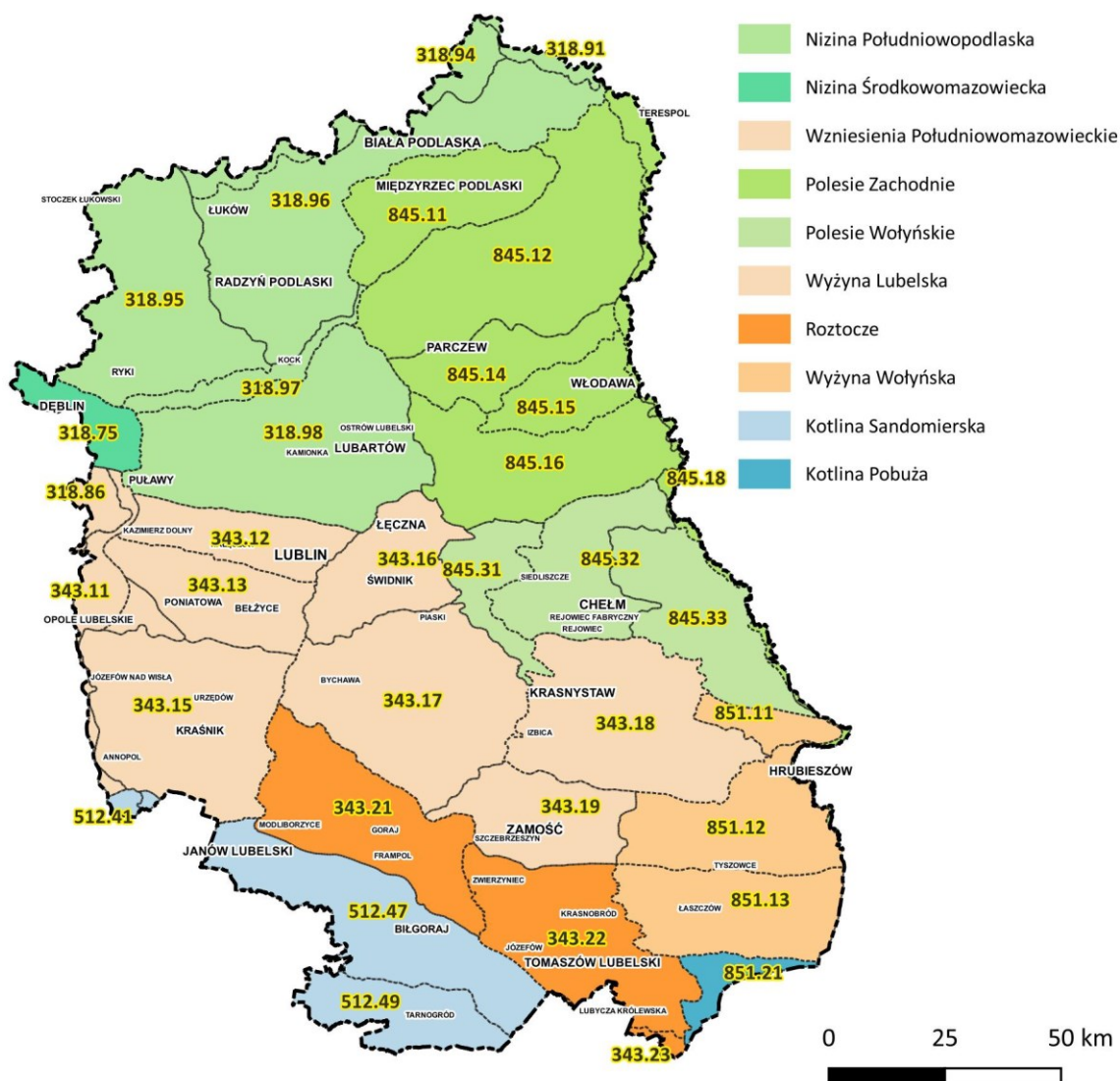
⁴ Bank Danych Lokalnych, GUS, Warszawa.

d) pięciu podprovincji: Nizin Środkowopolskich (318.), Wyżyny Lubelsko-Lwowskiej (343.), Północnego Podkarpacia (512.), Polesia (845.) i Wyżyny Wołyńsko-Podolskiej (851.).

Ponadto w granicach województwa znajdują się w całości lub w części następujące jednostki niższego rzędu:

- a) dziesięć makroregionów: Nizina Środkowomazowiecka (318.7), Wzniesienia Południowomazowieckie (318.8), Nizina Południowopodlaska (318.9), Wyżyna Lubelska (343.1), Roztocze (343.2), Kotlina Sandomierska (512.4), Polesie Zachodnie (845.1), Polesie Wołyńskie (845.3), Wyżyna Wołyńska (851.1) i Kotlina Pobuża (851.2),
b) trzydzieści sześć mezoregionów⁵ (rycina 2).

Rycina 2. Podział fizycznogeograficzny województwa lubelskiego

⁵ Solon J. i in. 2018, Physico-geographical mesoregions of Poland: Verification and adjustment of boundaries on the basis of contemporary spatial data, *Geographia Polonica*, 91 (2), 143-170.

Objaśnienia:

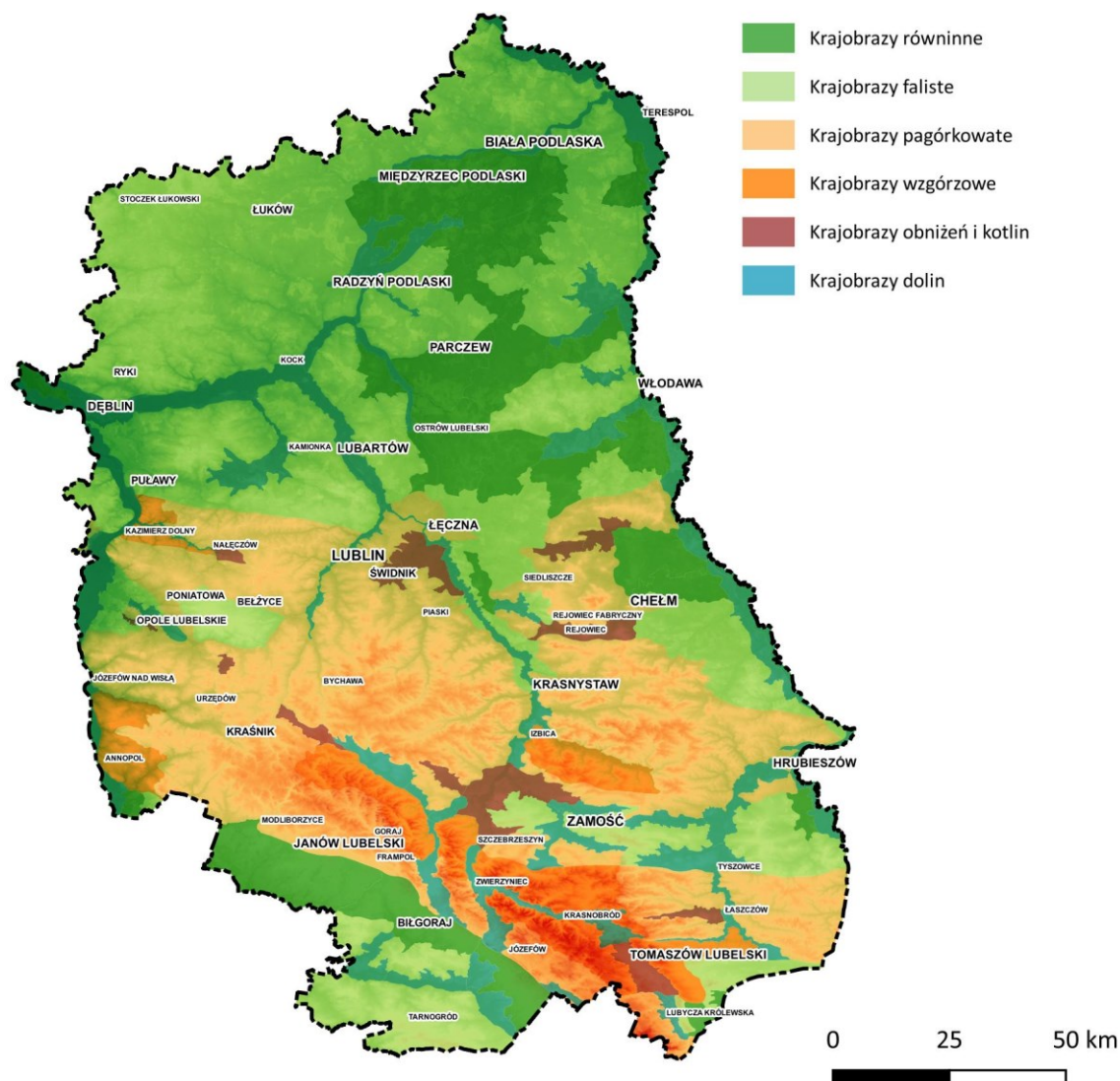
Nazwa makroregionu (kod)	Nazwa mezoregionu (kod)
Nizina Środkowomazowiecka (318.7)	Dolina Środkowej Wisły (318.75)
Wzniesienia Południowomazowieckie (318.8)	Równina Radomska (318.86)
Nizina Południowopodlaska (318.9)	Podlaski Przełom Bugu (318.91), Wysoczyzna Siedlecka (318.94), Wysoczyzna Żelechowska (318.95), Równina Łukowska (318.96), Pradolina Wieprza (318.97), Wysoczyzna Lubartowska (318.98)
Wyżyna Lubelska (343.1)	Małopolski Przełom Wisły (343.11), Płaskowyż Nałęczowski (343.12), Równina Bełżycka (343.13), Obniżenie Chodelskie (343.14), Wzniesienia Urzędowskie (343.15), Płaskowyż Świdnicki (343.16), Wyniosłość Giełczewska (343.17), Działy Grabowieckie (343.18), Kotlina Zamojska (343.19)
Roztocze (343.2)	Roztocze Zachodnie (343.21), Roztocze Środkowe (343.22), Roztocze Wschodnie (343.23)
Kotlina Sandomierska (512.4)	Nizina Nadwiślańska (512.41), Równina Biłgorajska (512.47), Płaskowyż Tarnogrodzki (512.49)
Polesie Zachodnie (845.1)	Zakłęśność Łomaska (845.11), Wysoczyzna Parczewsko-Kodeńska (845.12), Zakłęśność Sosnowicka (845.14), Garb Włodawski (845.15), Pojezierze Łęczyńsko-Włodawskie (845.16), Dolina Środkowego Bugu (845.18)
Polesie Wołyńskie (845.3)	Obniżenie Dorohuckie (845.31), Pagóry Chełmskie (845.32), Obniżenie Dubieńskie (845.33)
Wyżyna Wołyńska (851.1)	Grzęda Horodelska (851.11), Kotlina Hrubieszowska (851.12), Grzęda Sokalska (851.13)
Kotlina Pobuża (851.2)	Równina Bełska (851.21)

Źródło: Opracowanie własne DSiR UMWL

Rzeźba terenu

Na terenie województwa lubelskiego wyróżniono **6 typów rzeźby terenu** (zgodnie z wytycznymi zawartymi w załączniku nr 2 do Rozporządzenia). W północnej części dominują krajobrazy faliste oraz równinne, w centralnej części przeważają krajobrazy pagórkowate, natomiast w południowej oraz południowo-wschodniej występują krajobrazy wzgórzowe. Południowo-zachodni kraniec regionu zajmują krajobrazy równinne oraz faliste. Krajobrazy dolin są charakterystyczne dla obszarów zajmowanych przez główne rzeki (rycina 3).

Rycina 3. Typy rzeźby terenu województwa lubelskiego

Źródło: Opracowanie własne DSiR UMWL

Krajobrazy naturalne

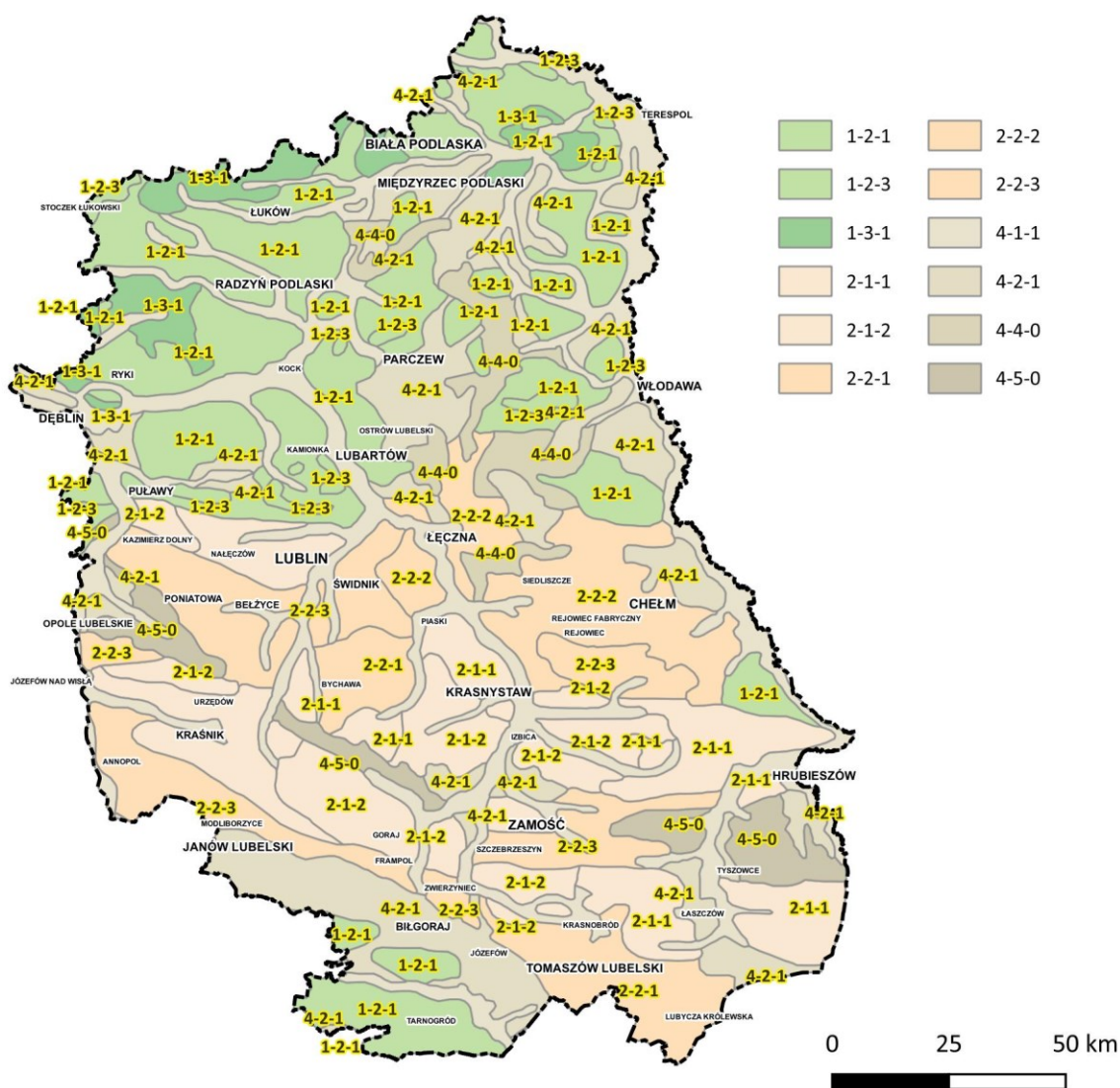
Krajobraz naturalny to system o swoistej strukturze i wewnętrznych powiązaniach, identyfikowany i klasyfikowany na podstawie cech przyrodniczych. Podstawą wydzielenia klas krajobrazu są przewodnie, najbardziej charakterystyczne rysy fizjonomii rzeźby. O podziale klas na rodzaje krajobrazu decydują geneza rzeźby i rodzaj materiału skalnego, natomiast gatunki krajobrazów wyróżniono na podstawie cech morfometrycznych rzeźby (deniwelacji i spadków terenu). Określone gatunkowi krajobrazu podporządkowany jest klimat, typ gleby, typ sposobu krążenia i występowania wody w środowisku oraz roślinność potencjalna (tj. gatunkowo odpowiadająca siedlisku)⁶.

Województwo lubelskie odznacza się wyjątkowo dużą **różnorodnością krajobrazową**, spowodowaną sąsiedztwem pasa wyżyn z pasem nizin środkowopolskich od północy i pasem

⁶ Richling A., 1992, Kompleksowa geografia fizyczna. PWN, Warszawa.

kotlin podgórskich od południa, którego odzwierciedleniem jest duży gradient hipsometryczny na pograniczu Roztocza i Kotliny Sandomierskiej, a także skomplikowana budowa geomorfologiczna będąca pochodną bogatej przeszłości geologicznej tej części Polski. W granicach regionu wyróżniono 3 klasy krajobrazów (z 4 wyodrębnionych w kraju), 8 rodzajów (z 14 występujących w kraju) i 10 gatunków (z 24 wyróżnionych w kraju)⁷ (rycina 4).

Rycina 4. Krajobrazy naturalne województwa lubelskiego

Objaśnienia:

Klasa	Rodzaj	Gatunek
1. Krajobrazy nizin	1-2. Peryglacjalne	1-2-1. Równinne i faliste
		1-2-3. Wzgórzowe
	1-3. Fluwioglacjalne	1-3-1. Równinne i faliste
2. Krajobrazy wyżyn i niskich gór	2-1. Lessowe - eoliczne	2-1-1. Wysoczyzn słabo rozciętych
		2-1-2. Wysoczyzn silnie rozczłonkowanych

⁷ Richling A., Dąbrowski A., 1995, Mapa 53.1. Typy krajobrazów naturalnych, [w:] Atlas Rzeczypospolitej Polskiej. IGIPZ PAN, Główny Geodeta Kraju, PPWK im. E. Romera, Warszawa.

4. Krajobrazy dolin i obniżeń	2-2. Węglanowe i gipsowe - erozyjne	2-2-1. Wysoczyzn słabo rozciętych
		2-2-2. Izolowanych, połogich wzniesień
		2-2-3. Płaskowyże falistych
	4-1. Zalewowych dolin - akumulacyjne	4-1-1. Równin zalewowych w terenach nizinnych i wyżynnych
	4-2. Teras nadzalewowych - akumulacyjne	4-2-1. Równin terasowych w terenach nizinnych i wyżynnych
	4-4. Równin bagiennych - akumulacyjne	4-4-1. Równin bagiennych - akumulacyjne
	4-5. Obniżeń denudacyjnych i kotlin w terenach wyżynnych - erozyjne	4-5-1. Obniżeń denudacyjnych i kotlin w terenach wyżynnych - erozyjne

Źródło: Opracowanie własne DSiR UMWL

Krajobrazy naturalne województwa lubelskiego mieszczą się w 3 klasach, tj.:

- a) krajobrazy nizin,
- b) krajobrazy wyżyn i niskich gór,
- c) krajobrazy dolin i obniżeń.

Krajobrazy w dwóch pierwszych klasach posiadają regionalny zasięg, natomiast krajobrazy w klasie ostatniej występują pośród wszystkich wyróżnionych w kraju klas krajobrazu, a więc poza wymienionymi również w obrębie krajobrazów gór średnich i wysokich.

Krajobrazy nizin

W obrębie województwa zidentyfikowano 2 rodzaje i 3 gatunki krajobrazu nizinnego, to jest:

- a) krajobrazy peryglacjalne, w tym:
 - równinne i faliste,
 - wzgórzowe;
- b) krajobrazy fluwioglacjalne, w tym:
 - równinne i faliste.

Krajobrazy nizin zdecydowanie dominują w północnej części województwa, przy czym największą powierzchnię zajmują *faliste równiny peryglacjalne*. Są one świadectwem intensywnej denudacji odbywającej się na przedpolu lądolodu. Odznaczają się polno-leśną strukturą ekologiczną. Krajobrazy wzgórzowe tworzą wypukłe formy glacialne typu moren czołowych, ozów, kemów i innych polodowcowych wzgórz ostańcowych wyznaczających strefy postojowe lądolodu z okresu zlodowacenia Warty. Zajmują łącznie niewielką powierzchnię w sąsiedztwie *równin fluwioglacjalnych*, które w kilku większych i mniejszych płatach występują w pobliżu północnej i północno-zachodniej granicy województwa (Wysoczyzna Siedlecka, Wysoczyzna Żelechowska, Równina Łukowska). Równiny fluwioglacjalne nachylone ku południowi i zachodowi, zbudowane są z warstwowanych piasków i żwirów. Czasami luźne piaski są zwydmione i zazwyczaj porośnięte lasami.

Krajobrazy wyżyn i niskich gór

Na obszarze województwa wyróżniono 2 rodzaje i 5 gatunków krajobrazu wyżynnego, to jest:

- a) krajobrazy lessowe – eoliczne, w tym:
 - wysoczyzn słabo rozciętych,
 - wysoczyzn silnie rozciętych,
- b) krajobrazy węglanowe i gipsowe erozyjne, w tym:
 - zwartych masywów ze skałkami,
 - izolowanych połogich wzniesień,
 - płaskowyży falistych.

Krajobrazy wyżynne rozpościerają się w środkowo-zachodniej i południowo-wschodniej części województwa obejmując: Wyżynę Lubelską, Rostocze, Kotlinę Pobuża, Wyżynę Wołyńską oraz Polesie Wołyńskie.

Krajobrazy lessowe są związane z mniej lub bardziej mięszymi pokrywami lessowymi. Wyróżnia je mnogość drugorzędnych form wklęsłych (w zależności od miąższości pokryw – o charakterze erozyjnym, bądź erozyjno-denudacyjnym i denudacyjnym) i znaczne wylesienie. Powierzchniowo przeważają *krajobrazy słabo rozciętych wysoczyzn*, dla których najbardziej charakterystycznymi drugorzędnymi formami rzeźby są wymoki i suche dolinki denudacyjne. Wysoka jakość gleb sprawia, że w strukturze ekologicznej lasy, zadrzewienia i nieużytki rolnicze odgrywają marginalną rolę.

Krajobrazy silnie rozciętych wysoczyzn ukształtowały się w sytuacji nisko położonych lokalnych baz erozyjnych. Są charakterystyczne dla wysoczyzn lessowych sąsiadujących z głęboko wciętymi w poziom wierzchwinowy dolinami rzecznyymi (to jest z przełomowymi odcinkami dolin Wisły i górnego Wieprza), a także dla silnie nachylonych pokryw lessowych, w których wysokości względne przekraczają 60 m. Dla tego gatunku krajobrazu znamieny jest wysoki stopień rozwinięcia sieci wąwozów. W zachodniej części Płaskowyżu Nałęczowskiego sięga on 11 km/km² i jest uważany za najwyższy w skali Europy. Zwarte, większe kompleksy leśne występują rzadko i są związane z formami erozyjnymi znajdującymi się w późnych stadiach rozwoju.

W krajobrazach węglanowych i gipsowych erozyjnych istotne znaczenie ma podłoże kredowe występujące płytko pod powierzchnią topograficzną, bądź wręcz ją stanowiące. W zależności od odporności skał podłoża dominują formy wklęsłe, najczęściej typu krasowego lub formy wypukłe w postaci rozległych wzniesień bądź skałek.

Krajobrazy zwartych masywów ze skałkami dominują w rejonach występowania odpornych wapieni, margli i piaskowców. W obrębie Wyżyny Lubelskiej ten gatunek krajobrazu charakterystyczny jest dla Wyniosłości Giełczewskiej, gdzie występują rozległe wzniesienia o dość łagodnych zboczach z kulminacjami w postaci ostańców zbudowanych z sarmackich piaskowców. Natomiast w obrębie Rostocza taki krajobraz jest charakterystyczny dla Rostocza Środkowego i Rostocza Wschodniego, to jest mezoregionów z dominującymi różnorodnymi wypukłymi formami rzeźby: dużymi w postaci gór – świadków lub małymi w postaci skałek. Stopień zalesienia tych krajobrazów zależy od żyzności gleb. Najmniej urodzajne znajdują się pod lasami lub (szczególnie dotyczy to gleb szkieletowych) nieużytkami, ale za to często z fitocenozami o wysokich walorach przyrodniczych.

Płaskowyże fałiste to najbardziej monotony gatunek krajobrazu pośród krajobrazów wyżynnych. Podłoże kredowe jest zamaskowane mięszą pokrywą utworów polodowcowych. Sieć dolinna jest słabo rozwinięta, a dość żyzne gleby znajdują się niemal wyłącznie pod uprawami rolnymi.

Krajobrazy den dolin i obniżeń

Krajobrazy den dolin i obniżeń posiadają generalnie genezę akumulacyjną, przy czym dwa ich rodzaje są związane z dolinami rzecznyymi, natomiast pozostałe z płaskimi równinami oraz z kotlinowatymi obniżeniami.

W województwie lubelskim wyróżniono 4 rodzaje i 2 gatunki krajobrazów den dolin i obniżeń, to jest:

- a) krajobrazy zalewowych dolin – akumulacyjne, w tym:
 - równin zalewowych w terenach nizinnych i wyżynnych,
- b) krajobrazy teras nadzalewowych – akumulacyjne, w tym:

- równin terasowych w terenach nizinnych i wyżynnych,
- c) krajobrazy równin bagiennych – akumulacyjne.
- d) krajobrazy obniżeń denudacyjnych i kotlin w terenach wyżynnych.

Krajobrazy równin zalewowych w klasycznej postaci jako krajobrazy łęgowe są ukształtowane w dużych dolinach typu pradolin, będących w przeszłości strefami odpływu wód z topniejącego lądolodu. Utwory powierzchniowe są reprezentowane przez drobnoziarniste i ilasto-mułowate osady rzeczne, rzadziej torfy. Miejsce przetrzebionych lasów łęgowych zajmują bądź okresowo zalewane i podtapiane łąki, bądź występujące w obszarach teras zalewowych wyższych pola uprawne.

Krajobrazy równin terasowych są związane z piaszczystymi terasami nadzalewowymi (plejstoceniowymi) na obrzeżach dolin dużych rzek (głównie Wisły) oraz z piaszczystymi równinami akumulacyjnymi, zwłaszcza typu sandrowego. Te drugie, często zwydmione i w dużym stopniu zalesione, szczególnie charakterystyczne są dla Równiny Biłgorajskiej oraz płaskich stref wododziałowych w obszarze Polesia Zachodniego.

Krajobrazy równin bagiennych są typowe dla torfowiskowego krajobrazu poleskiego. Największe przestrzenie zajmują w zachodniej części Pojezierza Łęczyńsko-Włodawskiego oraz w obrębie Zakłęśłości Łomaskiej i Zakłęśłości Sosnowickiej. Odznaczają się urozmaiconą, leśno-torfowiskowo-łąkowo-polną strukturą ekologiczną.

Krajobrazy obniżeń denudacyjnych i kotlin w dużej mierze posiadają cechy krajobrazów krasowych z licznymi lejami krasowymi. Są to zarazem krajobrazy rolnicze ze znaczącym (jak jest w przypadku Obniżenia Chodelskiego, Kotliny Hrubieszowskiej i doliny Poru na pograniczu Rostocza Zachodniego i Wyniosłości Giełczewskiej) udziałem użytków zielonych.

W tabeli 3 przedstawiono charakterystykę krajobrazów naturalnych występujących w województwie lubelskim.

Tabela 3. Krajobrazy naturalne województwa lubelskiego

Gatunki krajobrazów	Mezoregiony	Cechy charakterystyczne		
		Gleby	Wody	Roślinność potencjalna
Klasa: KRAJOBRAZY NIZIN				
Rodzaj: Peryglacjalne				
równinne i faliste	Wysoczyzna Żelechowska, Równina Łukowska, Wysoczyzna Parczewsko-Kodeńska, Garb Włodawski, Wysoczyzna Lubartowska, Płaskowyż Tarnogrodzki, Równina Radomska	rdzawe, bielcowe	zróznicowana głębokość, rzadka sieć powierzchniowa	bory mieszane, grądy
wzgórzowe	Wysoczyzna Lubartowska, Garb Włodawski	rdzawe, bielcowe	głębokie, często piętrowe	bory sosnowe, bory mieszane
Rodzaj: Fluwioglacjalne				
równinne i faliste	Wysoczyzna Siedlecka, Wysoczyzna Żelechowska (cz. środk.), Równina Łukowska (cz. pn)	bielcowe, rdzawe	głębokie	bory suche, bory mieszane
KLASA: KRAJOBRAZY WYŻYN I NISKICH GÓR				
Rodzaj: Lessowe – eoliczne				

wysoczyzn słabo rozciętych	Grzęda Sokalska, Grzęda Horodelska, Płaskowyż Nałęczowski (cz. środk. i wsch.), Wzniesienia Urzędowskie, Działy Grabowieckie (cz. wsch.), Wyniosłość Giełczewska (cz. zach.)	czarnoziemy, brunatne	głębokie, bez sieci powierzchniowej	grądy, dąbrowy świetliste
wysoczyzn silnie rozciętych	Działy Grabowieckie (cz. zach.), Wyniosłość Giełczewska (cz. pd-wsch.), Płaskowyż Nałęczowski (cz. zach.), Roztocze Zachodnie, Roztocze Środkowe (cz. pn-zach.)	brunatne	głębokie, rzadka sieć stała, gęsta epizodyczna	grądy, dąbrowy świetliste
Rodzaj: Węglanowe i gipsowe – erozyjne				
zwartych masywów ze skałkami	Roztocze Środkowe (cz. środk. i pd), Roztocze Wschodnie, Wyniosłość Giełczewska (cz. pn)	rędziny	wody krasowe bez sieci powierzchniowej, źródła	grądy, dąbrowy świetliste
izolowanych połączonych wzniesień	Pagóry Chełmskie, Obniżenie Dorohuckie, Obniżenie Dubieńskie (cz. zach.) Płaskowyż Świdnicki (cz. wsch.),	rędziny	wody krasowe	grądy
płaskowyży falistych	Płaskowyż Świdnicki (cz. zach.), Równina Bełżycka, Działy Grabowieckie (cz. pn), Kolina Zamojska, Wzniesienia Urzędowskie (cz. pd)	rędziny	wody krasowe, rzadka sieć powierzchniowa, źródła	grądy, dąbrowy świetliste
Klasa: KRAJOBRAZY DOLIN I OBNIŻEŃ				
Rodzaj: Zalewowych den dolin – akumulacyjne				
równin zalewowych w terenach nizinnych i wyżynnych	Nizina Nadwiślańska, Małopolski Przełom Wisły, Dolina Środkowej Wisły, Podlaski Przełom Bugu, Pradolina Wieprza, Dolina Środkowego Bugu	mady	płytkie, okresowo zalewy	łęgi
Rodzaj: Teras nadzalewowych – akumulacyjne				
równin terasowych w terenach nizinnych i wyżynnych	Zakłęśność Sosnowicka, Równina Bełska, Obniżenie Dubieńskie, Zakłęśność Łomaska, Równina Biłgorajska, Pojezierze Łęczyńsko-Włodawskie (cz. wsch.)	rdzawe	nierównomiernie głębokie, bez sieci powierzchniowej	bory sosnowe
Rodzaj: Równin bagiennych – akumulacyjne*				
-	Pojezierze Łęczyńsko-Włodawskie, Zakłęśność Sosnowicka, Zakłęśność Łomaska	bagienne	płytkie i bardzo płytkie	olsy, bory bagienne
Rodzaj: Obniżeń denudacyjnych i kotlin w terenach wyżynnych – erozyjne*				

-	Kotlina Hrubieszowska, dolina Poru na pograniczu Roztocza Zachodniego i Wyniosłości Giełczewskiej, Kotlina Chodelska	rdzawe i brunatne, rędziny	zmienne głębokie, częściowo wody krasowe	bory, grądy
---	--	----------------------------------	--	-------------

* bez podziału na gatunki

Źródło: Opracowanie własne DSiR UMWL

Krainy geobotaniczne

Województwo lubelskie położone jest w obrębie **6 krain geobotanicznych**⁸. Północną część zajmuje największa kraina – Południowomazowiecko-Podlaska, która dzieli się na 3 podkrainy: Południowomazowiecką, Radomską i Południowopodlaską. Centralna część województwa należy do Krainy Wyżyny Lubelskiej. Wzdłuż wschodniej granicy województwa (od Włodawy w kierunku Tomaszowa Lubelskiego) ciągnie się Kraina Zachodniowołyńska. Trzy pozostałe krainy obejmują swym zasięgiem regiony: Kotliny Sandomierskiej, Roztocza oraz Pojezierza Łęczyńsko-Włodawskiego.

W obrębie wymienionych krain geobotanicznych wyróżniono **72 podokręgi geobotaniczne**, których wykaz przedstawiono w tabeli 4, zaś lokalizację na rycinie 5.

Tabela 4. Regiony geobotaniczne województwa lubelskiego

Krainy i podkrainy	Okręgi	Podokręgi
C. Dział Wyżyn Południowopolskich		
C.8. Kraina Kotliny Sandomierskiej	C.8.3. Okręg Widel Wisły i Sanu	C.8.3.a. Doliny Wisły "Połaniec - Annopol"
		C.8.5.a. Lasów Janowskich
	C.8.5. Okręg Równiny Biłgorajskiej	C.8.5.b. Biłgorajski
		C.8.5.c. Puszczy Solskiej
	C.8.6. Okręg Płaskowyżu Tarnogrodzkiego	C.8.6.a. Brzyskowiedzki
		C.8.6.b. Tarnogrodzki
C.9. Kraina Roztoczańska	C.9.1. Okręg Roztocza Zachodniego	C.9.1.a. Modliborzycko-Kraśnicki
		C.9.1.b. Sułowsko-Frampolski
		C.9.1.c. Turobińsko-Gorajecki
	C.9.2. Okręg Roztocza Środkowego i Południowego	C.9.2.a. Zwierzyniecki
		C.9.2.b. Narolski
	C.9.3. Okręg Izbicko-Tomaszowski	C.9.3.a. Starozamojsko-Grabowiecki
		C.9.3.b. Łabuńsko-Zawadzki
		C.9.3.c. Wożuczyński
D. Dział Wołyński		
D.1. Kraina Zachodniowołyńska	D.1.1. Okręg Polesia Wołyńskiego	D.1.1.a. Uhruski
		D.1.1.b. Dorohusko-Sawiński
		D.1.1.c. Chełmski
		D.1.1.d. Doliny Bugu "Horodło - Uhrusk"
	D.1.2. Okręg Hrubieszowsko-Zamojski	D.1.2.a. Hrubieszowski
		D.1.2.b. Międzyński
	D.1.3. Okręg Grzędy Sokalskiej	D.1.3.a. Tyszowiecki
		D.1.3.b. Ulhnowski

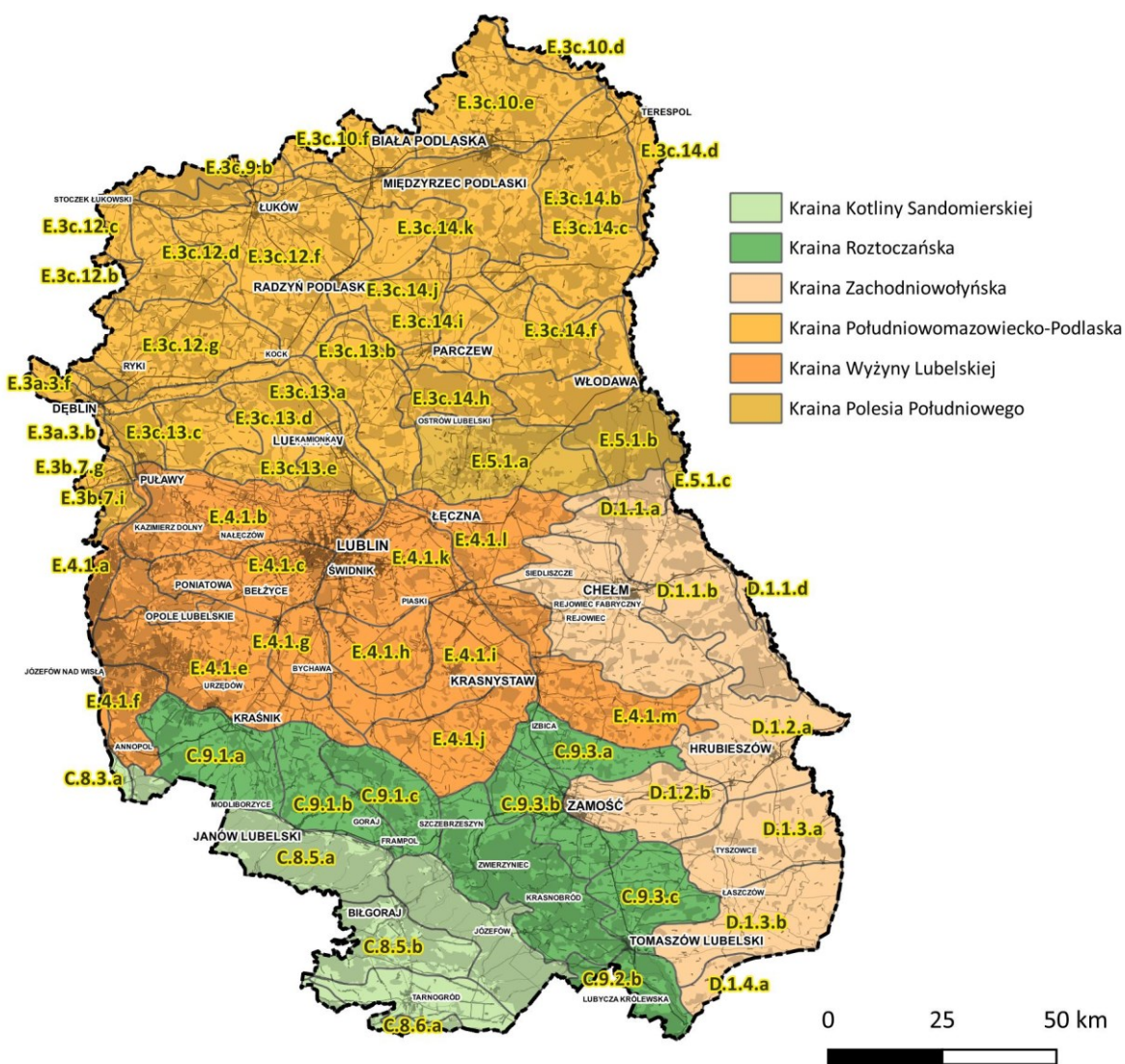
⁸ Matuszkiewicz J. M., 2008, Regionalizacja geobotaniczna Polski, IGiPZ PAN, Warszawa.

	D.1.4. Okręg Kotliny Pobuża	D.1.4.a. Machnowski
E. Dział Mazowiecko-Poleski		
E.3. Kraina Południowomazowiecko-Podlaska / E.3a. Podkraina Południowomazowiecka	E.3a.3. Okręg Nadwiślański Puławsko-Warszawski	E.3a.3.b. Doliny Wisły "Puławy - Warszawa"
		E.3a.3.f. Dębliński-Maciejowicki
		E.3a.3.g. Nieciecki
E.3. Kraina Południowomazowiecko-Podlaska / E.3b. Podkraina Radomska	E.3b.7. Okręg Równiny Radomskiej	E.3b.7.g. Czarnoleski
		E.3b.7.i. Ciepiewski
E.3. Kraina Południowomazowiecko-Podlaska / E.3c. Podkraina Południowopodlaska	E.3c.9. Okręg Kałuszyński-Wodyński	E.3c.9.b. Wodyński
	E.3c.10. Okręg Wysoczyzny Siedleckiej	E.3c.10.d. Doliny Bugu "ujście Krzny - Granne"
		E.3c.10.e. Konstantynowski
		E.3c.10.f. Zbuczynski-Łosicki
	E.3c.12. Okręg Żelechowski-Łukowski	E.3c.12.a. Łaskarzewski
		E.3c.12.b. Garwoliński
		E.3c.12.c. Ciechomiński
		E.3c.12.d. Wandowski
		E.3c.12.e. Żdżarski
		E.3c.12.f. Łukowski-Wojcieszowski
		E.3c.12.g. Rycki
	E.3c.13. Okręg Równiny Lubartowskiej	E.3c.13.a. Doliny Dolnego Wieprza
		E.3c.13.b. Doliny Dolnej Tyśmienicy
		E.3c.13.c. Żyrzyński
		E.3c.13.d. Michowski-Firlejski
		E.3c.13.e. Lubartowski
		E.3c.13.f. Niedźwiedzki
	E.3c.14. Okręg Polesia Podlaskiego	E.3c.14.a. Łomaski
		E.3c.14.b. Piszczacko-Wisznicki
		E.3c.14.c. Olszaniecki
		E.3c.14.d. Doliny Bugu "Włodawa - ujście Krzny"
		E.3c.14.e. Holeszowski
		E.3c.14.f. Kodeniecki
		E.3c.14.g. Garbu Włodawskiego
		E.3c.14.h. Sosnowicki
		E.3c.14.i. Parczewski
		E.3c.14.j. Wołyński
		E.3c.14.k. Radzyński-Drelowski
E.4. Kraina Wyżyny Lubelskiej	E.4.1. Okręg Wyżyny Lubelskiej	E.4.1.a. Doliny Wisły "Annopol - Puławy"
		E.4.1.b. Nałęczowski
		E.4.1.c. Bełżycki
		E.4.1.d. Kotliny Chodelki
		E.4.1.e. Urzędowski

		E.4.1.f. Annopolski
		E.4.1.g. Kielczewski
		E.4.1.h. Krzczonowski
		E.4.1.i. Łopiennicki
		E.4.1.j. Chłaniowski
		E.4.1.k. Świdnicki
		E.4.1.l. Łęczyński
		E.4.1.m. Krasiczyński
E.5. Kraina Polesia Południowego	E.5.1. Okręg Pojezierza Łęczyńsko-Włodawskiego	E.5.1.a. Urszuliński
		E.5.1.b. Sobiborski
		E.5.1.c. Doliny Bugu "Uhrusk - Włodawa"

Źródło: Opracowanie własne DSiR UMWL

Rycina 5. Regiony geobotaniczne województwa lubelskiego

Źródło: Opracowanie własne DSiR UMWL

Naturalna roślinność potencjalna

W województwie lubelskim występuje 21 typów **roślinności potencjalnej**⁹. Dominującym typem są łąki subkontynentalne zajmujące ponad 55% powierzchni regionu (tabela 5). Największy udział przypada na łąkę subkontynentalną w odmianie małopolskiej (forma wyżynna, seria żyzna), który jest charakterystyczny dla Wyżyny Lubelskiej oraz łąkę subkontynentalną w odmianie środkowopolskiej (seria uboga), który dominuje w nizinnej części województwa. Kontynentalne bory mieszane sosnowo-dębowe występują powszechnie na terenie całego województwa (poza Wyżyną Lubelską). W Kotlinie Sandomierskiej najczęściej spotykanym typem roślinności potencjalnej jest suboceaniczny bór sosnowy. Na uwagę zasługuje duży udział powierzchniowy niżowych łąk jesionowo-olszowych, które koncentrują się wzdłuż głównych rzek województwa lubelskiego: Wisły, Wieprza oraz Bugu.

Tabela 5. Typy roślinności potencjalnej w województwie lubelskim

Nazwa	Powierzchnia [km ²]	Udział %
Łąka subkontynentalna, odmiana małopolska, forma wyżynna, seria uboga	1 594,69	5,5%
Łąka subkontynentalna, odmiana małopolska, forma wyżynna, seria żyzna	6 112,52	20,9%
Łąka subkontynentalna, odmiana środkowopolska, seria uboga	4 757,95	16,3%
Łąka subkontynentalna, odmiana środkowopolska, seria żyzna	790,84	2,7%
Łąka subkontynentalna, odmiana wołyńska, seria uboga	468,42	1,6%
Łąka subkontynentalna, odmiana wołyńska, seria żyzna	2 270,29	7,8%
Kontynentalne bory mieszane sosnowo-dębowe	3 280,09	11,2%
Kontynentalny bór bagienno-łaskowy	63,91	0,2%
Kontynentalny bór sosnowy, odmiana sarmacka	79,40	0,3%
Mszary wysokotorfowiskowe	21,54	0,1%
Nadrzeczne łąki wierzbowo-topolowe	1 327,50	4,5%
Nadrzeczny łąk jesionowo-wiązowy	586,36	2,0%
Niżowo-wyżynny las jodłowy z grabem i dębem	21,41	0,1%
Niżowy łąk jesionowo-olszowy	3 474,26	11,9%
Niżowy łąk wiązowo-dębowy	467,80	1,6%
Olsy środkowoeuropejskie	1 048,40	3,6%
Suboceaniczny bór sosnowy	1 168,73	4,0%
Świetlista dąbrowa, postać niżowa	744,89	2,5%
Świetlista dąbrowa, postać wyżynna	682,06	2,3%
Wyżynny bór jodłowy	174,41	0,6%
Żyzna buczyna karpicka, odmiana wschodniokarpicka, forma podgórska	113,95	0,4%

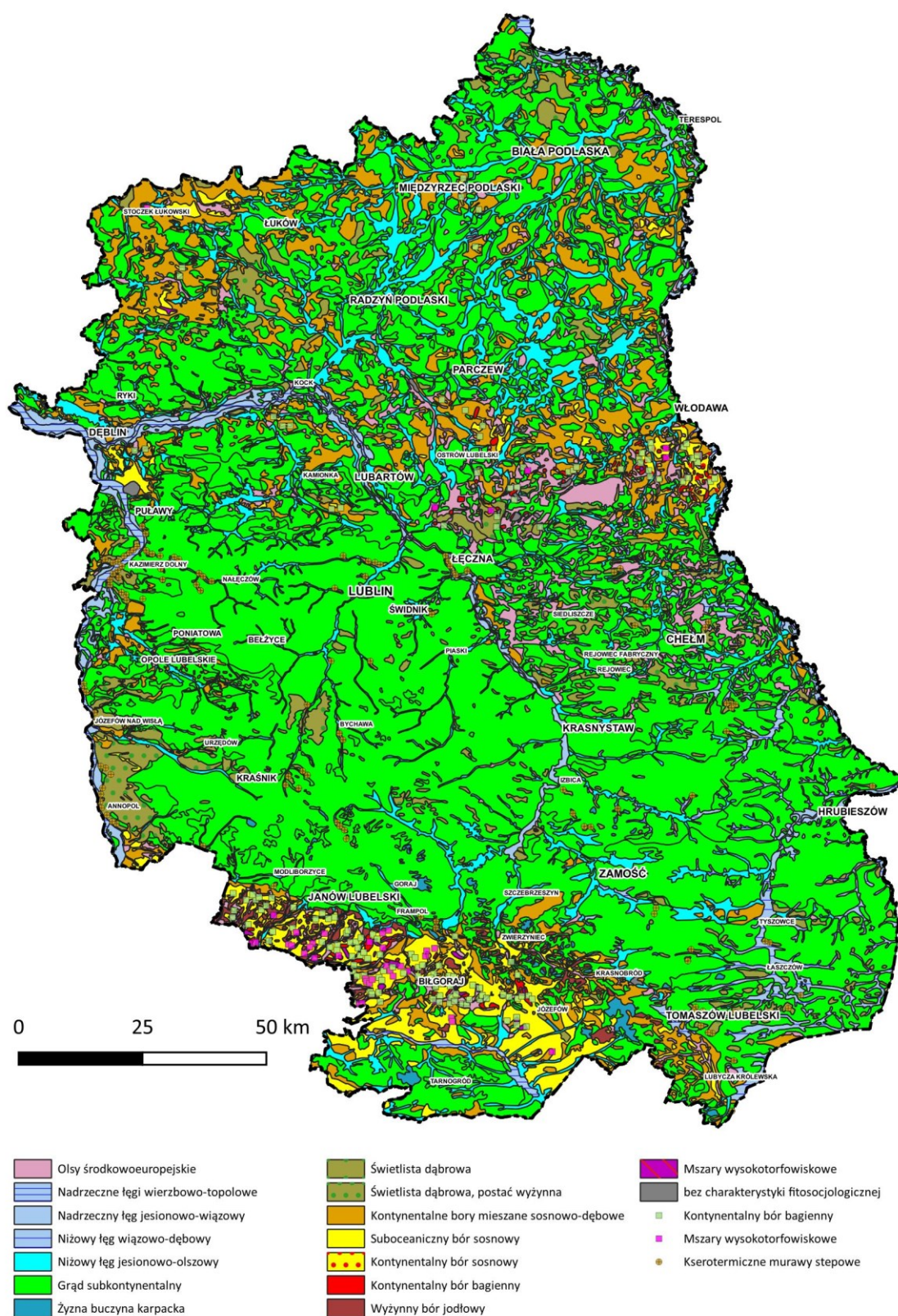
Źródło: Opracowanie własne DSiR UMWL

Rozmieszczenie typów roślinności potencjalnej przedstawiono na rycinie 6.

⁹ Matuszkiewicz J.M., 2008, Potential natural vegetation of Poland (Potencjalna roślinność naturalna Polski), IGI PAN, Warszawa.

Matuszkiewicz J.M., Wolski J., 2023, Potencjalna roślinność naturalna Polski (wersja wektorowa), IGI PAN, Warszawa.

Rycina 6. Potencjalna roślinność naturalna województwa lubelskiego

Źródło: Opracowanie własne DSiR UMWL

Regiony historyczno-kulturowe

Na terenie województwa lubelskiego występują 3 krainy historyczno-kulturowe, które dzielą się na mniejsze jednostki – ziemie (17 jednostek niższej rangi)¹⁰ (tabela 6).

Tabela 6. Regiony historyczno-kulturowe województwa lubelskiego

Prowincja	Kraina	Ziemia
II. Region Centralny i Wschodni (zabór rosyjski)	II.A. Region centralny	II.A.16 Ziemia Kołbielska, Ziemia Łukowska (Węgrów, Siedlce, Garwolin, Łuków, Lubartów)
		II.A.17 Ziemia Łukowska, Siedlecka, Lubartowska (Siedlce, Łuków, Ryki)
		II.A.32 Ziemia Zwoleńska i Lipska (wschodnia część Ziemi Radomskiej)
		II.A.33 Dolina Wisły Środkowej (od Zawichostu do Warszawy)
		II.A.36 Północna część Ziemi Lubelskiej (Lublin-Kazimierz Dolny)
		II.A.37 Ziemia Lubelska część środkowa i zachodnia
		II.A.38 Roztocze - część zachodnia (leśna), Lasy Janowskie
	II.B. Chełmszczyzna, Zamojszczyzna, region nadbużański, włodawski, fragment Podlasia	II.B.3 Sokołów Podlaski, Łosice, Radzyń Podlaski, fragment Ziemi Łukowskiej
		II.B.4 Region Nadbużański Ziemia Bialska
		II.B.5 Ziemia Włodawska i północno-wschodnia część Ziemi Chełmskiej
		II.B.6 Północno-wschodnia Ziemia Lubelska (Rejowiec, Łęczna)
		II.B.7 Ziemia Chełmska i Zamojska
		II.B.8 Ziemia Biłgorajska
		II.B.9 Roztocze Środkowe (lasy)
		II.B.10 Ziemia Tyszowska
III. Galicja zachodnia (zabór austriacki)	III.B. Ziemia Sanocka, Przemyska, Rzeszowska, Lubaczowska, fragment Ziemi Leżajskiej, i Bełskiej, Beskid Sadecki, Niski i Bieszczady	III.B.3 Roztocze Narolskie – Hrebenne
		III.B.4 Fragment Ziemi Bełskiej

Źródło: Opracowanie własne DSiR UMWL

Region Centralny (II.A.) ma w znacznej części charakter rolniczy, który cechuje się drobno-mozaikową strukturą krajobrazu. W dość tradycyjnym rolnictwie wyodrębniły się tereny wyspecjalizowane, np. dolina Wisły – obszary sadownicze. Dominującą religią od wieków jest tu katolicyzm. W krajobrazie dobrze widoczne są budowle sakralne (wieże kościelne najczęściej stanowiące dominantę). Występuje bardzo liczna mała architektura sakralna cechująca się regionalnym i lokalnym zróżnicowaniem form i tematyki.

Chełmszczyzna, Zamojszczyzna, region nadbużański, włodawski, fragment Podlasia (II.B.) stanowią obszar przenikania się kultur i narodowości, żywiło głównie polskiego i ukraińskiego, chrześcijaństwa: katolicyzmu w obrządku łacińskim i unickim oraz prawosławia. W krajobrazie zachowały się kościoły, nieliczne cerkwie, a także mała architektura sakralna i cmentarze obu wyznań. Ślady bytności wyznawców judaizmu, licznie zamieszkujących ten teren jeszcze w okresie międzywojennym, a wymordowanych przez

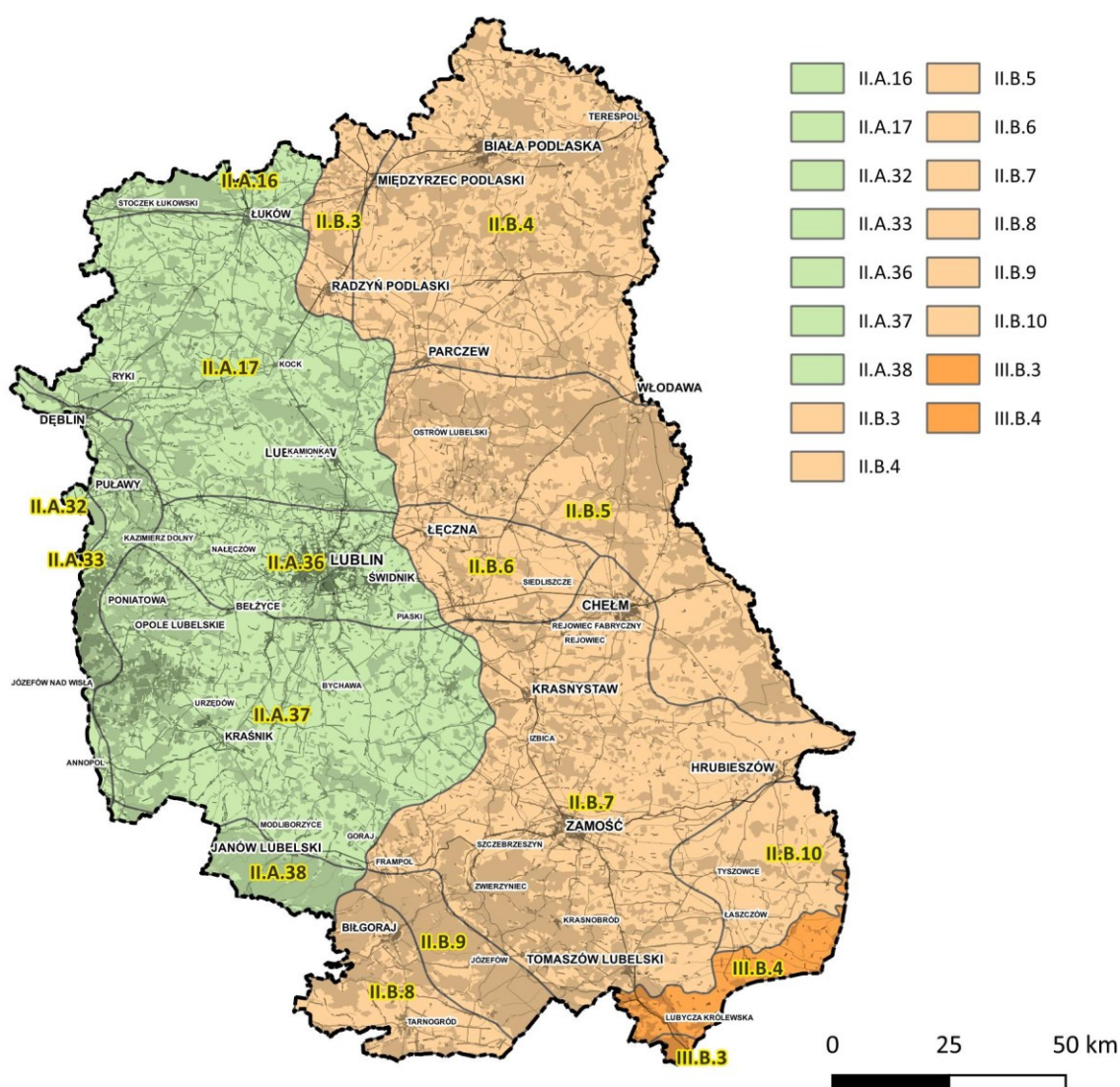
¹⁰ Plit J., 2016, Krajobrazy kulturowe Polski i ich przemiany, IGiPZ PAN, Prace geograficzne nr 253, Warszawa.

nazistów, są nieliczne (głównie kirkuty). Obszar wykorzystywany jest rolniczo. Układ pól łąk, zakrzaczeń i lasów, odzwierciedlający zróżnicowanie siedlisk, charakteryzuje drobno-mozaikowa struktura krajobrazu. W części południowej zachowały się linearne układy pól, miedzi i czyżni, tworzące malownicze „pasiaki”.

W południowo-wschodniej części województwa lubelskiego znajduje się niewielki fragment, który obejmuje swym zasięgiem tereny reprezentujące dwie ziemie, które wchodziły w skład dawnej **Galicji zachodniej (III)**. W krajobrazie kulturowym widoczne są ślady dawnego gospodarowania, cerkiewki, cmentarze prawosławne i unickie niszczące lub przejęte przez katolików. Część Ziemi Bełskiej użytkowana jest rolniczo, natomiast Roztocze porasta las.

Rozmieszczenie regionów historyczno-kulturowych w województwie przedstawia rycina 7.

Rycina 7. Regiony historyczno-kulturowe województwa lubelskiego

Źródło: Opracowanie własne DSiR UMWL

2. Zestawienie zidentyfikowanych krajobrazów oraz ich klasyfikacja

Identyfikacja krajobrazów to proces, który polega na wydzieleniu krajobrazów poprzez wyznaczenie ich granic, sklasyfikowanie pod względem typologicznym oraz nadanie im oznaczeń identyfikacyjnych.

Szczegółowe informacje o przebiegu tego procesu (przeprowadzonego zgodnie z załącznikiem nr 1 Rozporządzenia), w tym podjętych czynnościach analitycznych oraz założeniach dotyczących interpretacji otrzymanych wyników, przedstawione zostały w Dokumentacji Audytu, w rozdziale pn. Opis przyjętych metodyk oraz wykorzystanych źródeł danych.

Wyznaczenie granic krajobrazów oparte zostało na szczegółowej analizie określonych cech przestrzeni, a następnie wyodrębnieniu jednostek krajobrazowych z uwzględnieniem:

- a) jednolitości tła krajobrazowego¹¹,
- b) typu rzeźby terenu, określonego zgodnie z załącznikiem nr 2 Rozporządzenia,
- c) zachowania powiązań funkcjonalnych lub widokowych między elementami krajobrazu,
- d) powtarzalności struktury przestrzennej wpływającej na jednorodność fizjonomii krajobrazu.

Ostateczna delimitacja krajobrazów w skali regionalnej jest konsekwencją określonych dla tego etapu założeń metodycznych, w tym przede wszystkim dotyczących:

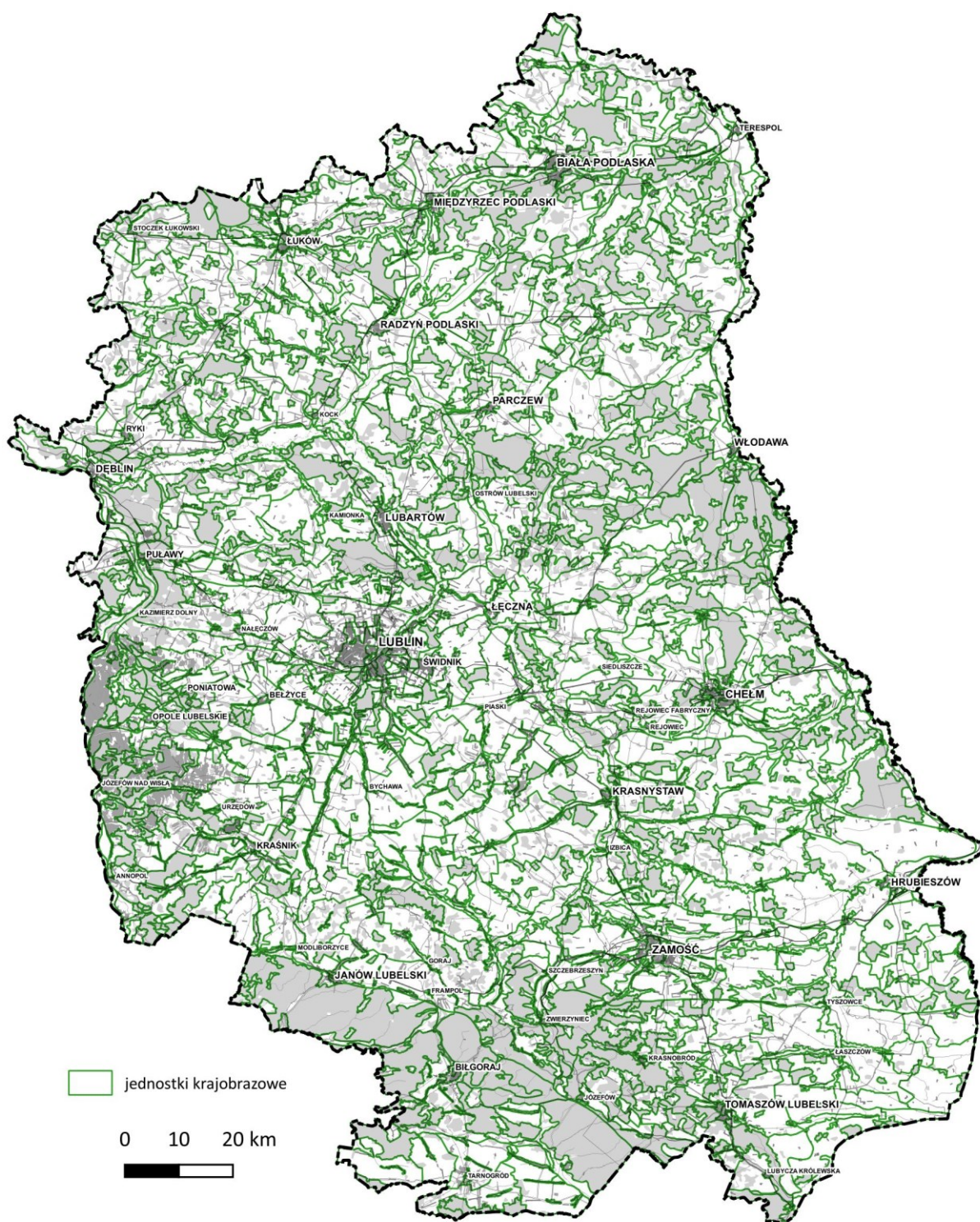
- a) dostosowania zewnętrznych granic krajobrazów do wyznaczonych na poziomie krajowym granic mezoregionów,
- b) przyjęcia zasady, że liczba jednostek krajobrazowych w obrębie mezoregionu nie powinna przekraczać 100,
- c) przyjęcia skali 1:50 000 jako właściwej dla dokładności i szczegółowości prowadzonych analiz przestrzennych,
- d) przyjęcia, dla określonych podtypów krajobrazu, minimalnych kryteriów powierzchniowych charakteryzujących komponenty definiujące tło krajobrazowe,
- e) sposobu wyznaczania granic jednostek krajobrazowych, które opierają się wyłącznie na zasięgu kształtujących je komponentów (bez uwzględnienia oceny ich indywidualnej wartości), co w istotny sposób przekłada się na wyniki prac kolejnych etapów, których efektem jest wskazanie krajobrazów priorytetowych.

Kolejnym elementem etapu identyfikacji krajobrazów jest nadanie unikatowych oznaczeń wszystkim jednostkom krajobrazowym wyznaczonym w obszarze województwa. Zgodnie z metodyką, kodowanie krajobrazów przyjmuje format AA-XXX.XX-YYY, gdzie:

- a) AA oznacza kod województwa, przypisany zgodnie z rozporządzeniem Rady Ministrów z dnia 15 grudnia 1998 r. w sprawie szczegółowych zasad prowadzenia, stosowania i udostępniania krajowego rejestru urzędowego podziału terytorialnego kraju oraz związanych z tym obowiązków organów administracji rządowej i jednostek samorządu terytorialnego (Dz. U. poz. 1031, z późn. zm.),
- b) XXX.XX określa mezoregion fizycznogeograficzny,
- c) YYY określa kolejny krajobraz w obrębie mezoregionu w danym województwie.

¹¹ Tło krajobrazowe – rodzaj pokrycia lub użytkowania terenu, który dominuje powierzchniowo w obrębie krajobrazu i jednocześnie stanowi otoczenie większości pozostałych elementów przestrzennych krajobrazu.

Rycina 8. Granice krajobrazów występujących na terenie województwa lubelskiego

Źródło: Opracowanie własne DSiR UMWL

Według kryteriów określonych w pkt 3 załącznika nr 2 Rozporządzenia, klasyfikacja typologiczna krajobrazów obejmuje przyporządkowanie każdego krajobrazu występującego na terenie województwa do określonej grupy, typu i podtypu, zgodnie z przyjętym zakresem charakterystyki.

W efekcie prac wykonanych w ramach etapu identyfikacji krajobrazów na obszarze województwa lubelskiego:

- a) wyodrębniono łącznie 1 944 krajobrazy (rycina 8),
- b) występujące w regionie krajobrazy sklasyfikowano w 12 typach krajobrazu (na 15 typów przewidzianych w Rozporządzeniu dla obszaru całej Polski), przy czym dominujący udział posiadają krajobrazy typu wiejskiego (750 jednostek / 64,37% powierzchni województwa) oraz leśnego (554 jednostki / 22,57% powierzchni województwa) (tabela 7),
- c) zidentyfikowano 36 podtypów krajobrazu (na 50 podtypów przewidzianych w Rozporządzeniu dla obszaru całej Polski).

Tabela 7. Typy krajobrazów w województwie lubelskim

Typ krajobrazu	Liczba jednostek krajobrazowych	Udział % jednostek	Powierzchnia [ha]	Udział % powierzchni
A. Krajobrazy przyrodnicze, kulturowo (zazwyczaj ekstensywnie) użytkowane, funkcjonujące głównie w wyniku działania procesów naturalnych, jedynie w różnym stopniu modyfikowanych przez działalność człowieka				
1. Wód powierzchniowych	13	0,67%	10 293,00	0,41%
2. Bagienno-łąkowe głównie bezleśne	167	8,59%	207 613,18	8,26%
3. Leśne	554	28,50%	566 897,64	22,57%
B. Krajobrazy przyrodniczo-kulturowe ukształtowane w wyniku wspólnego działania procesów naturalnych oraz świadomych modyfikacji pokrycia terenu i struktury przestrzennej przez człowieka				
6. Wiejskie	750	38,58%	1 617 129,96	64,37%
7. Mozaikowe	82	4,22%	38 778,74	1,54%
8. Podmiejskie i osadnicze	190	9,77%	33 373,18	1,33%
C. Krajobrazy kulturowe, w których struktura i funkcja są w pełni ukształtowane przez działalność człowieka				
9. Miejskie	127	6,53%	18 072,27	0,72%
10. Wielkomiejskie	29	1,49%	12 304,39	0,49%
11. Wodnogospodarcze	2	0,10%	1 226,71	0,05%
12. Przemysłowe i energetyczne	12	0,62%	2 770,53	0,11%
13. Górnicze	8	0,41%	1 733,13	0,07%
14. Komunikacyjne	10	0,51%	2 042,86	0,08%
1 944 100,0% 2 512 235,59 100%				

Źródło: Opracowanie własne DSiR UMWL

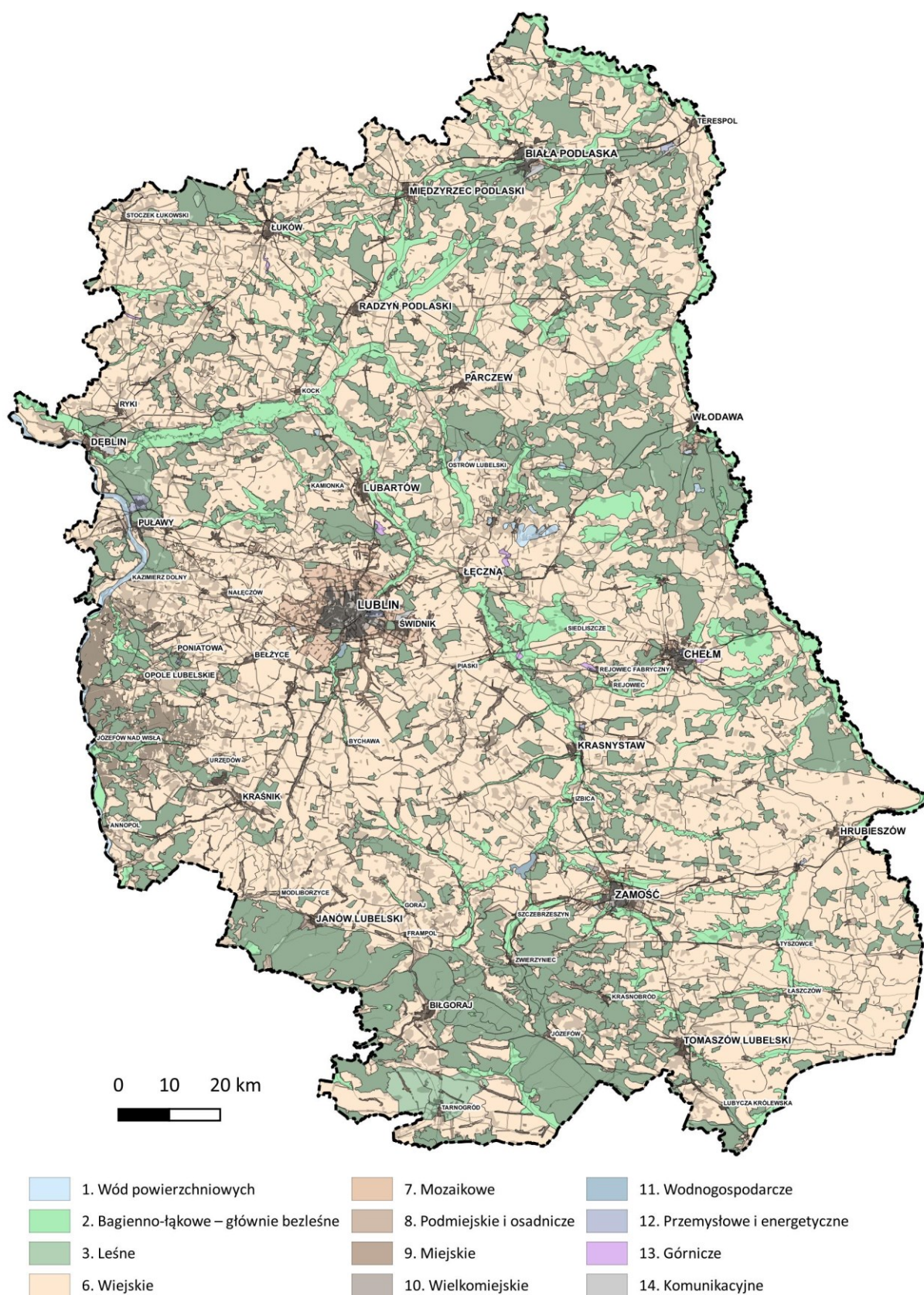
Klasyfikację typologiczną krajobrazów występujących na terenie województwa przedstawia rycina 9 oraz tabela 8.

Wśród wszystkim podtypów krajobrazów występujących w regionie wyraźnie przeważają podtypy przyrodnicze, w tym:

- a) 3b. Z przewagą siedlisk lasowych (346 jednostek krajobrazowych),
- b) 3a. Z przewagą siedlisk borowych (182 jednostki krajobrazowe),
- c) 2d. Z dominacją torfowisk niskich (109 jednostek krajobrazowych).

Krajobrazy kulturowe, w których struktura i funkcja są w pełni ukształtowane przez działalność człowieka reprezentowane są przede wszystkim przez podtyp 8c. Miejscowości o zwartej, wielorzędowej zabudowie o charakterze wiejskim, w ramach którego wyodrębnione zostały 154 jednostki.

Rycina 9. Klasyfikacja typologiczna krajobrazów w województwie lubelskim

Źródło: Opracowanie własne DSiR UMWL

W grupie krajobrazów przyrodniczo-kulturowych, ukształtowanych w wyniku wspólnego działania procesów naturalnych oraz świadomych modyfikacji pokrycia terenu i struktury przestrzennej przez człowieka dominują podtypy:

- a) 6c. Z przewagą mozaikowo rozmieszczonych użytków rolnych tworzących małe pola (259 jednostek krajobrazowych),
- b) 6b. Z przewagą wstęgowo ułożonych zespołów niewielkich pól ornych, łąk i pastwisk (183 jednostki krajobrazowe),
- c) 6g. Z przewagą terenów zabudowanych o charakterze wiejskim (161 jednostek krajobrazowych).

Biorąc pod uwagę udział powierzchniowy poszczególnych podtypów krajobrazów, największą rozległością przestrzenną charakteryzuje się podtyp 6c. Z przewagą mozaikowo rozmieszczonych użytków rolnych tworzących małe pola (30,63%), a następnie 6b. Z przewagą wstęgowo ułożonych zespołów niewielkich pól ornych, łąk i pastwisk (22,76%) oraz 3b. Z przewagą siedlisk lasowych (11,63%).

Tabela 8. Zestawienie zidentyfikowanych krajobrazów oraz ich klasyfikacja

Typ krajobrazu	Podtyp krajobrazu	Liczba jednostek	Udział % jednostek	Powierzchnia [ha]	Udział % powierzchni
A. Krajobrazy przyrodnicze, kulturowo (zazwyczaj ekstensywnie) użytkowane, funkcjonujące głównie w wyniku działania procesów naturalnych, jedynie w różnym stopniu modyfikowanych przez działalność człowieka					
1. Wód powierzchniowych	1a. Jeziora	10	0,51%	3 118,30	0,12%
	1b. Systemy wód płynących	3	0,15%	7 174,70	0,29%
2. Bagiennie-łąkowe głównie bezleśne	2a. Z udziałem ekstensywnie użytkowanych łąk	43	2,21%	74 825,55	2,98%
	2b. Z dominacją szuwarów i turzycowisk	5	0,26%	9 360,71	0,37%
	2d. Z dominacją torfowisk niskich	109	5,61%	121 369,24	4,83%
	2e. Z udziałem torfowisk wysokich	10	0,51%	2 057,68	0,08%
3. Leśne	3a. Z przewagą siedlisk borowych	182	9,36%	250 239,50	9,96%
	3b. Z przewagą siedlisk lasowych	346	17,80%	292 103,63	11,63%
	3c. Z przewagą siedlisk łągowych, bagiennych i olsowych	26	1,34%	24 554,51	0,98%
B. Krajobrazy przyrodniczo-kulturowe ukształtowane w wyniku wspólnego działania procesów naturalnych oraz świadomych modyfikacji pokrycia terenu i struktury przestrzennej przez człowieka					
6. Wiejskie	6a. Sztuczne zbiorniki wodne	59	3,03%	12 049,16	0,48%
	6b. Z przewagą wstęgowo ułożonych zespołów niewielkich pól ornych, łąk i pastwisk	183	9,41%	571 736,70	22,76%
	6c. Z przewagą mozaikowo rozmieszczonych	259	13,32%	769 500,64	30,63%

	użytków rolnych tworzących małe pola				
	6d. Z przewagą mozaikowo rozmieszczonych użytków rolnych tworzących pola średniej wielkości	48	2,47%	159 501,77	6,35%
	6e. Z przewagą wielkoobszarowych pól lub łąk i pastwisk	11	0,57%	39 510,58	1,57%
	6f. Z przewagą wielkoobszarowych sadów i plantacji	26	1,34%	41 867,42	1,67%
	6g. Z przewagą terenów zabudowanych o charakterze wiejskim	164	8,44%	22 963,69	0,91%
7. Mozaikowe	7a. Z przewagą terenów porolnych	46	2,37%	25 177,23	1,00%
	7b. Podmiejskie	36	1,85%	13 601,51	0,54%
8. Podmiejskie i osadnicze	8c. Miejscowości o zwartej, wielorzędowej zabudowie o charakterze wiejskim	154	7,92%	26 530,41	1,06%
	8d. Zróżnicowana typologicznie i przestrzennie zabudowa nierolnicza na terenach wcześniej rolniczych	25	1,29%	6 039,45	0,24%
	8e. Wielkoobszarowe zespoły pałacowo-parkowe i klasztorne oraz inne komponowane układy architektury, zieleni i wód	11	0,57%	803,32	0,03%
C. Krajobrazy kulturowe, w których struktura i funkcja są w pełni ukształtowane przez działalność człowieka					
9. Miejskie	9a. Miejscowości z zachowanym układem historycznym	92	4,73%	8 891,14	0,35%
	9b. Miejscowości o charakterze współczesnym	35	1,80%	9 181,13	0,37%
10. Wielkomiejskie	10a. Zespoły urbanistyczne o zachowanych założeniach historycznych	7	0,36%	1 433,40	0,06%
	10c. Obszary zabudowy mieszkaniowej	12	0,62%	8 194,66	0,33%
	10d. Wielkie centra handlowe, logistyczne i składowo-magazynowe	6	0,31%	2 323,19	0,09%

	10e. Tereny sportowo-rekreacyjne	3	0,15%	206,16	0,01%
	10f. Wielkie nekropolie	1	0,05%	146,98	0,01%
11. Wodnogospodarcze	11a. Duże sztuczne zbiorniki wodne o różnych funkcjach	2	0,10%	1 226,71	0,05%
12. Przemysłowe i energetyczne	12a. Duże kompleksy przemysłowe	12	0,62%	2 770,53	0,11%
13. Górnicze	13a. Tereny czynnej wielkopowierzchniowej eksploatacji odkrywkowej	5	0,26%	1 191,12	0,05%
	13b. Tereny zakończonej wielkopowierzchniowej eksploatacji odkrywkowej	1	0,05%	168,61	0,01%
	13c. Tereny czynnej eksploatacji podziemnej	1	0,05%	228,59	0,01%
	13d. Tereny zakończonej eksploatacji podziemnej	1	0,05%	144,81	0,01%
14. Komunikacyjne	14a. Węzły komunikacyjne i transportowe	5	0,26%	600,57	0,02%
	14b. Kompleksy lotniskowe	5	0,26%	1 442,29	0,06%
		1 944	100%	2 512 235,59	100,0%

Źródło: Opracowanie własne DSiR UMWL

Integralną częścią treści rozdziału są załączniki:

- Zestawienie zidentyfikowanych krajobrazów oraz ich klasyfikacja [załącznik nr 1],
- Mapa zidentyfikowanych krajobrazów (skala 1:50 000) [załącznik nr 9].

3. Charakterystyka zidentyfikowanych krajobrazów

Zgodnie z wytycznymi, zawartymi w załączniku nr 3 Rozporządzenia, charakterystyka zidentyfikowanych krajobrazów obejmuje swoim zakresem 5 modułów informacyjnych, tj.:

Moduł I (Metryczka ogólna krajobrazu), w którym obok danych identyfikujących krajobraz (kod krajobrazu, typ oraz podtyp, kod i nazwa mezoregionu, położenie administracyjne), określa się również cechy przestrzenno-środowiskowe krajobrazu: typ rzeźby terenu, typ krajobrazu naturalnego, kod podokręgu geobotanicznego, typ krajobrazu roślinności potencjalnej oraz region historyczno-kulturowy.

Moduł II (Cechy analityczne), w którym w podziale na charakterystyczne typologicznie oraz unikatowe, definiowane są cechy przyrodnicze i kulturowe właściwe dla danego krajobrazu.

Za charakterystyczne uznawane są te, które występują w co najmniej 75% krajobrazów o tym samym podtypie, natomiast za unikatowe – występujące w maksymalnie 5% krajobrazów tego samego podtypu.

Moduł III (Cechy syntetyczne), w którym ujęto cechy określające w sposób ogólny występujące w krajobrazie zjawiska niemierzalne o złożonym charakterze, takie jak: tradycja, swojskość oraz funkcje podstawowe i uzupełniające krajobrazu.

Moduł IV (Wyniki porównania z innymi krajobrazami), w którym przedstawiono wyniki porównania poszczególnych cech analitycznych z innymi krajobrazami tego samego podtypu w województwie.

Wyniki porównania cech analitycznych charakterystycznych typologicznie wyrażane są wartością wielokrotności odchylenia standardowego od średniej dla całej rozpatrywanej populacji. Obliczenia wartości odchylenia standardowego i odpowiednich wielokrotności przeprowadzono przy użyciu programu statystycznego.

Moduł V (Dokumentacja fotograficzna i kartograficzna), w którym przedstawiono poglądowe zobrazowania przestrzeni krajobrazów priorytetowych (wskazanych w kolejnych etapach sporządzania Audytu).

W efekcie prac, wykonanych w ramach etapu charakterystyki zidentyfikowanych krajobrazów na obszarze województwa lubelskiego, opracowane zostały 1 944 Karty Charakterystyki Krajobrazu. Przedstawiona poniżej, przykładowa Karta Charakterystyki Krajobrazu prezentuje formę i zakres informacyjny opracowanych treści (rycina 10, rycina 11).

Rycina 10. Przykładowa Karta charakterystyki krajobrazu: 06-343.12-19 (podtyp 9a)

KARTA CHARAKTERYSTYKI KRAJOBRAZU		
Moduł I. Metryczka ogólna krajobrazu		
ID krajobrazu	476	
Kod krajobrazu	06-343.12-19	
Kod krajobrazu sąsiedniego	–	
Typ, podtyp krajobrazu	9. Miejskie	9a. Miejscowości z zachowanym układem historycznym
Typ rzeźby terenu	C	
Nazwa rzeźby terenu	Krajobrazy pagórkowate	
Kod mezoregionu	343.12	
Nazwa mezoregionu	Płaskowyż Nałęczowski	
Typ krajobrazu naturalnego	2-1-1 wysoczyzny słabo	
Kod podokręgu geobotanicznego	E.4.1.b	

Nazwa podokręgu geobotanicznego	Nałęczowski	
Typ krajobrazu roślinności potencjalnej	Niżowy łęg jesionowo-olszowy Fraxino-Alnetum (=Circae-Alnetum), Grąd subkontynentalny, odmiana małopolska, forma wyżynna, seria żyzna Tilio-Carpinetum, Świetlista dąbrowa, postać wyżynna Potentillo albae-Quercetum rosetosum gallicae	
Kod regionu historyczno-kulturowego	II.A.36	
Typ regionu historyczno-kulturowego	Północna część Ziemi Lubelskiej (Lublin-Kazimierz Dolny)	
Położenie administracyjne (gmina, powiat)	Nałęczów	puławski
Data opracowania zidentyfikowanego krajobrazu	styczeń 2023	

Moduł II. Cechy analityczne

Blok 1. Cechy charakterystyczne typologiczne

Lp.	Cecha	Wskaźnik	Wartość	j.m.	Informacja dodatkowa
1	A7	A7D	1,96	km/km ²	–
2	A8	A8B	9,39	% powierzchni krajobrazu	–
3	A8	A8C	33,1	% powierzchni krajobrazu	–
4	A8	A8F	31,06	% powierzchni krajobrazu	–
5	A8	A8H	18,52	% powierzchni krajobrazu	–
6	A10	A10A	2,21	wskaźnik	–
7	B7	B7A	3	liczba/km ²	Z

Blok 2. Cechy unikatowe

Lp.	Cecha	Wskaźnik	Wartość	j.m.	Informacja dodatkowa
1	A3	A3B	0,06	% powierzchni krajobrazu	–
2	B10	B10C	1	liczba/km ²	Z
3	B11	B11A	4	liczba/km ²	Z
4	B11	B11C	2	liczba/km ²	Z

Moduł III. Cechy syntetyczne

Cecha	Wartość wskaźnika	
Tradycja	1	
Tożsamość	–	
Swojskość	–	
Funkcje podstawowe	1A – funkcja osadnicza	–
Funkcje uzupełniające	–	–

Moduł IV. Wyniki porównania z innymi krajobrazami

Lp.	Cecha	Wskaźnik	Porównanie ze wszystkimi krajobrazami tego samego podtypu w województwie
1	A3	A3B	0,354
2	A7	A7D	-1,234
3	A8	A8B	0,398
4	A8	A8C	0,585
5	A8	A8F	-1,226
6	A8	A8H	0,99
7	A10	A10A	1,686
8	B7	B7A	0,247
9	B10	B10C	4,665
10	B11	B11A	9,487
11	B11	B11C	5,198

Moduł V. Dokumentacja fotograficzna i kartograficzna

Dokumentacja fotograficzna		
Nr zdjęcia	Nazwa obiektu	Link
1	Nałęczów - ulica Lipowa	Otwórz plik

2	Park Zdrojowy w Nałęczowie	Otwórz plik
Dokumentacja kartograficzna		
Nr mapy	Link	
1	Otwórz plik	

Źródło: Opracowanie własne DSiR UMWL

Rycina 11. Dokumentacja fotograficzna 06-343.12-19 (podtyp 9a) – zdjęcie nr 1: Nałęczów – ulica Lipowa

Audyt krajobrazowy województwa lubelskiego

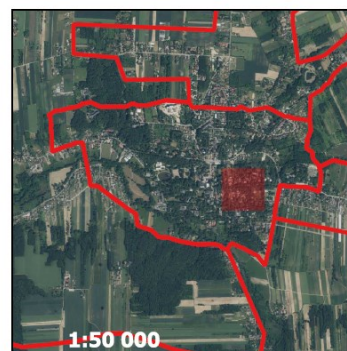
Zdjęcie nr 1: Nałęczów - ulica Lipowa

Kod krajobrazu: 06-343.12-19

Opracowanie własne na podstawie danych państwowego zasobu geodezyjnego i kartograficznego GUGiK

Układ współrzędnych: ETRF2000-PL / CS92

Data zobrazowania satelitarnego: 2022-06-12

Źródło: Opracowanie własne DSiR UMWL

W aspekcie realizacji podstawowych celów sporządzania audytu krajobrazowego województwa, kluczowe znaczenie ma informacja o wartościach wskaźników charakteryzujących cechy poszczególnych krajobrazów. Uzyskane na tym etapie wyniki, w tym przede wszystkim wartości wskaźników przedstawionych modułach II-IV, w bezpośredni sposób wpływają na możliwość kwalifikacji poszczególnych krajobrazów do grupy krajobrazów priorytetowych.

Integralną częścią treści rozdziału jest załącznik:

- Zestawienie kart charakterystyk zidentyfikowanych krajobrazów [załącznik nr 2].

4. Ocena zidentyfikowanych krajobrazów

Ocena zidentyfikowanych krajobrazów jest złożonym procesem analitycznym, w ramach którego dokonuje się wartościowania jakościowego i ilościowego poszczególnych cech krajobrazu (wskazanych w Kartach Charakterystyki Krajobrazu), a następnie ich interpretacji w aspekcie typowania do grupy krajobrazów priorytetowych.

W odniesieniu do cech analitycznych, prowadzona ocena przyjmuje formę obliczeń matematycznych polegających na badaniu wartości odchyłeń standardowych względem średniej dla danej cechy. W efekcie następuje szacowanie:

- a) stanu zachowania lub wykształcenia cech analitycznych typologicznych (tj. tych, które wystąpiły w więcej niż 75% krajobrazów w danym podtypie) – dobry stan zachowania lub wykształcenia przyjmuje się w przypadku gdy cecha charakterystyczna dla podtypu występuje znacznie silniej niż przeciętna (co najmniej 1 odchylenie standardowe powyżej średniej),
- b) unikatowości występowania cech (tj. tych, które wystąpiły w mniej niż 5% krajobrazów danego podtypu) poprzez porównanie powtarzalności cech analitycznych przyrodniczych (A) i kulturowych (B) danego krajobrazu z cechami innych krajobrazów tego samego podtypu w województwie - cecha lub zestaw cech unikatowych wpływa na to, że dany krajobraz jest niepowtarzalny, a jednocześnie rozpoznawalny w sensie fizjonomicznym lub funkcjonalnym.

W zakresie cech syntetycznych, ocena stanu ich zachowania lub wykształcenia polega na wartościowaniu:

- a) tradycji – dobry stan zachowania lub wykształcenia przyjmuje się w przypadku, w którym ślady tradycji lokalnych lub regionalnych (wzory budownictwa, architektura, detal stylistyczny, sposoby użytkowania ziemi) ujawniają się na obszarze przekraczającym 50% powierzchni danego krajobrazu,
- b) tożsamości – dobry stan zachowania lub wykształcenia przyjmuje się w przypadku, w którym z przestrzennym zapisem cech szczególnych i wyróżniających krajobraz (składnikami materialnymi i niematerialnymi wyrażającymi wartości kultywowane przez mieszkańców, w tym ideami, przekonaniem, poglądami religijnymi, przynależnością historyczną, etniczną, językową oraz kultywowaniem specyficznych obyczajów) identyfikuje się ponad 75% społeczności lokalnej,
- c) swojskości – dobry stan zachowania lub wykształcenia przyjmuje się w przypadku, w którym przynależność i przywiązanie do miejsca deklaruje ponad 75% mieszkańców.

W efekcie prac, wykonanych w ramach etapu oceny zidentyfikowanych krajobrazów, dla każdej z 1 944 zidentyfikowanych na terenie województwa jednostki krajobrazowej przygotowano odrębną Kartę Oceny Krajobrazu (rycina 12), która zawiera:

- a) określenie wartości stanu zachowania lub wykształcenia dla charakterystycznych cech analitycznych przyrodniczych i kulturowych,
- b) określenie wartości stanu zachowania lub wykształcenia dla unikatowych cech analitycznych przyrodniczych i kulturowych,
- c) określenie wartości stanu zachowania lub wykształcenia dla cech syntetycznych,
- d) interpretację otrzymanych wyników w aspekcie wskazania krajobrazu do typowania jako krajobraz priorytetowy,
- e) oceny opisowe walorów krajobrazowych ogólnych, w tym: przyrodniczych, kulturowych oraz fizjonomii krajobrazu dla typowanych krajobrazów priorytetowych.

Ze względu na charakter i specyfikę procesu oceny cech syntetycznych dotyczących tożsamości i swojskości krajobrazu przyjęto założenie, że identyfikacja tych wartości nastąpi na etapie opiniowania i konsultacji społecznych projektu Audytu krajobrazowego województwa

lubelskiego. Wnioski zgłoszone w przedmiotowym zakresie mogą stanowić przesłankę do wprowadzenia zmian w procedowanym projekcie dokumentu.

Przedstawiona poniżej, przykładowa Karta oceny krajobrazu prezentuje formę i zakres informacyjny opracowanych treści.

Rycina 12. Przykładowa Karta oceny krajobrazu: 06-343.12-19 (podtyp 9a)

KARTA OCENY KRAJOBRAZU (A)		
ID krajobrazu	476	
Kod krajobrazu	06-343.12-19	
Typ krajobrazu	9. Miejskie	
Podtyp krajobrazu	9a. Miejscowości z zachowanym układem historycznym	
Data oceny	luty 2023	
Autorzy oceny	Włodzisław Michalczyk, Jacek Herc, Iwona Żybura, Marta Kielar, Marek Gontarz	
	Stan zachowania lub wykształcenia	Wskazania do typowania krajobrazu priorytetowego (T (TAK) / N (NIE))
CECHY ANALITYCZNE – CHARAKTERYSTYCZNE TYPOLOGICZNE		
A10A	I	TAK
B7A	II	NIE
CECHY ANALITYCZNE – UNIKATOWE		
A3B	II	NIE
B10C	II	NIE
B11A	I	TAK
B11C	II	NIE
CECHY SYNTETYCZNE		
Tradycja	I	TAK
Tożsamość	–	–
Swojskość	–	–
WALORY KRAJOBRAZOWE OGÓLNIENIE – OCENA OPISOWA		
Walory przyrodnicze	–	
Walory kulturowe	Willa "Aniela", ogród, dom mieszkalny, budynek tzw. "dwór Górskiego" z ogrodem, willa "Słoneczna" z ogrodem. Zespół zabudowy dawnej "Szkoły Witkiewiczowskiej" z wystrojem, gmach szkoły rzemieślniczej, nast. spółdzielczej, budynek gospodarczy (d. oficyna) z wystrojem, willa "Regina" z ogrodem, willa "Różana" z oficyną w ogrodzie, Zespół kościoła parafialnego: kościół pw. św. Jana Chrzciciela z wyposażeniem wnętrza, ogrodzenie cmentarza kościelnego, "stara" plebania, zadrzewienie i wzgórze, willa "Uciecha", oficyna, altanka, ogród, cmentarz rzymskokatolicki, z nagrobkami, willa "Borowianka", willa "Zofijówka", budynek gospodarczy, ogród, brama wjazdowa. Zespół architektoniczno-krajobrazowy Nałęczowa, willa "Oktawia", willa "Raj" d. zwana "Babin" z otoczeniem, willa "Borowianka", willa "Janina", budynek Ochronki im. Adama Żeromskiego, wraz z działką, willa "Mazowsze" (d. "Pod Jesionem"), w gran. ogrodu, dawna Szkoła Ziemianek składająca się z budynku mieszkalnego i gospodarczego, willa "Nagórze" z ogrodem, willa "Pod Kraszewskim", oficyna, ogród, willa "Pod Matką Boską" z ogrodem, dom z ogrodem, willa "Podgórze", oficyna, ustęp, bramka ogrodzenia, ogród, kaplica pw. św. Karola Boromeusza, z działką i drzewostanem, kapliczka z posągami św. Michała Archanioła, budynek d. pensjonatu zwany "Willa Widok" z ogrodem, willa "Marzanna" z wystrojem, budynek tzw. "Domek Prusa", willa "Brzozy" wraz z ogrodem i drogą dojazdową, willa "Tolin" z wystrojem architektonicznym, budynek gospodarczy, ogrodzenie, brama wjazdowa, ogród, willa "Doktorska", wraz z wystrojem, oficyna, brama - łącznik z kratą (między oficyną i willą), ogrodzenie od ulicy, brama wjazdowa, ogród, zespół zabytkowy: tzw. "Chata Żeromskiego", Mauzoleum Adama Żeromskiego, studnia, otaczający ogród. Zespół pałacowo-zdrojowy: d. pałac Małachowskich, Domek Grecki, stary pałac zwany zamkiem, brama wjazdowa,	

	Domek Gotycki (d. karczma), łązienki, Domek Biskupi, Sanatorium, park z rzeźbami, układem wodnym i sztuczną wyspą oraz łakami przylegającymi do parku od strony zachodniej, willa "Marianówka", park (z konfiguracją terenu i drzewostanem), willa "Wołyń", wraz z otoczeniem, willa "Lucyna", wraz z działką i zadrzewieniem na działce, willa "Poniatówka" wraz z działką
Fizjonomia krajobrazu	Krajobraz obejmuje obszar zwartej zabudowy miasta Nałęczów z zachowanym historycznym układem ulic i zabudowy. Położony jest w obrębie Płaskowyżu Nałęczowskiego. Ukształtowanie terenu jest pagórkowate, silnie przekształcone przez procesy urbanistyczne. Dominującym pokryciem terenu są łąki i pastwiska zajmujące 33% powierzchni, występujące głównie w formie trawników oraz obszary zabudowane – 31%. Przez centrum Nałęczowa przepływa rzeka Bochońniczanka, stanowiąca dopływ Bystrej, na której utworzono staw w Parku Zdrojowym. Główną oś komunikacyjną stanowi droga wojewódzka nr 830, od której odchodzą liczne drogi gminne i powiatowe. W centrum miasta zlokalizowany jest Park Zdrojowy ze stawem, w którym znajdują się liczne obiekty zabytkowe, w tym: Pałac Małachowskich, Sanatorium Książę Józef, dawne łązienki Żelaziste oraz domki: angielski, grecki i biskupi. Wzdłuż dróg prowadzących do Parku Zdrojowego zlokalizowane są liczne piętrowe wille drewniane oraz murowane, część w stylu szwajcarskim, pełniące funkcję pensjonatów wypoczynkowych. W północnej części krajobrazu zlokalizowane są obiekty wybudowane w stylu zakopiańskim, tj.: Kościół pw. św. Karola Boromeusza, Muzeum Stefana Żeromskiego, budynek ochronki dla dzieci. Stoki w północnej części krajobrazu są silnie zadrzewione, z dominacją grądu oraz dąbrowy. Natomiast w południowej części, w dolinie Bystrej występują zadrzewnia z przewagą łęgów.
Walory akustyczne, zapachowe i sanitarne	–
Dynamika krajobrazu (ocena zmian, jakie zaszły w okresie od przeprowadzenia poprzedniego audytu krajobrazowego) – ocena opisowa NIE DOTYCZY	

KARTA OCENY KRAJOBRAZU (B)

KRAJOBRAZ PRIORYTETOWY		
KRYTERIA		WSKAZANIE
Unikatowość 1	TAK	TAK
Unikatowość 2	NIE	
Reprezentatywność	NIE	
Dotychczasowa ochrona prawna	NIE	
Ważność 1	NIE	
Ważność 2	NIE	

Źródło: Opracowanie własne DSiR UMWL

Integralną częścią treści rozdziału jest załącznik:

- Zestawienie kart oceny zidentyfikowanych krajobrazów [załącznik nr 3].

5. Wykaz krajobrazów priorytetowych

Określony, w ramach procedury sporządzania audytu krajobrazowego, proces kwalifikacji krajobrazów do grupy priorytetowych wiąże się z warunkiem spełnienia co najmniej jednego z poniższych kryteriów, tj.:

1. Unikatowość występowania – co oznacza, że krajobraz jest bardzo rzadko spotykany, cechują go niepowtarzalne i dobrze zachowane cechy analityczne świadczące o jego indywidualności, odrębności i wyjątkowości lub przynależy on do podtypu krajobrazu reprezentowanego przez nie więcej niż 10 krajobrazów w województwie:
 - krajobrazy, których liczba w danym podtypie jest od 11 do 19 w województwie metodycznie nie mogą uzyskać statusu unikatowości – wartość cechy zawsze wyniesie ponad 5% i jednocześnie jest ich ponad 10.
2. Reprezentatywność – co oznacza, że krajobraz stanowi modelowy, klasyczny przykład danego podtypu krajobrazu:
 - w przypadku krajobrazu o przewadze wartości przyrodniczych (grupa A) oznacza bardzo wysoką naturalność i zgodność ekosystemu z jego uwarunkowaniami abiotycznymi,
 - w przypadku krajobrazów o przewadze wartości kulturowych (grupy B i C) oznacza występowanie w ich przestrzeni zestawu cech charakterystycznych, zachowanych w stanie co najmniej dobrym (typowym dla danej epoki historyczno-stylistycznej lub cywilizacyjno-kulturowej) oraz zachowanie czystości formy rozumianej jako fizjonomicznie nieprzekształcony sposób użytkowania.
3. Dotychczasowa ochrona prawna – co oznacza, że w obrębie krajobrazu występuje park narodowy, rezerwat przyrody, obszar z listy światowego dziedzictwa przyrodniczego i kulturowego UNESCO, pomnik historii lub park kulturowy, a jego udział w ogólnej powierzchni krajobrazu przekracza 50%.
4. Ważność krajobrazu – co oznacza, że krajobraz otrzymał wysoką wartość we wszystkich kategoriach oceny cech analitycznych (przyrodniczych (A) i kulturowych (B) i syntetycznych (C), w granicach krajobrazu znajdują się elementy ekspozycji takie jak przedpola ekspozycji, osie widokowe i punkty widokowe istotne dla sąsiedniego krajobrazu priorytetowego lub wysoka wartość krajobrazu wynika z dodatkowych analiz, o których mowa w załączniku nr 5 Rozporządzenia.

Dodatkowo, w ramach sporządzania Audytu krajobrazowego województwa lubelskiego, wyniki przedstawionych powyżej analiz kryterialnych poddane zostały weryfikacji (tzw. ocenie eksperckiej) pod kątem wypełnienia istoty definicji krajobrazu priorytetowego (określonej w ustawie o planowaniu i zagospodarowaniu przestrzennym), traktującej krajobraz priorytetowy jako:

- krajobraz szczególnie cenny dla społeczeństwa ze względu na swoje wartości przyrodnicze, kulturowe, historyczne, architektoniczne, urbanistyczne, ruralistyczne lub estetyczno-widokowe, i jako taki wymagający zachowania lub określenia zasad i warunków jego kształtowania.

W rezultacie, nie wszystkie krajobrazy, wstępnie wytypowane jako priorytetowe, zostały ostatecznie zakwalifikowane do tej grupy. Najczęściej powodem nieuwzględnienia krajobrazu w grupie krajobrazów priorytetowych był fakt iż, krajobraz nie wyróżnia się na tle regionu występowaniem szczególnych walorów przyrodniczych, kulturowych czy krajobrazowych, a tym samym nie zawiera cech stanowiących o jego cennie dla społeczeństwa ze względu na swoje wartości. W kilku przypadkach okazało się, że na pierwotnej liście krajobrazów priorytetowych znalazły się krajobrazy, w obrębie których znajdują się obszary w dużym stopniu przekształcone przez działalność człowieka (obszary przemysłowe, obszary eksploatacji surowców czy też tereny komunikacyjne).

W efekcie realizacji przedmiotowego etapu prac, spośród 1 944 jednostek krajobrazowych wyznaczonych na terenie województwa lubelskiego, wskazano 131 krajobrazów priorytetowych (tj. 6,74% wszystkich krajobrazów) obejmujących powierzchnię ok. 145,5 km².

Tabela 9. Krajobrazy priorytetowe województwa lubelskiego, według kryterium kwalifikacji

Kod krajobrazu	Podtyp krajobrazu	Kryterium			
		Unikatowość	Reprezentatywność	Ochrona prawna	Ważność
A. Krajobrazy przyrodnicze, kulturowo (zazwyczaj ekstensywnie) użytkowane, funkcjonujące głównie w wyniku działania procesów naturalnych, jedynie w różnym stopniu modyfikowanych przez działalność człowieka					
06-318.98-28	1a. Jeziora	TAK	NIE	NIE	NIE
06-845.15-14	1a. Jeziora	TAK	NIE	TAK	TAK
06-845.16-44	1a. Jeziora	TAK	NIE	NIE	NIE
06-845.16-45	1a. Jeziora	TAK	NIE	TAK	NIE
06-845.16-46	1a. Jeziora	TAK	NIE	NIE	NIE
06-845.16-47	1a. Jeziora	TAK	NIE	NIE	NIE
06-845.16-48	1a. Jeziora	TAK	NIE	TAK	NIE
06-845.16-49	1a. Jeziora	TAK	NIE	TAK	TAK
06-845.16-50	1a. Jeziora	TAK	NIE	NIE	NIE
06-845.16-51	1a. Jeziora	TAK	NIE	NIE	NIE
06-318.75-16	1b. Systemy wód płynących	TAK	NIE	NIE	NIE
06-343.11-35	1b. Systemy wód płynących	TAK	NIE	NIE	NIE
06-512.41-04	1b. Systemy wód płynących	TAK	NIE	TAK	NIE
06-343.11-17	2a. Z udziałem ekstensywnie użytkowanych łąk	TAK	NIE	NIE	NIE
06-845.18-32	2a. Z udziałem ekstensywnie użytkowanych łąk	TAK	NIE	NIE	NIE
06-845.16-34	2b. Z dominacją szuwarów i turzycowisk	TAK	NIE	TAK	NIE
06-845.16-35	2b. Z dominacją szuwarów i turzycowisk	TAK	NIE	TAK	NIE
06-845.32-31	2b. Z dominacją szuwarów i turzycowisk	TAK	NIE	NIE	NIE
06-845.33-25	2b. Z dominacją szuwarów i turzycowisk	TAK	NIE	NIE	NIE
06-845.33-48	2b. Z dominacją szuwarów i turzycowisk	TAK	NIE	NIE	NIE
06-845.16-83	2d. Z dominacją torfowisk niskich	NIE	NIE	TAK	NIE
06-851.12-28	2d. Z dominacją torfowisk niskich	NIE	TAK	NIE	TAK
06-512.47-23	2e. Z udziałem torfowisk wysokich	TAK	NIE	NIE	NIE
06-512.47-24	2e. Z udziałem torfowisk wysokich	TAK	NIE	TAK	NIE
06-512.47-25	2e. Z udziałem torfowisk wysokich	TAK	NIE	NIE	NIE

06-512.47-26	2e. Z udziałem torfowisk wysokich	TAK	NIE	TAK	NIE
06-512.47-27	2e. Z udziałem torfowisk wysokich	TAK	NIE	NIE	NIE
06-845.16-40	2e. Z udziałem torfowisk wysokich	TAK	NIE	TAK	NIE
06-845.16-41	2e. Z udziałem torfowisk wysokich	TAK	NIE	TAK	NIE
06-845.16-42	2e. Z udziałem torfowisk wysokich	TAK	NIE	TAK	NIE
06-845.16-43	2e. Z udziałem torfowisk wysokich	TAK	NIE	NIE	NIE
06-845.18-23	2e. Z udziałem torfowisk wysokich	TAK	NIE	TAK	NIE
06-318.96-69	3a. Z przewagą siedlisk borowych	TAK	NIE	NIE	NIE
06-343.22-82	3a. Z przewagą siedlisk borowych	NIE	NIE	TAK	NIE
06-512.47-60	3a. Z przewagą siedlisk borowych	TAK	NIE	NIE	NIE
06-845.15-16	3a. Z przewagą siedlisk borowych	NIE	NIE	NIE	TAK
06-845.16-55	3a. Z przewagą siedlisk borowych	NIE	NIE	TAK	NIE
06-845.16-58	3a. Z przewagą siedlisk borowych	NIE	NIE	TAK	NIE
06-343.12-18	3b. Z przewagą siedlisk lasowych	TAK	NIE	NIE	NIE
06-343.16-55	3b. Z przewagą siedlisk lasowych	TAK	NIE	NIE	NIE
06-343.19-08	3b. Z przewagą siedlisk lasowych	NIE	NIE	TAK	NIE
06-343.22-A1	3b. Z przewagą siedlisk lasowych	NIE	NIE	TAK	NIE
06-851.12-33	3b. Z przewagą siedlisk lasowych	NIE	NIE	NIE	TAK
06-851.13-08	3b. Z przewagą siedlisk lasowych	NIE	TAK	NIE	NIE
06-343.22-21	3c. Z przewagą siedlisk łągowych, bagiennych i olsowych	NIE	NIE	TAK	NIE
06-845.15-06	3c. Z przewagą siedlisk łągowych, bagiennych i olsowych	NIE	NIE	TAK	TAK
06-845.16-14	3c. Z przewagą siedlisk łągowych, bagiennych i olsowych	NIE	NIE	TAK	NIE
06-845.16-15	3c. Z przewagą siedlisk łągowych, bagiennych i olsowych	NIE	NIE	TAK	TAK
06-845.16-16	3c. Z przewagą siedlisk łągowych, bagiennych i olsowych	NIE	NIE	TAK	NIE

B. Krajobrazy przyrodniczo-kulturowe ukształtowane w wyniku wspólnego działania procesów naturalnych oraz świadomych modyfikacji pokrycia terenu i struktury przestrzennej przez człowieka					
06-512.47-12	6a. Sztuczne zbiorniki wodne	NIE	NIE	TAK	NIE
06-845.14-03	6a. Sztuczne zbiorniki wodne	TAK	NIE	NIE	NIE
06-845.15-02	6a. Sztuczne zbiorniki wodne	NIE	NIE	NIE	TAK
06-318.98-02	6b. Z przewagą wstęgowo ułożonych zespołów niewielkich pól ornych, łąk i pastwisk	TAK	NIE	NIE	NIE
06-343.11-03	6b. Z przewagą wstęgowo ułożonych zespołów niewielkich pól ornych, łąk i pastwisk	TAK	NIE	NIE	NIE
06-343.13-58	6b. Z przewagą wstęgowo ułożonych zespołów niewielkich pól ornych, łąk i pastwisk	TAK	NIE	NIE	NIE
06-343.19-40	6b. Z przewagą wstęgowo ułożonych zespołów niewielkich pól ornych, łąk i pastwisk	TAK	NIE	NIE	NIE
06-343.21-61	6b. Z przewagą wstęgowo ułożonych zespołów niewielkich pól ornych, łąk i pastwisk	TAK	NIE	NIE	NIE
06-343.22-12	6b. Z przewagą wstęgowo ułożonych zespołów niewielkich pól ornych, łąk i pastwisk	TAK	NIE	NIE	NIE
06-851.13-37	6b. Z przewagą wstęgowo ułożonych zespołów niewielkich pól ornych, łąk i pastwisk	TAK	NIE	NIE	NIE
06-318.86-14	6c. Z przewagą mozaikowo rozmieszczonych użytków rolnych, tworzących małe pola	TAK	NIE	NIE	NIE
06-343.12-21	6c. Z przewagą mozaikowo rozmieszczonych użytków rolnych, tworzących małe pola	TAK	NIE	NIE	NIE
06-343.12-29	6c. Z przewagą mozaikowo rozmieszczonych użytków rolnych, tworzących małe pola	TAK	NIE	NIE	NIE
06-845.18-27	6c. Z przewagą mozaikowo rozmieszczonych użytków rolnych, tworzących małe pola	TAK	NIE	NIE	NIE
06-851.12-68	6c. Z przewagą mozaikowo rozmieszczonych użytków	TAK	NIE	NIE	NIE

	rolnych, tworzących małe pola				
06-851.13-02	6c. Z przewagą mozaikowo rozmieszczonych użytków rolnych, tworzących małe pola	TAK	NIE	NIE	NIE
06-851.13-04	6c. Z przewagą mozaikowo rozmieszczonych użytków rolnych, tworzących małe pola	TAK	NIE	NIE	NIE
06-845.12-92	6d. Z przewagą mozaikowo rozmieszczonych użytków rolnych, tworzących pola średniej wielkości	TAK	NIE	NIE	NIE
06-845.15-23	6d. Z przewagą mozaikowo rozmieszczonych użytków rolnych, tworzących pola średniej wielkości	TAK	NIE	NIE	NIE
06-343.15-32	6f. Z przewagą wielkoobszarowych sadów i plantacji	TAK	NIE	NIE	NIE
06-318.98-59	6g. Z przewagą terenów zabudowanych o charakterze wiejskim	TAK	NIE	NIE	NIE
06-343.15-47	6g. Z przewagą terenów zabudowanych o charakterze wiejskim	TAK	NIE	NIE	NIE
06-343.17-57	6g. Z przewagą terenów zabudowanych o charakterze wiejskim	TAK	NIE	NIE	NIE
06-343.21-38	6g. Z przewagą terenów zabudowanych o charakterze wiejskim	TAK	TAK	NIE	NIE
06-343.22-56	6g. Z przewagą terenów zabudowanych o charakterze wiejskim	NIE	NIE	NIE	TAK
06-343.12-25	7a. Z przewagą terenów porolnych	TAK	NIE	NIE	NIE
06-343.13-37	7a. Z przewagą terenów porolnych	TAK	NIE	NIE	NIE
06-343.16-34	7a. Z przewagą terenów porolnych	TAK	NIE	NIE	NIE
06-343.16-56	7a. Z przewagą terenów porolnych	TAK	NIE	NIE	NIE
06-318.98-63	8c. Miejscowości o zwartej, wielorzędowej zabudowie o charakterze wiejskim	TAK	NIE	NIE	TAK
06-318.98-96	8c. Miejscowości o zwartej, wielorzędowej zabudowie o charakterze wiejskim	TAK	NIE	NIE	NIE
06-343.12-14	8c. Miejscowości o zwartej, wielorzędowej zabudowie o charakterze wiejskim	TAK	NIE	NIE	TAK

06-343.12-27	8c. Miejscowości o zwartej, wielorzędowej zabudowie o charakterze wiejskim	TAK	NIE	NIE	NIE
06-343.17-B3	8c. Miejscowości o zwartej, wielorzędowej zabudowie o charakterze wiejskim	TAK	NIE	NIE	NIE
06-343.18-65	8c. Miejscowości o zwartej, wielorzędowej zabudowie o charakterze wiejskim	TAK	NIE	NIE	NIE
06-845.31-26	8c. Miejscowości o zwartej, wielorzędowej zabudowie o charakterze wiejskim	NIE	NIE	NIE	TAK
06-851.13-29	8c. Miejscowości o zwartej, wielorzędowej zabudowie o charakterze wiejskim	TAK	NIE	NIE	NIE
06-318.86-13	8d. Zróżnicowana typologicznie i przestrzennie zabudowa nierolnicza na terenach wcześniej rolniczych	TAK	NIE	NIE	NIE
06-343.11-40	8d. Zróżnicowana typologicznie i przestrzennie zabudowa nierolnicza na terenach wcześniej rolniczych	NIE	NIE	NIE	TAK
06-318.91-01	8e. Wielkoobszarowe zespoły pałacowo-parkowe i klasztorne oraz inne komponowane układy architektury, zieleni i wód	NIE	NIE	TAK	NIE
06-318.98-74	8e. Wielkoobszarowe zespoły pałacowo-parkowe i klasztorne oraz inne komponowane układy architektury, zieleni i wód	NIE	NIE	TAK	NIE
06-343.11-33	8e. Wielkoobszarowe zespoły pałacowo-parkowe i klasztorne oraz inne komponowane układy architektury, zieleni i wód	NIE	NIE	NIE	TAK
06-343.22-63	8e. Wielkoobszarowe zespoły pałacowo-parkowe i klasztorne oraz inne komponowane układy architektury, zieleni i wód	NIE	NIE	NIE	TAK
C. Krajobrazy kulturowe, w których struktura i funkcja są w pełni ukształtowane przez działalność człowieka					
06-318.75-09	9a. Miejscowości z zachowanym układem historycznym	TAK	NIE	NIE	NIE
06-318.94-16	9a. Miejscowości z zachowanym układem historycznym	NIE	NIE	NIE	TAK
06-318.96-75	9a. Miejscowości z zachowanym układem historycznym	TAK	NIE	NIE	NIE

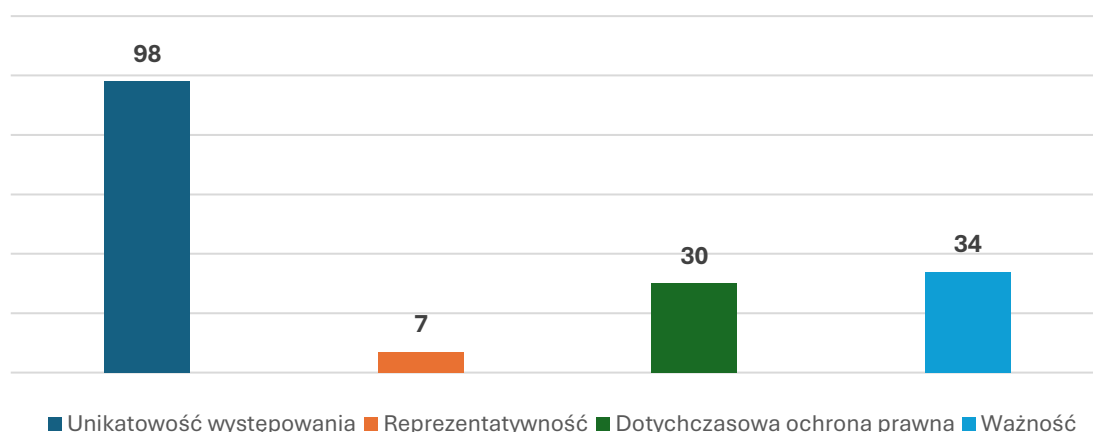
06-318.96-76	9a. Miejscowości z zachowanym układem historycznym	NIE	NIE	NIE	TAK
06-318.96-78	9a. Miejscowości z zachowanym układem historycznym	TAK	NIE	NIE	NIE
06-318.96-C2	9a. Miejscowości z zachowanym układem historycznym	TAK	NIE	NIE	TAK
06-318.97-18	9a. Miejscowości z zachowanym układem historycznym	TAK	NIE	NIE	NIE
06-318.97-19	9a. Miejscowości z zachowanym układem historycznym	NIE	NIE	NIE	TAK
06-318.98-49	9a. Miejscowości z zachowanym układem historycznym	TAK	NIE	NIE	NIE
06-318.98-86	9a. Miejscowości z zachowanym układem historycznym	TAK	NIE	NIE	NIE
06-343.11-30	9a. Miejscowości z zachowanym układem historycznym	TAK	NIE	TAK	TAK
06-343.11-34	9a. Miejscowości z zachowanym układem historycznym	NIE	NIE	NIE	TAK
06-343.12-05	9a. Miejscowości z zachowanym układem historycznym	TAK	NIE	TAK	TAK
06-343.12-19	9a. Miejscowości z zachowanym układem historycznym	TAK	NIE	NIE	NIE
06-343.14-13	9a. Miejscowości z zachowanym układem historycznym	TAK	NIE	NIE	NIE
06-343.15-27	9a. Miejscowości z zachowanym układem historycznym	TAK	NIE	NIE	NIE
06-343.16-24	9a. Miejscowości z zachowanym układem historycznym	TAK	TAK	NIE	TAK
06-343.17-39	9a. Miejscowości z zachowanym układem historycznym	NIE	NIE	NIE	TAK
06-343.18-35	9a. Miejscowości z zachowanym układem historycznym	NIE	TAK	NIE	TAK
06-343.18-81	9a. Miejscowości z zachowanym układem historycznym	TAK	NIE	NIE	TAK
06-343.22-43	9a. Miejscowości z zachowanym układem historycznym	TAK	NIE	NIE	NIE

06-845.11-44	9a. Miejscowości z zachowanym układem historycznym	TAK	NIE	NIE	NIE
06-845.12-58	9a. Miejscowości z zachowanym układem historycznym	NIE	NIE	NIE	TAK
06-845.12-87	9a. Miejscowości z zachowanym układem historycznym	NIE	NIE	NIE	TAK
06-845.14-18	9a. Miejscowości z zachowanym układem historycznym	TAK	NIE	NIE	NIE
06-845.15-18	9a. Miejscowości z zachowanym układem historycznym	TAK	NIE	NIE	TAK
06-845.18-15	9a. Miejscowości z zachowanym układem historycznym	TAK	TAK	NIE	TAK
06-851.12-35	9a. Miejscowości z zachowanym układem historycznym	TAK	NIE	NIE	TAK
06-343.22-47	9b. Miejscowości o charakterze współczesnym	TAK	NIE	NIE	NIE
06-845.18-28	9b. Miejscowości o charakterze współczesnym	TAK	NIE	NIE	NIE
06-318.96-57	10a. Zespoły urbanistyczne o zachowanych założeniach historycznych	TAK	NIE	NIE	TAK
06-343.12-02	10a. Zespoły urbanistyczne o zachowanych założeniach historycznych	TAK	NIE	NIE	NIE
06-343.16-17	10a. Zespoły urbanistyczne o zachowanych założeniach historycznych	TAK	NIE	NIE	NIE
06-343.19-21	10a. Zespoły urbanistyczne o zachowanych założeniach historycznych	TAK	NIE	TAK	NIE
06-343.19-22	10a. Zespoły urbanistyczne o zachowanych założeniach historycznych	TAK	NIE	NIE	TAK
06-845.11-38	10a. Zespoły urbanistyczne o zachowanych założeniach historycznych	TAK	NIE	NIE	TAK
06-845.32-35	10a. Zespoły urbanistyczne o zachowanych założeniach historycznych	TAK	NIE	NIE	NIE
06-851.12-53	10c. Obszary zabudowy mieszkaniowej	NIE	TAK	NIE	NIE
06-343.16-03	10f. Wielkie nekropolie	TAK	NIE	NIE	NIE

Źródło: Opracowanie własne DSiR UMWL

W województwie lubelskim, podstawowym kryterium, które decydowało o włączeniu do grupy krajobrazów priorytetowych, była unikatowość występowania, z kolei najrzadziej – reprezentatywność (rycina 13).

Rycina 13. Krajobrazy priorytetowe według kryterium kwalifikacji

Źródło: Opracowanie własne DSiR UMWL

W przypadku części krajobrazów, typowanie krajobrazów priorytetowych wynikało z występowania więcej niż jednego kryterium (tabela 9):

- 16 krajobrazów priorytetowych wskazano według kryteriów: unikatowości oraz dotychczasowej ochrony prawnej,
- 15 krajobrazów priorytetowych wskazano według kryteriów: unikatowości oraz ważności,
- 6 krajobrazów priorytetowych wskazano według kryteriów: dotychczasowej ochrony prawnej oraz ważności,
- 4 krajobrazy priorytetowe wskazano według kryteriów: unikatowości, dotychczasowej ochrony prawnej oraz ważności,
- 4 krajobrazy priorytetowe wskazano według kryteriów: reprezentatywności oraz ważności,
- 3 krajobrazy priorytetowe wskazano według kryteriów: unikatowości oraz reprezentatywności,
- 2 krajobrazy priorytetowe wskazano według kryteriów: unikatowości, reprezentatywności oraz ważności.

Krajobrazy priorytetowe w układzie grup i typów krajobrazu

Wskazane krajobrazy priorytetowe reprezentują 8 spośród 12 typów krajobrazów stwierdzonych na terenie województwa lubelskiego (tabela 10). W odniesieniu do poszczególnych grup krajobrazów, udział krajobrazów priorytetowych przedstawia się następująco:

- a) w grupie krajobrazów A, tj. krajobrazach przyrodniczych, kulturowo (zazwyczaj ekstensywnie) użytkowanych, funkcjonujących głównie w wyniku działania procesów naturalnych jedynie w różnym stopniu modyfikowanych przez działalność człowieka - krajobrazy priorytetowe są reprezentowane przez wszystkie typy krajobrazu, odpowiednio: 1. Wód powierzchniowych, 2. Bagienno-łęgowe – głównie bezleśne, 3. Leśne,
- b) w grupie krajobrazów B, tj. krajobrazach przyrodniczo-kulturowych ukształtowanych w wyniku wspólnego działania procesów naturalnych oraz świadomych modyfikacji pokrycia terenu i struktury przestrzennej przez człowieka - krajobrazy priorytetowe są reprezentowane przez wszystkie typy krajobrazu, odpowiednio: 6. Wiejskie, 7. Mozaikowe, 8. Podmiejskie i osadnicze,

- c) w grupie krajobrazów C, tj. krajobrazach kulturowych, w których struktura i funkcja są w pełni ukształtowane przez działalność człowieka - krajobrazy priorytetowe reprezentowane są przez dwa typy krajobraz, odpowiednio: 9. Miejskie i 10. Wielkomiejskie.

Tabela 10. Krajobrazy priorytetowe (wg typu krajobrazu) – w ujęciu ilościowym

typ ¹²	liczba jednostek w danym typie krajobrazu	liczba jednostek priorytetowych w danym typie krajobrazu	udział liczby jednostek priorytetowych w liczbie krajobrazów w danym typie	udział liczby jednostek priorytetowych danego typu w liczbie wszystkich jednostek priorytetowych	udział liczby jednostek priorytetowych danego typu w liczbie wszystkich jednostek krajobrazowych
A. Krajobrazy przyrodnicze, kulturowo (zazwyczaj ekstensywnie) użytkowane, funkcjonujące głównie w wyniku działania procesów naturalnych, jedynie w różnym stopniu modyfikowanych przez działalność człowieka					
1	13	13	100,00%	9,92%	0,67%
2	167	19	11,38%	14,50%	0,98%
3	554	17	3,07%	12,98%	0,87%
B. Krajobrazy przyrodniczo-kulturowe ukształtowane w wyniku wspólnego działania procesów naturalnych oraz świadomych modyfikacji pokrycia terenu i struktury przestrzennej przez człowieka					
6	750	26	3,47%	19,85%	1,34%
7	82	4	4,88%	3,05%	0,21%
8	190	14	7,37%	10,69%	0,72%
C. Krajobrazy kulturowe, w których struktura i funkcja są w pełni ukształtowane przez działalność człowieka					
9	127	30	23,62%	22,90%	1,54%
10	29	8	27,59%	6,11%	0,41%
11	2	0	0,00%	0,00%	0,00%
12	12	0	0,00%	0,00%	0,00%
13	8	0	0,00%	0,00%	0,00%
14	10	0	0,00%	0,00%	0,00%
1 944		131	100,00%		6,74%

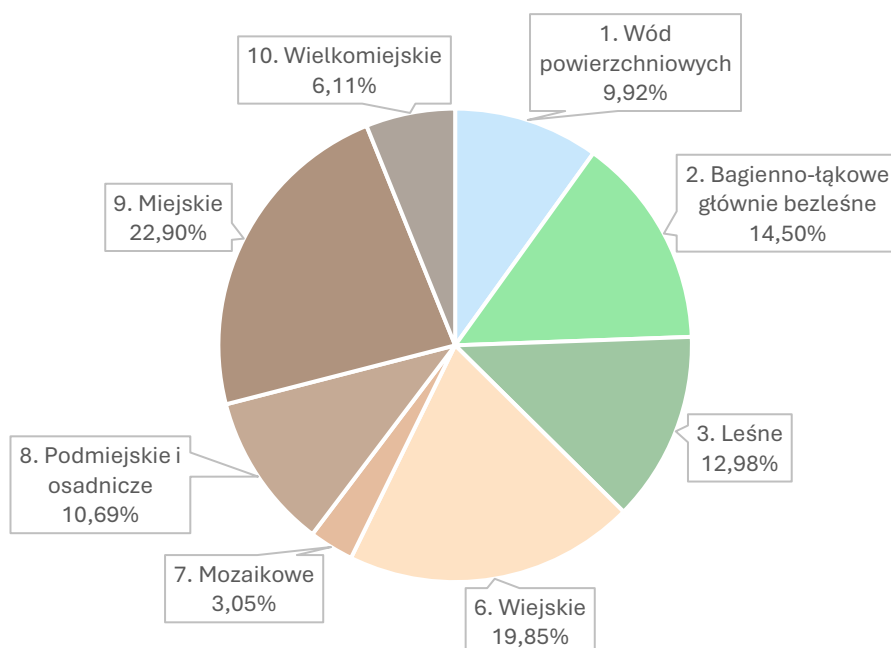
Źródło: Opracowanie własne DSiR UMWL

W odniesieniu do typów krajobrazów:

- najwięcej krajobrazów priorytetowych zostało wskazanych w obrębie krajobrazów dwóch typów: 9. Miejskiego (30 krajobrazów) oraz 6. Wiejskiego (26 krajobrazów),
- wszystkie zidentyfikowane krajobrazy należące do typu 1. Wód powierzchniowych (13 krajobrazów), wskazane zostały jako krajobrazy priorytetowe (rycina 14).

¹² Typy krajobrazów: 1. Wód powierzchniowych, 2. Bagienno-ławkowe – głównie bezleśne, 3. Leśne, 6. Wiejskie, 7. Mozaikowe, 8. Podmiejskie i osadnicze, 9. Miejskie, 10. Wielkomiejskie, 11. Wodnogospodarcze, 12. Przemysłowe i energetyczne, 13. Górnicze, 14. Komunikacyjne.

Rycina 14. Udział krajobrazów priorytetowych danego typu w liczbie wszystkich jednostek priorytetowych – w ujęciu ilościowym

Źródło: Opracowanie własne DSiR UMWL

W ujęciu powierzchniowym, krajobrazy priorytetowe obejmują 145 429,85 ha, co stanowi 5,79% obszaru województwa, przy czym:

- dominujące znaczenie mają krajobrazy wiejskie (typ 6), które zajmują blisko 50% powierzchni zajmowanej przez wszystkie krajobrazy priorytetowe,
- relatywnie duży udział charakteryzuje krajobrazy leśne (typ 3) oraz bagienno-łęgowe głównie bezleśne (typ 2), które zajmują odpowiednio 22,32% i 10,09% powierzchni (tabela 11, rycina 15).

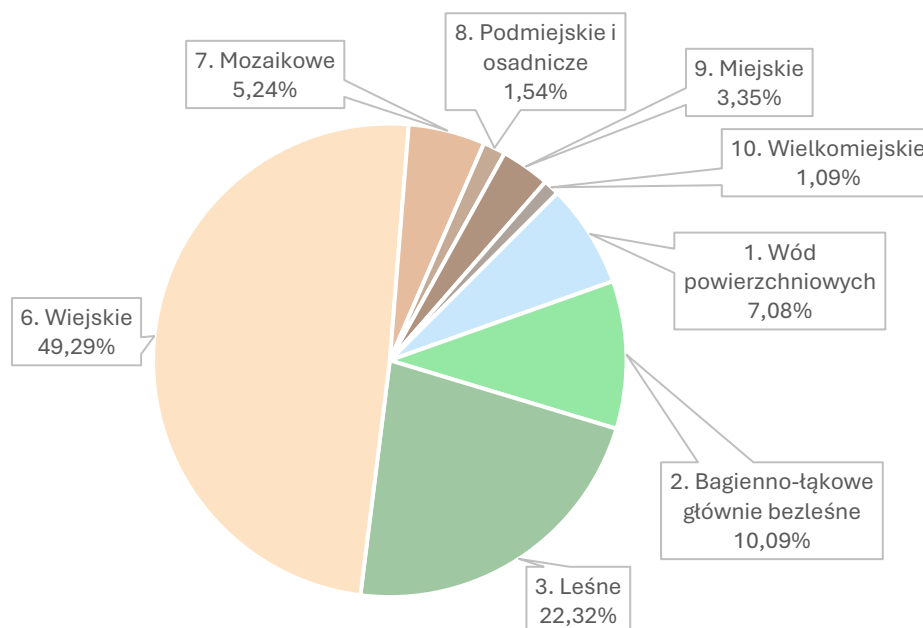
Tabela 11. Krajobrazy priorytetowe (wg typu krajobrazu) – w ujęciu powierzchniowym

typ	powierzchnia jednostek w danym typie krajobrazu [ha]	powierzchnia jednostek priorytetowych w danym typie krajobrazu [ha]	udział powierzchni jednostek priorytetowych w powierzchni krajobrazów w danym typie	udział powierzchni jednostek priorytetowych danego typu w powierzchni wszystkich jednostek priorytetowych	udział powierzchni jednostek priorytetowych danego typu w powierzchni wszystkich jednostek krajobrazowych
A. Krajobrazy przyrodnicze, kulturowo (zazwyczaj ekstensywnie) użytkowane, funkcjonujące głównie w wyniku działania procesów naturalnych, jedynie w różnym stopniu modyfikowanych przez działalność człowieka					
1	10 293,00	10 293,00	100,00%	7,08%	0,41%
2	207 613,18	14 673,11	7,07%	10,09%	0,58%
3	566 897,64	32 459,95	5,73%	22,32%	1,29%
B. Krajobrazy przyrodniczo-kulturowe ukształtowane w wyniku wspólnego działania procesów naturalnych oraz świadomych modyfikacji pokrycia terenu i struktury przestrzennej przez człowieka					
6	1 617 129,96	71 681,87	4,43%	49,29%	2,85%
7	38 778,74	7 624,57	19,66%	5,24%	0,30%
8	33 373,18	2 238,73	6,71%	1,54%	0,09%

C. Krajobrazy kulturowe, w których struktura i funkcja są w pełni ukształtowane przez działalność człowieka					
9	18 072,27	4 878,24	26,99%	3,35%	0,19%
10	12 304,39	1 580,38	12,84%	1,09%	0,06%
11	1 226,71	0,00	0,00%	0,00%	0,00%
12	2 770,53	0,00	0,00%	0,00%	0,00%
13	1 733,13	0,00	0,00%	0,00%	0,00%
14	2 042,86	0,00	0,00%	0,00%	0,00%
2 512 235,59		145 429,85		100,00%	5,79%

Źródło: Opracowanie własne DSiR UMWL

Rycina 15. Udział powierzchni krajobrazów priorytetowych danego typu w powierzchni wszystkich jednostek priorytetowych – w ujęciu powierzchniowym

Źródło: Opracowanie własne DSiR UMWL

Krajobrazy priorytetowe w układzie podtypów krajobrazu

Na 36 podtypów krajobrazów występujących na terenie województwa lubelskiego, krajobrazy priorytetowe występują w 23 podtypach (tabela 12, rycina 16), przy czym:

- a) w ujęciu ilościowym, dominujące znaczenie mają krajobrazy potwierdzające bogactwo historyczne i kulturowe województwa:
 - 28 krajobrazów priorytetowych zidentyfikowanych zostało w podtypie 9a. Miejscowości z zachowanym układem historycznym,
 - grupę 11 krajobrazów priorytetowych stanowią wielkoobszarowe zespoły pałacowo-parkowe i klasztorne oraz inne komponowane układy architektury, zieleni i wód (podtyp 8e), a także zespoły urbanistyczne o zachowanych założeniach historycznych (podtyp 10a),
- b) znacząca liczba krajobrazów priorytetowych związana jest z tradycjami użytkowania terenu:
 - po 7 krajobrazów priorytetowych zidentyfikowanych zostało odpowiednio w podtypie 6b. Z przewagą wstęgowo ułożonych zespołów niewielkich pól ornych, łąk i pastwisk

- oraz podtypie 6c. Z przewagą mozaikowo rozmieszczonych użytków rolnych tworzących małe pola,
- c) wśród krajobrazów przyrodniczych, najliczniejszą reprezentację krajobrazów priorytetowych posiadają:
- podtyp 1a. Jeziora (13 krajobrazów),
 - obszary bagienno-łąkowe głównie bezleśne w podtypie 2e. Z udziałem torfowisk wysokich (10 jednostek).

Tabela 12. Krajobrazy priorytetowe województwa lubelskiego (wg podtypu) – ujęcie ilościowe

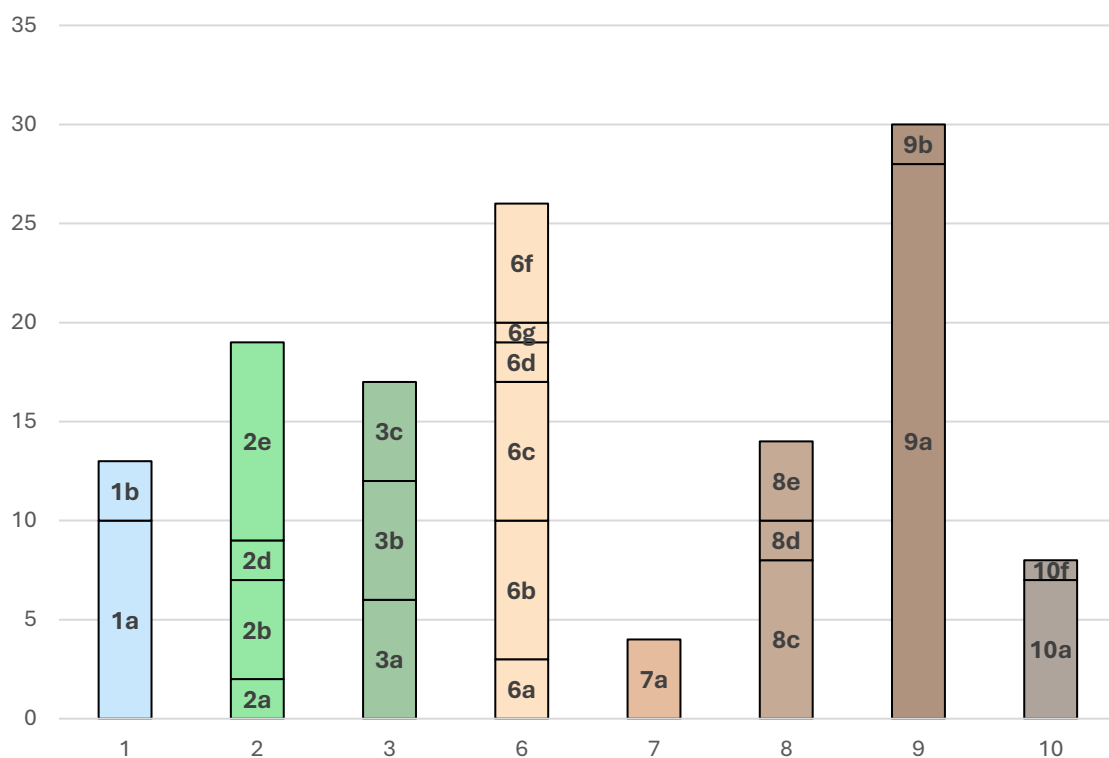
podtyp ¹³	liczba jednostek w danym podtypie krajobrazu	liczba jednostek priorytetowych w danym podtypie krajobrazu	udział liczby jednostek priorytetowych w liczbie krajobrazów w danym podtypie	udział liczby jednostek priorytetowych danego podtypu w liczbie wszystkich jednostek priorytetowych	udział liczby jednostek priorytetowych danego podtypu w liczbie wszystkich jednostek krajobrazowych
A. Krajobrazy przyrodnicze, kulturowo (zazwyczaj ekstensywnie) użytkowane, funkcjonujące głównie w wyniku działania procesów naturalnych, jedynie w różnym stopniu modyfikowanych przez działalność człowieka					
1a	10	10	100,00%	7,63%	0,51%
1b	3	3	100,00%	2,29%	0,15%
2a	43	2	4,65%	1,53%	0,10%
2b	5	5	100,00%	3,82%	0,26%
2d	109	2	1,83%	1,53%	0,10%
2e	10	10	100,00%	7,63%	0,51%
3a	182	6	3,30%	4,58%	0,31%
3b	346	6	1,73%	4,58%	0,31%
3c	26	5	19,23%	3,82%	0,26%
B. Krajobrazy przyrodniczo-kulturowe ukształtowane w wyniku wspólnego działania procesów naturalnych oraz świadomych modyfikacji pokrycia terenu i struktury przestrzennej przez człowieka					
6a	59	3	5,08%	2,29%	0,15%
6b	183	7	3,83%	5,34%	0,36%
6c	259	7	2,70%	5,34%	0,36%
6d	48	2	4,17%	1,53%	0,10%
6e	11	0	0,00%	0,00%	0,00%
6f	26	1	3,85%	0,76%	0,05%
6g	164	6	3,66%	4,58%	0,31%
7a	46	4	8,70%	3,05%	0,21%

¹³ Podtypy krajobrazów: 1a. Jeziora, 1b. Systemy wód płynących, 1c. Wody przejściowe, 2a. Z udziałem ekstensywnie użytkowanych łąk, 2b. Z dominacją szuwarów i turzycowisk, 2d. Z dominacją torfowisk niskich, 2e. Z udziałem torfowisk wysokich, 3a. Z przewagą siedlisk borowych, 3b. Z przewagą siedlisk lasowych, 3c. Z przewagą siedlisk łągowych, bagiennych i olsowych, 6a. Sztuczne zbiorniki wodne, 6b. Z przewagą wstęgowo ułożonych zespołów niewielkich pól ornych, łąk i pastwisk, 6c. Z przewagą mozaikowo rozmieszczonych użytków rolnych tworzących małe pola, 6d. Z przewagą mozaikowo rozmieszczonych użytków rolnych tworzących pola średniej wielkości, 6e. Z przewagą wielkoobszarowych pól lub łąk i pastwisk, 6f. Z przewagą wielkoobszarowych sadów i plantacji, 6g. Z przewagą terenów zabudowanych o charakterze wiejskim, 7a. Z przewagą terenów porolnych, 7b. Podmiejskie, 8c. Miejscowości o zwartej, wielorzędowej zabudowie o charakterze wiejskim, 8d. Zróżnicowana typologicznie i przestrzennie zabudowa nierolnicza na terenach wcześniej rolniczych, 8e. Wielkoobszarowe zespoły pałacowo-parkowe i klasztorne oraz inne komponowane układy architektury, zieleni i wód, 9a. Miejscowości z zachowanym układem historycznym, 9b. Miejscowości o charakterze współczesnym, 10a. Zespoły urbanistyczne o zachowanych założeniach historycznych, 10c. Obszary zabudowy mieszkaniowej, 10d. Wielkie centra handlowe, logistyczne i składowo-magazynowe, 10e. Tereny sportowo-rekreacyjne, 10f. Wielkie nekropolie, 11a. Duże sztuczne zbiorniki wodne o różnych funkcjach, 12a. Duże kompleksy przemysłowe, 13a. Tereny czynnej wielkopowierzchniowej eksploatacji odkrywkowej, 13b. Tereny zakończonej wielkopowierzchniowej eksploatacji odkrywkowej, 13c. Tereny czynnej eksploatacji podziemnej, 13d. Tereny zakończonej eksploatacji podziemnej, 14a. Węzły komunikacyjne i transportowe, 14b. Kompleksy lotniskowe.

7b	36	0	0,00%	0,00%	0,00%
8c	154	8	5,19%	6,11%	0,41%
8d	25	2	8,00%	1,53%	0,10%
8e	11	4	36,36%	3,05%	0,21%
C. Krajobrazy kulturowe, w których struktura i funkcja są w pełni ukształtowane przez działalność człowieka					
9a	92	28	30,43%	21,37%	1,44%
9b	35	2	5,71%	1,53%	0,10%
10a	7	7	100,00%	5,34%	0,36%
10c	12	0	0,00%	0,00%	0,00%
10d	6	0	0,00%	0,00%	0,00%
10e	3	0	0,00%	0,00%	0,00%
10f	1	1	100,00%	0,76%	0,05%
11a	2	0	0,00%	0,00%	0,00%
12a	12	0	0,00%	0,00%	0,00%
13a	5	0	0,00%	0,00%	0,00%
13b	1	0	0,00%	0,00%	0,00%
13c	1	0	0,00%	0,00%	0,00%
13d	1	0	0,00%	0,00%	0,00%
14a	5	0	0,00%	0,00%	0,00%
14b	5	0	0,00%	0,00%	0,00%
1944		131	100,00%		6,74%

Źródło: Opracowanie własne DSiR UMWL

Rycina 16. Podtypy krajobrazów priorytetowych w województwie lubelskim według liczby jednostek

Źródło: Opracowanie własne DSiR UMWL

W odniesieniu do powierzchni zajmowanej przez poszczególne podtypy krajobrazów priorytetowych (tabela 13, rycina 17), województwo lubelskie charakteryzuje:

- a) największy udział krajobrazów w podtypie 6c. Z przewagą mozaikowo rozmieszczonych użytków rolnych tworzących małe pola, których łączna powierzchnia stanowi 30% powierzchni wszystkich krajobrazów priorytetowych,
- b) znaczący udział krajobrazów:
 - w podtypie 6b. Z przewagą wstęgowo ułożonych zespołów niewielkich pól ornych, łąk i pastwisk (ponad 12% powierzchni krajobrazów priorytetowych),
 - leśnych, w podtypach: 3a. Z przewagą siedlisk borowych (9,15%) oraz 3b. Z przewagą siedlisk lasowych (9,50%).

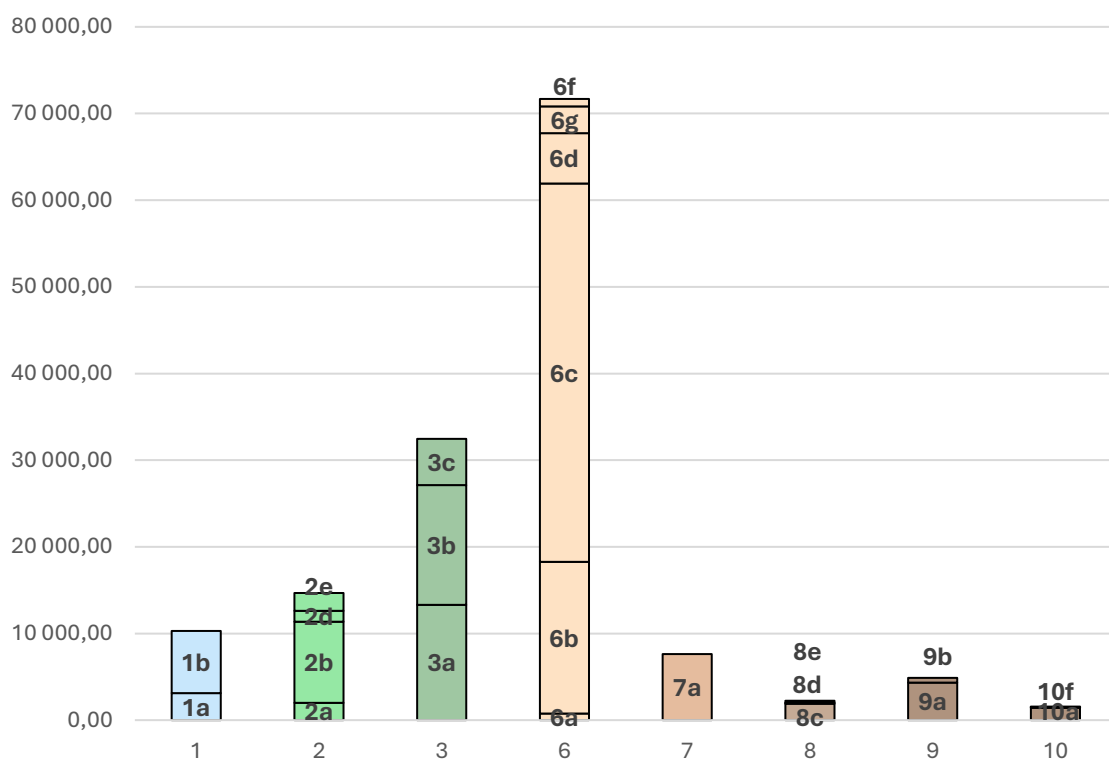
Tabela 13. Krajobrazy priorytetowe (wg podtypu krajobrazu) – w ujęciu powierzchniowym

podtyp	powierzchnia jednostek w danym podtypie krajobrazu [ha]	powierzchnia jednostek priorytetowych w danym podtypie krajobrazu [ha]	udział powierzchni jednostek priorytetowych w powierzchni krajobrazów w danym podtypie	udział powierzchni jednostek priorytetowych danego podtypu w powierzchni wszystkich jednostek priorytetowych	udział powierzchni jednostek priorytetowych danego typu w powierzchni wszystkich jednostek krajobrazowych
A. Krajobrazy przyrodnicze, kulturowo (zazwyczaj ekstensywnie) użytkowane, funkcjonujące głównie w wyniku działania procesów naturalnych, jedynie w różnym stopniu modyfikowanych przez działalność człowieka					
1a	3 118,30	3 118,30	100,00%	2,14%	0,12%
1b	7 174,70	7 174,70	100,00%	4,93%	0,29%
2a	74 825,55	1 999,91	2,67%	1,38%	0,08%
2b	9 360,71	9 360,71	100,00%	6,44%	0,37%
2d	121 369,24	1 254,81	1,03%	0,86%	0,05%
2e	2 057,68	2 057,68	100,00%	1,41%	0,08%
3a	250 239,50	13 304,94	5,32%	9,15%	0,53%
3b	292 103,63	13 819,79	4,73%	9,50%	0,55%
3c	24 554,51	5 335,22	21,73%	3,67%	0,21%
B. Krajobrazy przyrodniczo-kulturowe ukształtowane w wyniku wspólnego działania procesów naturalnych oraz świadomych modyfikacji pokrycia terenu i struktury przestrzennej przez człowieka					
6a	12 049,16	764,10	6,34%	0,53%	0,03%
6b	571 736,70	17 503,31	3,06%	12,04%	0,70%
6c	769 500,64	43 655,43	5,67%	30,02%	1,74%
6d	159 501,77	5 810,99	3,64%	4,00%	0,23%
6e	39 510,58	0,00	0,00%	0,00%	0,00%
6f	41 867,42	3 089,26	7,38%	2,12%	0,12%
6g	22 963,69	858,78	3,74%	0,59%	0,03%
7a	25 177,23	7 624,57	30,28%	5,24%	0,30%
7b	13 601,51	0,00	0,00%	0,00%	0,00%
8c	26 530,41	1 892,37	7,13%	1,30%	0,08%
8d	6 039,45	126,75	2,10%	0,09%	0,01%
8e	803,32	219,61	27,34%	0,15%	0,01%
C. Krajobrazy kulturowe, w których struktura i funkcja są w pełni ukształtowane przez działalność człowieka					
9a	8 891,14	4 331,08	48,71%	2,98%	0,17%

9b	9 181,13	547,16	5,96%	0,38%	0,02%
10a	1 433,40	1 433,40	100,00%	0,99%	0,06%
10c	8 194,66	0,00	0,00%	0,00%	0,00%
10d	2 323,19	0,00	0,00%	0,00%	0,00%
10e	206,16	0,00	0,00%	0,00%	0,00%
10f	146,98	146,98	100,00%	0,10%	0,01%
11a	1 226,71	0,00	0,00%	0,00%	0,00%
12a	2 770,53	0,00	0,00%	0,00%	0,00%
13a	1 191,12	0,00	0,00%	0,00%	0,00%
13b	168,61	0,00	0,00%	0,00%	0,00%
13c	228,59	0,00	0,00%	0,00%	0,00%
13d	144,81	0,00	0,00%	0,00%	0,00%
14a	600,57	0,00	0,00%	0,00%	0,00%
14b	1 442,29	0,00	0,00%	0,00%	0,00%
	2 512 235,59	145 429,85		100,00%	5,79%

Źródło: Opracowanie własne DSiR UMWL

Rycina 17. Podtypy krajobrazów priorytetowych w województwie lubelskim według zajmowanej powierzchni [ha]

Źródło: Opracowanie własne DSiR UMWL

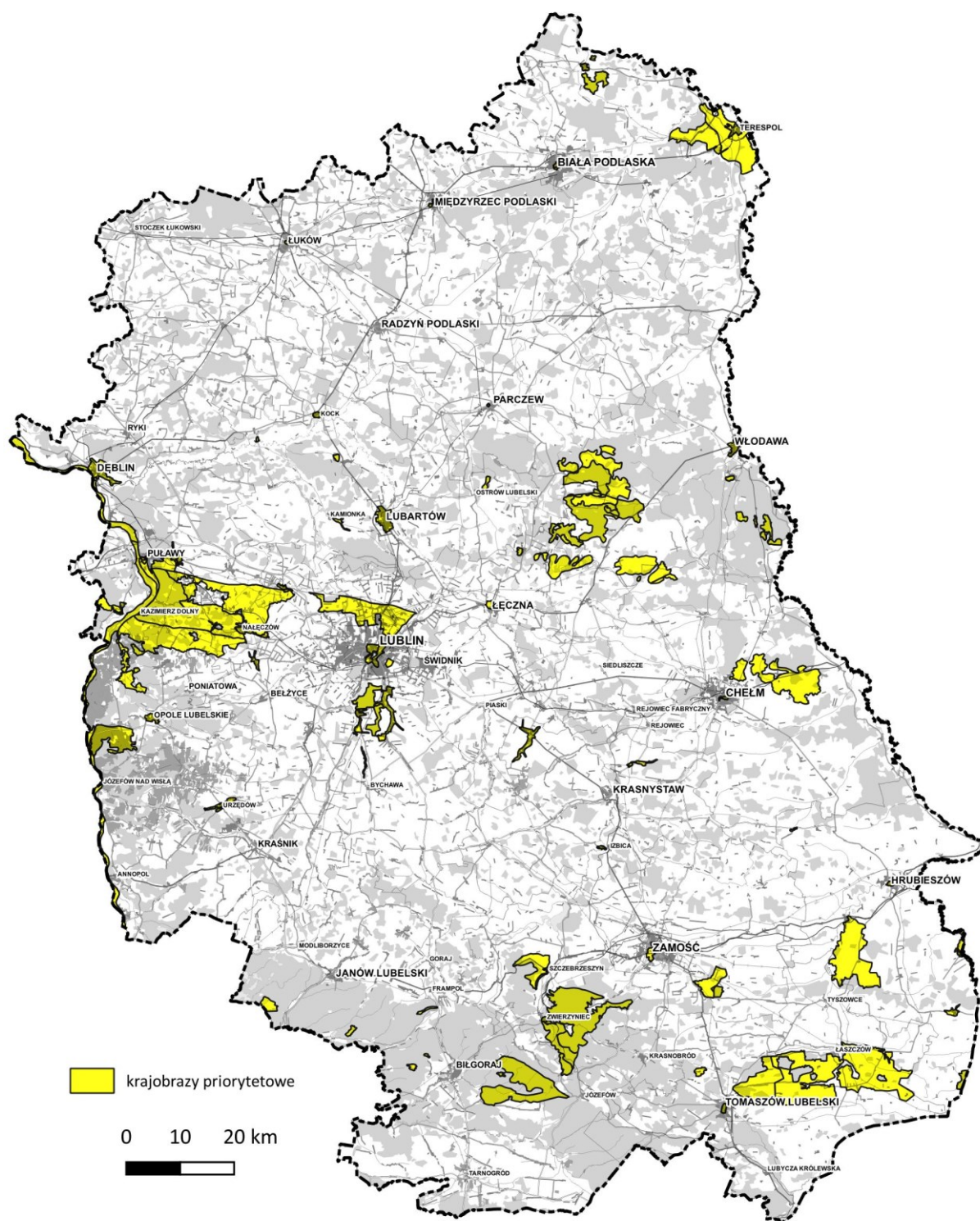
Spośród 131 krajobrazów priorytetowych, 90 jednostek zlokalizowanych jest w części lub w całości w obrębie istniejących, wieloprzestrzennych form ochrony przyrody. W odniesieniu do 41 jednostek, położonych na obszarach nieobjętych dotychczas żadną formą ochrony, zwraca uwagę znaczenie, występujących na tych terenach, walorów historycznych i kulturowych, o czym świadczy:

- a) 16 krajobrazów w podtypie 9a. Miejscowości z zachowanym układem historycznym,

- b) 7 krajobrazów w podtypie 8c. Miejscowości o zwartej, wielorzędowej zabudowie o charakterze wiejskim,
- c) 7 krajobrazów w podtypie 10a. Zespoły urbanistyczne o zachowanych założeniach historycznych.

W tym kontekście, ze względu na charakter elementów kształtujących wskazane krajobrazy, celowe jest podejmowanie przez samorządy lokalne inicjatyw w zakresie tworzenia parków kulturowych.

Rycina 18. Krajobrazy priorytetowe województwa lubelskiego

Źródło: Opracowanie własne DSiR UMWL

Wyznaczone, w obszarze województwa lubelskiego, krajobrazy priorytetowe zlokalizowane są na terenie 103 gmin (rycina 18). Udział powierzchniowy krajobrazów priorytetowych w poszczególnych gminach jest bardzo zróżnicowany i kształtuje się odpowiednio:

- w 21 gminach powierzchnia występujących krajobrazów priorytetowych nie przekracza 1%,
- w 48 gminach powierzchnia występujących krajobrazów priorytetowych nie przekracza 5%,
- w 62 gminach powierzchnia występujących krajobrazów priorytetowych nie przekracza 10%,
- w 97 gminach powierzchnia występujących krajobrazów priorytetowych nie przekracza 50%.

Jedynie w przypadku 6 gmin, udział powierzchni krajobrazów priorytetowych w ogólnej powierzchni gminy przekracza 50%.

Integralną częścią treści rozdziału jest załącznik:

- Zestawienie zidentyfikowanych krajobrazów priorytetowych [załącznik nr 4],
- Mapa przedstawiająca lokalizację krajobrazów priorytetowych (1:50 000) [załącznik nr 10].

6. Wykaz obszarów lub obiektów chronionych

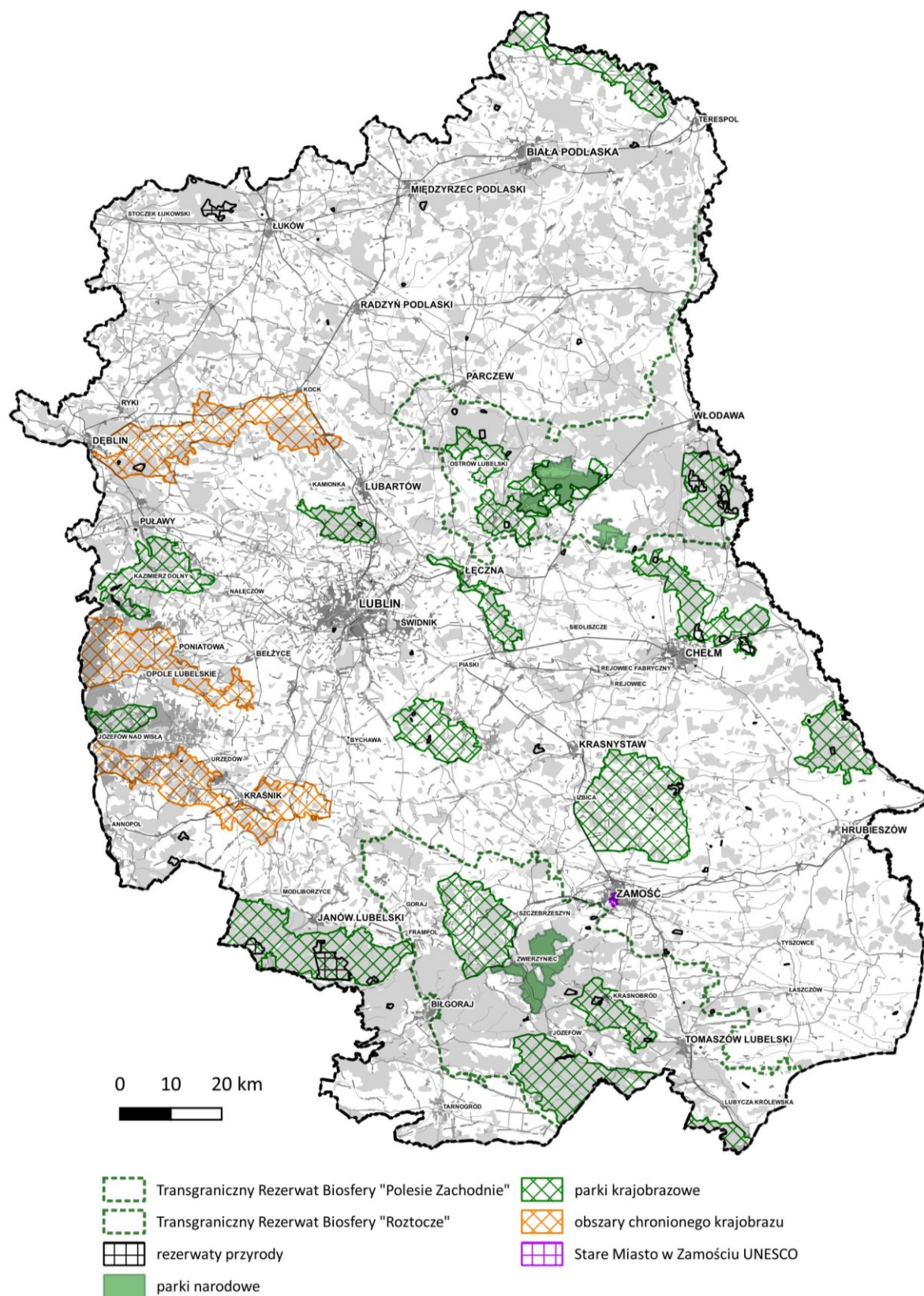
Analiza i interpretacja lokalizacji zidentyfikowanych krajobrazów w relacji do obszarów lub obiektów objętych ochroną jest etapem, który wielowymiarowo wpływa na wyniki audytu krajobrazowego województwa, w tym przede wszystkim ze względu na:

- a) bezpośrednie kryterium kwalifikacji krajobrazu do grupy krajobrazów priorytetowych wynikające z 50% lub większego udziału powierzchni obszarów chronionych (parku narodowego, rezerwatu przyrody, obszaru z listy światowego dziedzictwa przyrodniczego i kulturowego UNESCO, pomnika historii lub parku kulturowego) w powierzchni jednostki krajobrazowej,
- b) wskaźniki definiujące wartość różnych cech analitycznych – przyrodniczych krajobrazu obejmujące m.in.:
 - liczbę typów siedlisk przyrodniczych objętych siecią Natura 2000 (SOO) oraz udziału powierzchniowy wszystkich obszarów sieci Natura 2000 w powierzchni krajobrazów,
 - zagęszczenie na powierzchni krajobrazu: pomników przyrody, użytków ekologicznych, stanowisk dokumentacyjnych oraz zespołów przyrodniczo-krajobrazowych,
- c) obligatoryjną przesłankę do formułowania rekomendacji i wniosków dotyczących kształtowania i ochrony krajobrazów położenia jednostki krajobrazowej w obrębie określonych obszarów chronionych (niezależnie od kwalifikacji krajobrazu do grupy krajobrazów priorytetowych), tj. na terenach:
 - parków kulturowych,
 - parków narodowych,
 - rezerwatów przyrody,
 - parków krajobrazowych,
 - obszarów chronionego krajobrazu,
 - obiektów znajdujących się na listach Światowego Dziedzictwa UNESCO, obszarów Sieci Rezerwatów Biosfery UNESCO (MaB) lub obszarów i obiektów proponowanych do umieszczenia na tych listach.

Realizując wytyczne wynikające z metodyki sporządzania audytu krajobrazowego województwa, analizie poddano elementy krajowego systemu obszarów chronionych, który w województwie lubelskim obejmuje ponad 22,7% powierzchni (bez obszarów Natura 2000). System obszarów chronionych w regionie od lat nie ulega znaczącym zmianom, zarówno pod względem liczby i rodzajów form, jak również ich powierzchni (rycina 19). Przy wyznaczaniu jednostek krajobrazowych oraz krajobrazów priorytetowych uwzględniono system ochrony przyrody obejmujący:

- a) 2 parki narodowe (Poleski PN, Roztoczański PN) o łącznej powierzchni 18 242,7 ha (0,7% pow. woj.),
- b) 17 parków krajobrazowych o łącznej powierzchni 240 200,21 ha (9,2% pow. woj.),
- c) 17 obszarów chronionego krajobrazu o łącznej powierzchni 302 468,48 ha (11,9% pow. woj.),
- d) 89 rezerwatów przyrody o łącznej powierzchni 11 930,37 ha (0,5% pow. woj.), wśród których dominują rezerwaty leśne, torfowiskowe i faunistyczne.
 - 4 grudnia 2024 r. Zarządzeniem Regionalnego Dyrektora Ochrony Środowiska w Lublinie zostały powołane 3 nowe rezerwaty przyrody: „Kurhany-Namule”, „Sosnowiec” oraz „Las Ochoża” imienia Marka Kellera (o łącznej powierzchni 264,94 ha). Bieżąca analiza wykazała, że nowo ustanowione rezerwaty nie wpływają na zmiany kwalifikacji jednostek do grupy krajobrazów priorytetowych oraz nie zwiększają liczby krajobrazów dla których formułuje się rekomendacje i wnioski.

Rycina 19. Wybrane obszary chronione województwa lubelskiego

Źródło: Opracowanie własne DSiR UMWL na podstawie danych Geoserwis GDOŚ

W ramach europejskiej sieci obszarów NATURA 2000, na terenie województwa lubelskiego występują 23 obszary specjalnej ochrony ptaków (OSO) oraz 102 specjalne obszary ochrony siedlisk (SOO).

W zakresie drobnoprzestrzennych form ochrony przyrody, województwo lubelskie charakteryzuje występowanie:

- a) 1 439 pomników przyrody,
- b) 223 użytków ekologicznych,
- c) 4 stanowisk dokumentacyjnych,
- d) 7 zespołów przyrodniczo-krajobrazowych.

Szczególną wartość walorów przyrodniczo - krajobrazowych województwa lubelskiego podkreśla występowanie międzynarodowych form ochrony dziedzictwa kulturowego i naturalnego, tj.:

- a) Stare Miasto w Zamościu, wpisane w 1992 r. na listę Światowego Dziedzictwa UNESCO, jako przykład miasta renesansowego zaprojektowanego w końcu XVI w., które zachowało swoje oryginalne rozplanowanie, fortyfikacje oraz dużą liczbę obiektów, łączących włoskie i środkowo - europejskie tradycje budowlane,
- b) 2 rezerваты biosfery UNESCO (MaB), utworzone w celu ochrony różnorodności biologicznej i poprawy zdolności obserwowania zmian ekologicznych, tj.:
 - TRB Polesie Zachodnie (obejmujący obszary w Polsce, Białorusi i Ukrainie),
 - TRB Roztocze (obejmujący tereny w Polsce i Ukrainie).

W odniesieniu do lokalnych form ochrony walorów kulturowych powoływanych z inicjatywy samorządów gmin, na terenie województwa lubelskiego nie utworzono dotychczas parku kulturowego stanowiącego obszar ochrony krajobrazu kulturowego oraz zachowania wyróżniających się krajobrazowo terenów z zabytkami nieruchomymi charakterystycznymi dla miejscowej tradycji budowlanej i osadniczej. W tym zakresie, rekomenduje się utworzenie parków kulturowych na terenie parków krajobrazowych (kazimierskiego, nadwieprzańskiego, szczebrzeszyńskiego) na podstawie przyjętych przez sejmik województwa planów ochrony.

Integralną częścią treści rozdziału jest załącznik:

- Zestawienie obszarów lub obiektów, o których mowa w art. 38a ust. 3 pkt 2 u.p.z.p. [załącznik nr 5],
- Mapa obszarów lub obiektów, o których mowa w art. 38a ust. 3 pkt 2 u.p.z.p. (1:50 000) [załącznik nr 11].

7. Zestawienie zagrożeń dla możliwości zachowania wartości krajobrazów priorytetowych oraz wartości krajobrazów na obszarach chronionych

Właściwe rozpoznanie zjawisk i procesów zagrażających wartościom cennych krajobrazów stanowi podstawę formułowania wniosków i rekomendacji służących ich zachowaniu i kształtowaniu.

Metodyka sporządzania audytu krajobrazowego przewiduje identyfikację zagrożeń dla krajobrazów priorytetowych oraz krajobrazów występujących na obszarach chronionych (parków narodowych, rezerwatów przyrody, parków krajobrazowych, obszarów chronionego krajobrazu oraz obiektów znajdujących się na listach Światowego Dziedzictwa UNESCO i obszarów Sieci Rezerwatów Biosfery UNESCO) w odniesieniu do przedmiotu presji, tj.:

- a) zagrożenia dziedzictwa przyrodniczego (A),
- b) zagrożenia dziedzictwa kulturowego (B),
- c) zagrożenia fizjonomii krajobrazu (C),
- d) zagrożenia walorów akustycznych, zapachowych i sanitarnych (D),
- e) inne zagrożenia (E).

Zgodnie z Rozporządzeniem, zagrożenia dla krajobrazów rozpoznaje się z uwzględnieniem:

- a) rodzaju (charakteru) działań i zjawisk stwarzających zagrożenie,
- b) źródeł zagrożeń,
- c) skali zagrożeń.

W kontekście zakresu i przedmiotu analiz dotyczących występowania zagrożeń, a także odwołując się do funkcji audytu krajobrazowego jako płaszczyzny współpracy organów i instytucji odpowiedzialnych za ochronę różnych komponentów przestrzeni, do realizacji przedmiotowego etapu prac zaproszeni zostali przedstawiciele:

- a) parków narodowych, tj. Poleskiego PN oraz Roztoczańskiego PN,
- b) Regionalnej Dyrekcji Ochrony Środowiska w Lublinie,
- c) Zespołu Lubelskich Parków Krajobrazowych,
- d) Wojewódzkiego Urzędu Ochrony Zabytków w Lublinie.

W efekcie nawiązanej współpracy, przedmiotem analizy zagrożeń objęto 1 091 krajobrazów (w tym 131 krajobrazów priorytetowych), co stanowi 56,1% wszystkich jednostek krajobrazowych wskazanych na terenie województwa (rycina 20). W ujęciu powierzchniowym, krajobrazy te obejmują łącznie 1 795 227,98 ha (71,4% powierzchni regionu).

Przeprowadzona analiza przestrzenna wykazała:

- a) łączną liczbę 8 870 zagrożeń zdiagnozowanych w 1 053 spośród 1 091 krajobrazów poddanych analizie na terenie województwa,
- b) dominujący udział zagrożeń dla dziedzictwa przyrodniczego (tabela 14),
- c) 38 krajobrazów dla których nie wskazano żadnych zagrożeń,
- d) zróżnicowaną liczbę zagrożeń w poszczególnych krajobrazach, tj. od 1 do 38 stwierdzonych zagrożeń (rycina 21).

Tabela 14. Liczba zagrożeń według przedmiotu zagrożenia (odbiorcy presji)

A. Zagrożenia dziedzictwa przyrodniczego	B. Zagrożenia dziedzictwa kulturowego	C. Zagrożenia fizjonomii krajobrazu	D. Zagrożenia walorów akustycznych, zapachowych i sanitarnych
4 747	1 270	1 460	1 393

Źródło: Opracowanie własne DSiR UMWL

0 10 20 km

Uwzględniając rodzaj (charakter) działań i zjawisk stwarzających zagrożenia (tabela 15), do najczęściej występujących należą:

- A.1.8. Wykopy, nasypy, obwałowania i kopce (430 wskazań),
- A.2.1. Osuszanie torfowisk i bagien oraz likwidacja ich naturalnej szaty roślinnej (781 wskazań),

- A.2.5. Wprowadzanie różnych form zabudowy i infrastruktury technicznej (344 wskazań),
 - A.3.1. Zmniejszanie się ogólnego udziału naturalnych i półnaturalnych ekosystemów w krajobrazie (458 wskazań),
 - A.3.5. Zmniejszenie się różnorodności biologicznej (292 wskazań),
- b) w grupie zagrożeń fizjonomii krajobrazu (C):
- C.1.3. Lokalizacja dominujących w krajobrazie obiektów wysokościowych i obszarowych (441 wskazań),
- c) w grupie zagrożeń walorów akustycznych, zapachowych i sanitarnych (D):
- D.1.1. Hałas komunikacyjny i przemysłowy (352 wskazań)
 - D.3.1. Zanieczyszczenie terenu odpadami (400 wskazań).

Tabela 15. Liczba zagrożeń według rodzaju (charakteru) działań i zjawisk stwarzających zagrożenia

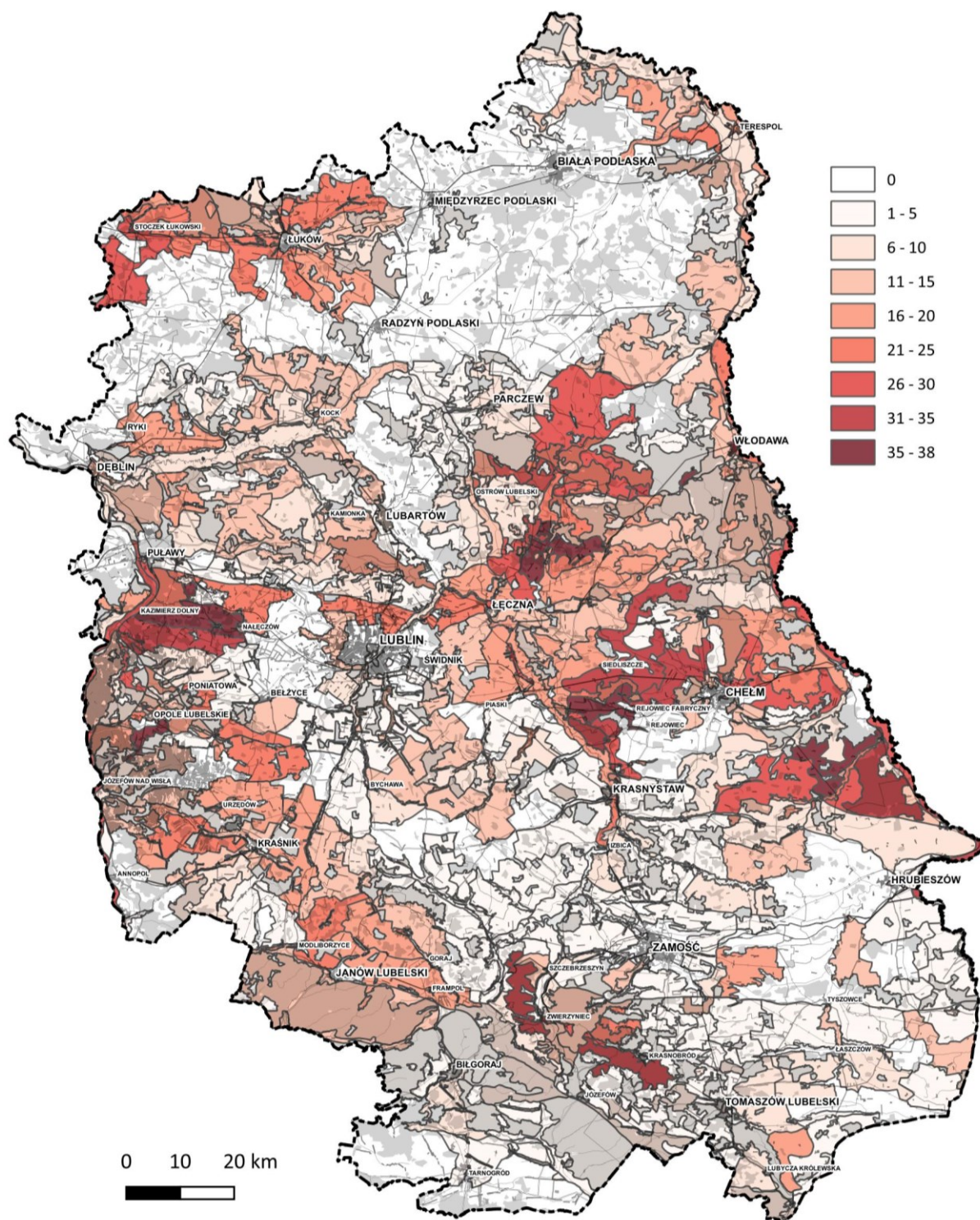
Rodzaj (charakter) działań i zjawisk stwarzających zagrożenia	Liczba zagrożeń
A. Zagrożenia dziedzictwa przyrodniczego	
A.1. Dziedzictwo geologiczne i rzeźba terenu	
A.1.1. Eksploatacja węgla kamiennego na zawal, osiadanie gruntów	31
A.1.2. Odkrywkowa eksploatacja węgla brunatnego	0
A.1.3. Eksploatacja torfu	269
A.1.4. Eksploatacja złóż innych niż węgiel kamienny, węgiel brunatny i torf	275
A.1.5. Zwałowiska skały dołowej i mas ziemnych	21
A.1.6. Składowiska odpadów	173
A.1.7. Erozja gleb	279
A.1.8. Wykopy, nasypy, obwałowania i kopce	430
A.1.9. Likwidacja osobliwych form rzeźby terenu (skarp, ostańców skalnych, wąwozów, meandrów, wydmy itp.)	48
A.1.10. Likwidacja naturalnych stanowisk głazów narzutowych, piargów, gołoborzy, otoczków rzecznych itp.	7
A.1.11. Likwidacja naturalnych stanowisk i osobliwości geologicznych, stanowisk minerałów oraz skamieniałości	20
A.1.12. Niewłaściwa rekultywacja lub adaptacja wyrobisk i składowisk	82
A.2. Ekosystemy i ich zespoły	
A.2.1. Osuszanie torfowisk i bagien oraz likwidacja ich naturalnej szaty roślinnej	781
A.2.2. Fizyczna i chemiczna degradacja siedlisk lądowych	248
A.2.3. Naturalna i przyspieszona przez działalność człowieka sukcesja zbiorowisk zaroślowych i leśnych na naturalne i półnaturalne zbiorowiska nieleśne	186
A.2.4. Likwidacja drobnoskalowych siedlisk i ekosystemów nieleśnych	174
A.2.5. Wprowadzanie różnych form zabudowy i infrastruktury technicznej	344
A.3. Struktura ekologiczna krajobrazu	
A.3.1. Zmniejszanie się ogólnego udziału naturalnych i półnaturalnych ekosystemów w krajobrazie	458
A.3.2. Rozdrobnienie struktury przestrzennej (fragmentacja) i geometryzacja naturalnych i półnaturalnych ekosystemów	169
A.3.3. Wzrost zagęszczenia barier ekologicznych w krajobrazie	291
A.3.4. Zawężanie szerokości naturalnych i półnaturalnych stref ekotonowych	169
A.3.5. Zmniejszenie się różnorodności biologicznej	292
B. Zagrożenia dziedzictwa kulturowego	

B.1. Osadnictwo	
B.1.1. Zaburzanie struktury miejskich i wiejskich zabytkowych układów przestrzennych przez nowe inwestycje	126
B.1.2. Degradująca styl krajobrazu adaptacja lub modernizacja układów osadniczych wiejskich i miejskich, w tym osiedli robotniczych (tzw. osiedli patronackich)	51
B.1.3. Niszczenie dziedzictwa archeologicznego	120
B.2. Architektura	
B.2.1. Brak należytej ochrony i konserwacji zabytkowych obiektów i zespołów architektonicznych	98
B.2.2. Wprowadzanie do harmonijnych zespołów architektoniczno-krajobrazowych materiałów i obiektów degradujących wyraz stylistyczny i funkcjonalność całego zespołu	104
B.2.3. Zanik cech architektury regionalnej; unifikacja materiałów i form architektury wiejskiej i miejskiej oraz jej bezpośredniego kontekstu krajobrazowego (ogrodzenia, podjazdy, zieleń)	199
B.3. Obszary rolnicze	
B.3.1. Zanikanie tradycyjnych upraw charakterystycznych dla określonych regionów	166
B.3.2. Zanikanie charakterystycznego przestrzennego układu pól, zadrzewień oraz miedz, w postaci szachownicy pól, układu łąkowego, niwowego itp., stanowiącego wyróżnik regionu - tekstury i faktury krajobrazu	200
B.4. Inżynieria wodna i lądowa	
B.4.1. Zanikanie cennych kulturowo form inżynieryjno-architektonicznych związanych z tradycyjnymi technikami drobnoskalowej produkcji i przetwórstwa	47
B.4.2. Zanikanie lub brak konserwacji cennych kulturowo form inżynieryjno-technicznych - świadectw dawnych technologii	51
B.5. Obszary przemysłowe	
B.5.1. Degradacja, upadek i rozpad materialnej substancji historycznych, zabytkowych zakładów przemysłowych i rzemieślniczych oraz osiedli patronackich	38
B.6. Obszary kultu i miejsca pamięci narodowej	
B.6.1. Zaburzenia struktury przestrzennej, wiodącej funkcji oraz degradacja <i>genius loci</i> i sacrum miejsc kultu religijnego	23
B.6.2. Zaburzenia struktury przestrzennej, wiodącej funkcji oraz deprecjonowanie powagi miejsc pamięci i martyrologii	24
B.6.3. Dewastacja obiektów i zespołów religijnych mniejszościowych wyznań	23
C. Zagrożenia fizjonomii krajobrazu	
C.1. Kompozycja i ład przestrzenny	
C.1.1. Chaos przestrzenny i stylistyczny form zagospodarowania terenu	197
C.1.2. Niszczenie cennych wartości historycznych, fizjonomicznych, przyrodniczych i architektonicznych przypadkową i nieestetyczną zabudową i infrastrukturą	134
C.1.3. Lokalizacja dominujących w krajobrazie obiektów wysokościowych i obszarowych	441
C.1.4. Chaos przestrzenny i wizualny wywołany przez reklamy, szczególnie w przestrzeniach publicznych i wzdłuż pasa dróg	149
C.2. Walory estetyczne	
C.2.1. Brak dbałości o estetyczne wkomponowanie tras i węzłów komunikacyjnych w otaczający krajobraz	84
C.2.2. Przypadkowa i niewłaściwa stylizacja i kolorystyka wielokondygnacyjnych osiedli blokowych podczas działań termomodernizacyjnych	22
C.2.3. Zarastanie roślinnością drzewiastą i krzewiastą ostańców skalnych i ruin zamków oraz murów kserotermicznych, zamykanie komponowanych historycznych widoków, panoram i wnętrza krajobrazowych itp.	88
C.3. Tożsamość miejsca	

C.3.1. Zagrożenie tożsamości krajobrazu wskutek mieszania się wzorców lokalnych i procesów globalnych w danym obszarze	160
C.3.2. Zanik swojskości krajobrazu - zanikanie związków przynależności i przywiązania	185
D. Zagrożenia walorów akustycznych, zapachowych i sanitarnych	
D.1. Walory akustyczne	
D.1.1. Hałas komunikacyjny i przemysłowy	352
D.2. Walory zapachowe	
D.2.1. Odory – oddziaływanie składowisk, zakładów przemysłowych, obiektów hodowli przemysłowej itp.	150
D.3. Walory sanitarne	
D.3.1. Zanieczyszczenie terenu odpadami	400
D.3.2. Zanieczyszczenie powietrza	251
D.3.3. Zanieczyszczenie wód	240

Źródło: Opracowanie własne DSiR UMWL

Rycina 21. Krajobrazy według liczby stwierdzonych zagrożeń

Źródło: Opracowanie własne DSiR UMWL

Odnosząc się do źródeł stwierdzonych zagrożeń, jako najczęstszą przyczynę wskazuje się intensyfikację rolnictwa (733 wskazania) oraz procesy urbanizacyjne (730). Istotne znaczenie ma również: górnictwo, gospodarka komunalna, przemysł, presja ekonomiczna, gospodarka leśna, wandalizm, a także niska kultura estetyczna i świadomość krajobrazowa (tabela 16).

Tabela 16. Źródła zagrożeń dla wartości krajobrazów

Kod źródła zagrożenia	Źródło zagrożenia	Liczba
I. Gospodarka przestrzenna		
I.1	Budownictwo	338
I.1.1	Niski poziom i przypadkowość zabudowy terenu	134
I.1.2	Niezgodność budownictwa ze stylem architektonicznym regionu i typu krajobrazu	120
I.2	Transport	167
I.2.1	Drogownictwo	99
I.2.2	Komunikacja	123
I.2.3	Ruch komunikacyjny	326
I.2.4	Transport morski	nie dotyczy
I.3	Infrastruktura techniczna	122
I.4	Procesy urbanizacyjne	730
I.5	Planowanie przestrzenne	23
I.5.1	Brak planowania krajobrazu	277
I.6	Architektura terenów zieleni	3
II. Branżowe		
II.1	Energetyka	7
II.1.1	Górnictwo	463
II.1.2	Ciepłownictwo	50
II.1.3	Energia odnawialna	3
II.2	Inżynieria środowiskowa	15
II.3	Przemysł	413
II.3.1	Zmiany technologii produkcji	49
II.4	Gospodarka komunalna	416
II.4.1	Odpady medyczne	0
III. Zarządzanie środowiskiem		
III.1	Rolnictwo	852
III.1.1	Intensyfikacja rolnictwa	773
III.1.2	Zaniechanie rolnictwa	244
III.1.3	Ogrodnictwo	16
III.1.4	Upowszechnienie się upraw monokulturowych	50
III.1.5	Chemizacja i mechanizacja rolnictwa	43
III.2	Gospodarka wodna	299
III.3	Gospodarka morska	nie dotyczy
III.4	Gospodarka leśna	391
IV. Ochrona przyrody		
IV.1	Naturalne procesy przyrodnicze	396
IV.2	Brak zabiegów ochronnych	36
V Ekonomiczne		
V.1	Niedostateczne środki finansowe	179
V.2	Presje ekonomiczne	399
VI Społeczno-kulturowe		
VI.1	Turystyka	40
VI.2	Sport i rekreacja	29

VI.3	Nielegalne pozyskanie	154
VI.4	Niska kultura estetyczna i świadomość krajobrazowa	348
VI.5	Wandalizm	350
VI.6	Mieszanie się wzorców lokalnych i procesów globalnych w danym obszarze	110

Źródło: Opracowanie własne DSiR UMWL

W przewidzianej metodyką 13 stopniowej (0-12) skali oddziaływania, analiza i interpretacja poszczególnych zagrożeń dla wartości krajobrazów województwa lubelskiego wskazuje:

- a) dominację zagrożeń osiągających wartość 5, tj. istniejących, niewielkich, względnie stałych,
- b) znaczący udział zagrożeń osiągających wartość 8, tj. istniejących, umiarkowanych, względnie stałych (tabela 17).

Tabela 17. Skala zagrożenia

Punktacja	Określenie	Liczba zagrożeń
0	brak zagrożeń	0
1	zagrożenia potencjalne, niewielkie	1 289
2	zagrożenia potencjalne, umiarkowane	1 171
3	zagrożenia potencjalne, duże	1 160
4	zagrożenia istniejące, niewielkie, o słabnącym natężeniu	296
5	zagrożenia istniejące, niewielkie, względnie stałe	2 085
6	zagrożenia istniejące, niewielkie, o narastającym natężeniu	928
7	zagrożenia istniejące, umiarkowane, o słabnącym natężeniu	51
8	zagrożenia istniejące, umiarkowane, względnie stałe	1 068
9	zagrożenia istniejące, umiarkowane, o narastającym natężeniu	602
10	zagrożenia istniejące, duże, o słabnącym natężeniu	10
11	zagrożenia istniejące, duże, względnie stałe	286
12	zagrożenia istniejące, duże, o narastającym natężeniu	165

Źródło: Opracowanie własne DSiR UMWL

W konsekwencji identyfikacji zjawisk i procesów zagrażających możliwości zachowania wartości krajobrazów priorytetowych oraz krajobrazów występujących na obszarach objętych ochroną, w ramach wykonanych prac przygotowano 1 091 indywidualnych kart zagrożeń krajobrazu. Wzór przykładowej karty przedstawia rycina 22.

Rycina 22. Wzór karty zagrożeń krajobrazu: 06-343.12-19 (podtyp 9a)

KARTA ZAGROŻEŃ KRAJOBRAZU	
ID krajobrazu	476
Kod krajobrazu	06-343.12-19
Typ krajobrazu	9. Miejskie
Podtyp krajobrazu	9a. Miejscowości z zachowanym układem historycznym
Krajobraz priorytetowy	TAK
Udział % powierzchni chronionej w krajobrazie	—
Obszary chronione	—

Lp.	Przedmiot zagrożenia (odbiorca presji) dziedzina lub dział		Kod zagrożenia	Rodzaj (charakter) działań i zjawisk stwarzających zagrożenia	Źródło zagrożeń	Zagrożenie wewnętrzne (w) lub zewnętrzne (z)	Skala zagrożenia (0-12 pkt)
1	B.	B.1.	B.1.1.	Zaburzenie struktury miejskich i wiejskich zabytkowych układów przestrzennych przez nowe inwestycje	I.1.2: Niezgodność budownictwa ze stylem architektonicznym regionu i typu krajobrazu	wewnętrzne	8: zagrożenia istniejące, umiarkowane, względnie stałe
2	B.	B.1.	B.1.2.	Degradująca styl krajobrazu adaptacja lub modernizacja układów osadniczych wiejskich i miejskich, w tym osiedli robotniczych (tzw. osiedli patronackich)	V.2: Presje ekonomiczne	wewnętrzne	2: zagrożenia potencjalne, umiarkowane
3	B.	B.1.	B.1.3.	Niszczenie dziedzictwa archeologicznego	V.2: Presje ekonomiczne	wewnętrzne	1: zagrożenia potencjalne, niewielkie
4	B.	B.2.	B.2.1.	Brak należytej ochrony i konserwacji zabytkowych obiektów i zespołów architektonicznych	V.1: Niedostateczne środki finansowe	wewnętrzne	8: zagrożenia istniejące, umiarkowane, względnie stałe
5	B.	B.2.	B.2.2.	Wprowadzanie do harmonijnych zespołów architektoniczno-krajobrazowych materiałów i obiektów degradujących wyraz stylistyczny i funkcjonalność całego zespołu	VI.4: Niska kultura estetyczna i świadomość krajobrazowa	wewnętrzne	8: zagrożenia istniejące, umiarkowane, względnie stałe
6	B.	B.2.	B.2.3.	Zanik cech architektury regionalnej; unifikacja materiałów i form architektury wiejskiej i miejskiej oraz jej bezpośredniego kontekstu krajobrazowego (ogrodzenia, podjazdy, zieleń)	I.1.2: Niezgodność budownictwa ze stylem architektonicznym regionu i typu krajobrazu	wewnętrzne	5: zagrożenia istniejące, niewielkie, względnie stałe
7	C.	C.1.	C.1.1.	Chaos przestrzenny i stylistyczny form zagospodarowania terenu	VI.4: Niska kultura estetyczna i świadomość krajobrazowa	wewnętrzne	5: zagrożenia istniejące, niewielkie, względnie stałe
8	C.	C.1.	C.1.2.	Niszczenie cennych wartości historycznych, fizjonomicznych, przyrodniczych i architektonicznych przypadkową i nieestetyczną zabudową i infrastrukturą	V.2: Presje ekonomiczne	wewnętrzne	8: zagrożenia istniejące, umiarkowane, względnie stałe

9	C.	C.1.	C.1.3.	Lokalizacja dominujących w krajobrazie obiektów wysokościowych i obszarowych	II.1.3: Energia odnawialna	wewnętrzne	12: zagrożenia istniejące, duże, o narastającym natężeniu
10	C.	C.3.	C.3.1.	Zagrożenie tożsamości krajobrazu wskutek mieszania się wzorców lokalnych i procesów globalnych w danym obszarze	VI.4: Niska kultura estetyczna i świadomość krajobrazowa	wewnętrzne	5: zagrożenia istniejące, niewielkie, względnie stałe

Źródło: Opracowanie własne DSiR UMWL

Integralną częścią treści rozdziału jest załącznik:

- Zestawienie zagrożeń dla możliwości zachowania wartości krajobrazów priorytetowych oraz wartości krajobrazów w obrębie obszarów i obiektów, o których mowa w art. 38a ust. 3 pkt 2 u.p.z.p. [załącznik nr 6].

8. Wykaz rekomendacji i wniosków dotyczących kształtowania i ochrony krajobrazów priorytetowych oraz krajobrazów w obrębie obszarów lub obiektów chronionych

Rekomendacje i wnioski dotyczące kształtowania i ochrony krajobrazów priorytetowych oraz krajobrazów w obrębie obszarów lub obiektów chronionych stanowią jeden z podstawowych celów sporządzania audytu krajobrazowego województwa. Uwzględniając specyfikę i charakter komponentów kształtujących poszczególne krajobrazy służą one zachowaniu wartości przyrodniczych, kulturowych, historycznych, architektonicznych oraz urbanistycznych i ruralistycznych, a także wartości estetyczno-widokowych.

Zgodnie z Rozporządzeniem, rekomendacje i wnioski mogą dotyczyć w szczególności:

1. kierunków i zasad kształtowania zabudowy, zagospodarowania i użytkowania terenów,
2. wykonywania zadań mających na celu co najmniej zachowanie dotychczasowego stanu oraz wskazanie potencjalnych adresatów ich realizacji,
3. wskazania obszarów, które powinny zostać objęte ochroną w formie parku krajobrazowego, obszaru chronionego krajobrazu lub zespołu przyrodniczo-krajobrazowego,
4. wskazania obszarów, objętych formami ochrony przyrody, tj. parków krajobrazowych, obszarów chronionego krajobrazu, zespołów przyrodniczo-krajobrazowych, które ze względu na znaczący spadek wartości krajobrazu wymagają pogłębionej analizy zasadności ich dalszej ochrony,
5. wskazania obszarów, które powinny zostać objęte formami ochrony zabytków, odpowiednio poprzez:
 - a) wpis do rejestru zabytków,
 - b) wpis na Listę Skarbów Dziedzictwa,
 - c) uznanie za pomnik historii,
 - d) utworzenie parku kulturowego,
 - e) ustalenia ochrony w miejscowym planie zagospodarowania przestrzennego lub w decyzji administracyjnej dotyczącej realizacji inwestycji lub warunków zabudowy.
6. wskazania do uzupełnienia stanu wiedzy w zakresie, w którym na czas sporządzania audytu krajobrazowego dane i informacje nie były dostępne, a są istotne dla osiągnięcia celu audytu krajobrazowego,

Uwzględniając zakres formułowanych wniosków i rekomendacji, metodyka sporządzania audytu krajobrazowego województwa wyodrębnia:

- a) wnioski i rekomendacje w odniesieniu do samorządowych szczebli zarządzania rozwojem, tj.: do poziomu regionalnego (województwa) oraz poziomu lokalnego (gminnego),
- b) wnioski i rekomendacje kierowane do podmiotów i instytucji odpowiedzialnych za zarządzanie, gospodarowanie i użytkowanie określonych obszarów lub komponentów przestrzeni,
- c) wnioski i rekomendacje dotyczące kierunków współpracy pomiędzy różnymi interesariuszami przestrzeni.

Rekomendacje i wnioski dotyczące kierunków i zasad kształtowania zabudowy, zagospodarowania i użytkowania terenów

W efekcie prowadzonych prac nad Audytem krajobrazowym województwa lubelskiego sformułowano rekomendacje i wnioski dla 1 091 jednostek krajobrazowych (w tym 131 krajobrazów priorytetowych), przy czym dla każdej jednostki przygotowana została indywidualna karta rekomendacji i wniosków. Zakres, strukturę oraz przykładową treść wniosków i rekomendacji przedstawia rycina 23.

Rycina 23. Przykładowa karta rekomendacji i wniosków: 06-343.12-19 (podtyp 9a)

KARTA REKOMENDACJI I WNISKÓW

ID krajobrazu	476
Kod krajobrazu	06-343.12-19
Typ krajobrazu	9. Miejskie
Podtyp krajobrazu	9a. Miejscowości z zachowanym układem historycznym
Krajobraz priorytetowy	TAK

REKOMENDACJE I WNISKI W ODNIESIENIU DO POZIOMU REGIONALNEGO	
Zadania polityki przestrzennej województwa	Zasady zagospodarowania przestrzennego realizujące zadania polityki przestrzennej województwa
1) Zrównoważony rozwój ośrodków osadniczych z zachowaniem walorów krajobrazowych	<i>Dbłość o estetykę i integralność wizualną zespołów zabudowy z uwzględnieniem potrzeb rewitalizacyjnych.</i> <i>Kształtowanie struktur przestrzennych z uwzględnieniem ochrony walorów krajobrazowych.</i> <i>Kształtowanie przestrzeni publicznych wysokiej jakości w oparciu o zasady projektowania uniwersalnego.</i> <i>Zachowanie terenów zieleni oraz wzbogacanie przyrodnicze przestrzeni publicznych w obszarach miejskich.</i> <i>Harmonizowanie układów osadniczych z siecią ekologiczną.</i> <i>Zachowanie i odtwarzanie ciągłości istniejących elementów miejskich systemów przyrodniczych.</i> <i>Restytucja powierzchni biologicznie czynnych i włączanie ich w systemy zieleni miejskiej w projektach rewitalizacji terenów zdegradowanych.</i> <i>Stosowanie stref buforowych (w tym ochronnych) w postaci pasów zieleni redukujących negatywny wpływ obiektów, elementów liniowych i obszarów na odbiór wizualny krajobrazu.</i>
2) Kształtowanie przestrzeni w sposób umożliwiający zachowanie unikatowych wartości środowiska przyrodniczego	<i>Dostosowanie zagospodarowania przestrzennego do cech naturalnych, predyspozycji, walorów i odporności środowiska na antropopresję.</i> <i>Utrzymanie funkcjonalności regionalnej sieci ekologicznej poprzez zachowanie różnorodności biologicznej obszarów węzłowych (biocentrów) oraz zapewnienie ciągłości i drożności powiązań przyrodniczych (korytarzy ekologicznych).</i> <i>Kompleksowa ochrona ekosystemów rzecznych i mokradłowych przed degradacją.</i> <i>Zachowywanie ciągłości morfologicznej rzek dla osiągnięcia ich dobrego stanu i potencjału dla potrzeb ichtiofauny.</i> <i>Zwiększanie przenikalności barier infrastrukturalnych utrudniających migrację zwierząt.</i>
3) Wzmacnianie tożsamości kulturowej regionu poprzez eksponowanie zasobów kulturowych	<i>Kształtowanie struktur przestrzennych z uwzględnieniem potrzeb ochrony wartości zasobów dziedzictwa kulturowego.</i> <i>Rewaloryzacja historycznych struktur funkcjonalno-przestrzennych z uwzględnieniem cech decydujących o tożsamości i specyfice miejsca.</i> <i>Promowanie wzorów architektury rodzimej w obszarach o wysokich walorach krajobrazowych.</i> <i>Zachowywanie i uczynianie istniejących wartości estetyczno-widokowych związanych z rzeźbą terenu oraz jego naturalnym i kulturowym pokryciem.</i> <i>Odtwarzanie historycznych struktur kompozycji przestrzennych w otoczeniu obiektów i obszarów cennych kulturowo.</i> <i>Ochrona dziedzictwa kulturowego poprzez rozwijanie funkcji użytkowych w obiektach zabytkowych.</i> <i>Zachowanie historycznego charakteru otoczenia obiektów i zespołów zabytkowych.</i>
4) Zrównoważone, gospodarcze	<i>Integrowanie walorów przyrodniczych i kulturowych z przestrzenią społeczno-gospodarczą regionu.</i>

wykorzystanie potencjałów rozwojowych tkwiących w zasobach naturalnych i kulturowych województwa	<i>Prowadzenie skoordynowanej polityki rozwoju turystyki oraz ochrony zasobów dziedzictwa przyrodniczego i kulturowego.</i>
5) Rozwój infrastruktury technicznej z uwzględnieniem potrzeb zachowania walorów krajobrazowych oraz ciągłości systemu przyrodniczego	<i>Minimalizowanie kolizji inwestycji transportowych (drogowych i kolejowych) ze środowiskiem przyrodniczym, w tym w szczególności z siecią ekologiczną. Wykorzystywanie istniejących korytarzy technicznych przy realizacji nowych inwestycji z zakresu energetyki.</i>
6) Kształtowanie warunków przestrzennych służących ochronie ludności i jej mienia przed zagrożeniami naturalnymi i cywilizacyjnymi	<i>Preferowanie możliwie najmniej inwazyjnych w środowisko rozwiązań przestrzennych służących ochronie przed powodziami.</i>

REKOMENDACJE I WNIOSKI W ODNIESIENIU DO POZIOMU LOKALNEGO	
1) Wytyczne odnośnie kierunków zmian w strukturze przestrzennej oraz w przeznaczeniu terenów lub zasad ich zagospodarowania określających dopuszczalny zakres i ograniczenia tych zmian, w tym wytycznych odnośnie nakazów, zakazów, dopuszczeń i ograniczeń w zagospodarowaniu i użytkowaniu terenów:	✓ utrzymanie wiodącej funkcji osadniczej obszaru z uwzględnieniem potrzeb zachowania historycznie wykształconej struktury przestrzennej miejscowości, ✓ utrwalanie historycznego układu przestrzennego poprzez rozwijanie funkcji użytkowych obiektów (z uwzględnieniem funkcji usługowej i mieszkaniowej) oraz zachowanie istniejącego układu ulic i placów oraz terenów zieleni urządzonej, w tym parków i skwerów, ✓ dopuszczanie lokalizacji nowej zabudowy - preferowanie lokalizacji nowych obiektów budowlanych w ramach uzupełniania lub kontynuacji zainwestowania w obrębie istniejących struktur osadniczych, ✓ rozwój zagospodarowania turystycznego i rekreacyjnego w dostosowaniu do przyjętych warunków ochrony konserwatorskiej historycznego układu przestrzennego, ✓ możliwość realizacji infrastruktury technicznej w sposób niezagrażający wiodącej funkcji obszaru.
2) Parametry i wskaźniki zagospodarowania terenu, maksymalna i minimalna intensywność zabudowy jako wskaźnik powierzchni całkowitej zabudowy w odniesieniu do powierzchni działki budowlanej, minimalny udział procentowy powierzchni biologicznie czynnej w odniesieniu do powierzchni działki budowlanej:	✓ stosowanie wskaźników intensywności nowej zabudowy zgodnie z parametrami przeważającymi w danej strefie zainwestowania, wynikającymi z określonej funkcji i przeznaczenia terenu, ✓ stosowanie wskaźników minimalnego udziału powierzchni biologicznie czynnej w całkowitej powierzchni działki budowlanej zgodnie z parametrami przeważającymi w danej strefie zainwestowania, wynikającymi z określonej funkcji i przeznaczenia terenu.
3) Kształtowanie linii zabudowy, z uwzględnieniem lokalnych form architektonicznych zabudowy:	✓ kształtowanie linii zabudowy zgodnie z parametrami przyjętymi dla właściwej jednostki osadniczej lub w nawiązaniu do linii posadowienia frontowych ścian budynków zlokalizowanych na działkach sąsiednich.
4) Zasady kompozycji przestrzennej nowej zabudowy i harmonizowania planowanej zabudowy z zabudową istniejącą, z uwzględnieniem lokalnych form architektonicznych zabudowy:	✓ kształtowanie kompozycji przestrzennej nowej zabudowy z uwzględnieniem cech charakterystycznych istniejących obiektów o tożsamej funkcji i sposobie użytkowania, zlokalizowanych w sąsiedztwie planowanej inwestycji,

✓ <i>harmonizowanie planowanej zabudowy z istniejącą zabudową w obrębie określonych stref funkcjonalnych poprzez stosowanie parametrów określających wielkość i proporcje bryły budynków, ich orientację względem linii zabudowy, a także kształt dachu oraz kolorystykę elewacji,</i> ✓ <i>kształtowanie kompozycji przestrzennej oraz harmonizowanie planowanej zabudowy o funkcji niemieszkalnej (w tym przede wszystkim w odniesieniu do obiektów, które ze względu na swoją wysokość oraz gabaryty stanowią czytelne dominanty krajobrazowe) z uwzględnieniem: a) możliwości wzbogacania krajobrazu nowymi wyróżnikami kompozycji przestrzennej, które pozytywnie wpływają na utrwalanie tożsamości miejsca, b) stosowania rozwiązań minimalizujących negatywny wpływ planowanej zabudowy na walory estetyczno-widokowe istniejącego krajobrazu.</i>	
5)	Zasady kształtowania form budynków, z uwzględnieniem lokalnych form architektonicznych zabudowy:
✓ <i>realizacja nowej zabudowy w nawiązaniu do przeważających form istniejących obiektów o tożsamej funkcji i sposobie użytkowania, zlokalizowanych w obrębie określonych stref funkcjonalnych,</i> ✓ <i>dla obszaru w granicach lokalnej formy architektonicznej zabudowy – zgodnie z katalogiem LFAZ (otwórz katalog).</i>	
6)	Zasady stosowania i eksponowania elementów konstrukcyjnych i zdobniczych, z uwzględnieniem lokalnych form architektonicznych zabudowy:
✓ <i>nie określa się</i>	
7)	Rodzaje i standardy jakościowe stosowanych materiałów wykończeniowych, z uwzględnieniem lokalnych form architektonicznych:
✓ <i>stosowanie materiałów wykończeniowych, które są charakterystyczne i powszechnie wykorzystywane na obszarze realizacji inwestycji.</i>	
8)	Charakterystyczne cechy elewacji budynków, z uwzględnieniem lokalnych form architektonicznych zabudowy:
✓ <i>lokalizowanie urządzeń technicznych m.in. urządzeń przesyłowych, klimatyzatorów i urządzeń wentylacyjnych, w sposób niezaburzający estetyki i kompozycji elewacji frontowej budynków oraz niezakłócający odbioru wizualnego obiektu z ulic i innych przestrzeni dostępnych publicznie.</i>	
9)	Charakterystyczne cechy dachów budynków, z uwzględnieniem lokalnych form architektonicznych zabudowy:
✓ <i>projektowanie i realizacja nowej zabudowy z uwzględnieniem charakterystycznych cech dachów obiektów (w szczególności takich jak: kształt, spadek dachu, układ kalenicy względem drogi) występujących przy poszczególnych ulicach lub w kwartałach zabudowy.</i>	
10)	Zasady i warunki dotyczące sytuowania obiektów małej architektury, tablic reklamowych i urządzeń reklamowych oraz ogrodzeń, ich gabarytów, standardów jakościowych oraz rodzaje materiałów budowlanych, z uwzględnieniem lokalnych form architektonicznych, w tym dla przestrzeni dostępnych publicznie:
✓ <i>sytuowanie i realizacja obiektów małej architektury w dostosowaniu do całości kompozycji, charakteru miejsca i znaczenia krajobrazu,</i> ✓ <i>projektowanie kształtu, wielkości, kolorystyki oraz grafiki szyldów i tablic ofertowych w dostosowaniu do architektury i funkcji budynku,</i> ✓ <i>sytuowanie tablic i urządzeń reklamowych w sposób niezakrywający istotnych elementów i detali architektonicznych takich jak: gzymsy, obramienia, balustrady, balkony oraz stolarki okienne i drzwiowe, a także tablic z nazwami ulic i numerami porządkowymi budynków,</i> ✓ <i>dążenie do unifikacji tablic i urządzeń reklamowych w przypadku konieczności reklamowania na jednym budynku dwóch lub więcej podmiotów gospodarczych,</i> ✓ <i>dążenie do zachowania jednakowej wysokości poszczególnych form szyldów umieszczanych na budynku, kiosku ulicznym lub pawilonie sprzedaży ulicznej, zadaszeniu, wiacie, pylonie lub tablicy, w obrębie wydzielonej przestrzeni.</i>	
11)	Zasady dotyczące zagospodarowania i wyposażenia terenów przestrzeni dostępnych publicznie:
a)	urządzenia i sytuowania zieleni, w tym struktury przestrzennej nasadzeń, preferowanych lub wykluczonych gatunków roślin, wysokości zieleni i pełnionej funkcji:
✓ <i>stosowanie gatunków rodzimych, właściwych dla danych warunków siedliskowych.</i>	
b)	sposobów wykorzystywania terenów przestrzeni publicznych, w tym wykorzystywania tymczasowego:
✓ <i>możliwość tymczasowego wykorzystania przestrzeni dostępnych publicznie w sposób niewpływający negatywnie na trwałość walorów krajobrazowych.</i>	
c)	powiązań widokowych terenów przestrzeni publicznych z otoczeniem:
✓ <i>wykluczanie zagospodarowania negatywnie wpływającego na istniejące powiązania widokowe.</i>	

12) Określanie warunków działalności usługowej, w tym handlowej, w szczególności maksymalnej powierzchni sprzedaży obiektów handlowych, obszarów rozmieszczenia obiektów handlowych o maksymalnej powierzchni sprzedaży i ich dopuszczalnej liczby:
✓ <i>lokalizowanie nowych obiektów handlowych o dużej powierzchni sprzedaży w sposób niewpływający negatywnie na istniejące walory krajobrazowe.</i>
13) Wytyczne odnośnie określenia walorów ekspozycji, w szczególności elementów takich jak przedpola ekspozycji, osie widokowe i punkty widokowe oraz zasad ich ochrony i kształtowania, w tym nakazów, zakazów, dopuszczeń i ograniczeń w zagospodarowaniu i użytkowaniu terenów:
✓ <i>stosowanie rozwiązań technicznych (np. kablowanie sieci elektroenergetycznej) i lokalizacyjnych (alternatywne warianty) minimalizujących negatywny wpływ infrastruktury technicznej na krajobraz,</i>
✓ <i>realizacja nowej zabudowy w sposób zapewniający zachowanie walorów i elementów ekspozycji krajobrazu.</i>

REKOMENDACJE I WNIOSKI DOTYCZĄCE ZADAŃ MAJĄCYCH NA CELU ZACHOWANIE DOTYCHCZASOWEGO STANU LUB DOPROWADZENIE DO STANU POŻĄDANEGO KRAJOBRAZU	
1) Rozpoczęcia, kontynuacji lub zaniechania różnych form gospodarowania terenem, w tym działalności rolniczej, leśnej oraz gospodarki wodnej:	✓ <i>kontynuacja działań w zakresie prowadzonej gospodarki leśnej, zgodnie z obowiązującym Planem Urządzenia Lasu / Uproszczonym Planem Urządzania Lasu z uwzględnieniem potrzeby zwiększania udziału drzewostanów ponad 100-letnich i udziału martwego drewna oraz ograniczania zrębów zupełnych,</i> ✓ <i>prowadzenie gospodarki wodnej na podstawie Planu gospodarowania wodami na obszarze dorzecza Wisły.</i>
2) Zabiegów renaturalizacyjnych oraz zabiegów odnowy obiektów kultury materialnej:	✓ <i>wykluczanie możliwości wprowadzania do ekosystemu obcych gatunków roślin oraz eliminowanie gatunków inwazyjnych obcego pochodzenia,</i> ✓ <i>realizacja zabiegów renaturalizacyjnych rzek z zastosowaniem rozwiązań wskazanych w Podręczniku dobrych praktyk renaturyzacji wód powierzchniowych,</i> ✓ <i>rewitalizacja obiektów kultury materialnej poprzez rozwijanie ich funkcji użytkowej.</i>
3) Koordynacji działań podejmowanych dla osiągnięcia celów występujących na danym obszarze objętym formami ochrony przyrody, o których mowa w art. 6 ust. 1 pkt 1-9 ustawy z dnia 16 kwietnia 2004 r. o ochronie przyrody, oraz form ochrony zabytków, o których mowa w art. 7 ustawy z dnia 23 lipca 2003 r. o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami:	✓ <i>inicjowanie przez samorządy gminne działań, dotyczących ochrony obiektów lub obszarów o walorach przyrodniczych lub kulturowych, ukierunkowanych na ustanawianie pomników przyrody, stanowisk dokumentacyjnych, użytków ekologicznych, zespołów przyrodniczo-krajobrazowych oraz parków kulturowych,</i> ✓ <i>realizowanie procesów inwestycyjnych w obszarach występowania obiektów zabytkowych oraz w obrębie historycznych układów przestrzennych w uzgodnieniu z Lubelskim Wojewódzkim Konserwatorem Zabytków.</i>
4) Konieczności podejmowania działań mających na celu utrzymanie dotychczasowej funkcji danego krajobrazu, w tym funkcji korytarzy ekologicznych:	✓ <i>realizacja działań zapewniających utrzymanie ciągłości i drożności dolinnego korytarza regionalnej sieci ekologicznej,</i> ✓ <i>realizacja działań zapewniających utrzymanie ciągłości i drożności rzeczno-korytarza regionalnej sieci ekologicznej,</i> ✓ <i>planowanie lokalnych systemów przyrodniczych w nawiązaniu do regionalnej sieci ekologicznej,</i> ✓ <i>stosowanie rozwiązań technicznych i lokalizacyjnych (alternatywne warianty) minimalizujących negatywny wpływ infrastruktury na funkcjonalność powiązań przyrodniczych.</i>

ADRESACI KOMPLEKSOWYCH DZIAŁAŃ SŁUŻĄCYCH OCHRONIE KRAJOBRAZU
Zarząd Województwa Lubelskiego Lubelski Wojewódzki Konserwator Zabytków Burmistrz Nałęczowa Nadleśniczy Nadleśnictwa Puławy

POTENCJALNI ADRESACI (W PRZYPADKU REALIZACJI ZADAŃ INWESTYCYJNYCH)
Zarządcy infrastruktury drogowej i kolejowej Zarządcy sieci elektroenergetycznych Zarządcy sieci telekomunikacyjnych Regionalne Zarządy Gospodarki Wodnej

Źródło: Opracowanie własne DSiR UMWL

Rekomendacje i wnioski dotyczące wskazania obszarów, które powinny zostać objęte formami ochrony przyrody

Wyniki przeprowadzonych w ramach sporządzania Audytu krajobrazowego województwa lubelskiego analiz nie wskazują przesłanek do ustanowienia nowych obszarów, które powinny zostać objęte formami ochrony przyrody przewidzianymi w art. 6 ust. 1 pkt 3, 4 i 9 ustawy o ochronie przyrody, tj. w formie parku krajobrazowego, obszaru chronionego krajobrazu lub zespołu przyrodniczo-krajobrazowego.

W odniesieniu do form ochrony przyrody zarządzanych przez Zespół Lubelskich Parków Krajobrazowych (tj. parków krajobrazowych i obszarów chronionego krajobrazu), Audyt krajobrazowy województwa lubelskiego uwzględnia wnioski wynikające z podjętych w dniu 20 grudnia 2021 r. przez Sejmik Województwa Lubelskiego uchwał w sprawie ustanowienia planów ochrony dla:

- Kazimierskiego Parku Krajobrazowego (Dz. Urz. Woj. Lubel. z 2021 r. poz. 77),
- Nadwieprzańskiego Parku Krajobrazowego (Dz. Urz. Woj. Lubel. z 2021 r. poz. 78),
- Szczebrzeszyńskiego Parku Krajobrazowego (Dz. Urz. Woj. Lubel. z 2021 r. poz. 79).

Zgodnie z przedmiotowymi planami ochrony, rekomenduje się powiększenie istniejących obszarów chronionych o tereny określone w szczegółowym wykazie zawartym w tabeli 18.

W odniesieniu do obszarów ochrony przyrody w formie zespołów przyrodniczo-krajobrazowych, Audyt krajobrazowy województwa lubelskiego pozostawia inicjatywę ich ustanawiania radom gmin (ze względu uwarunkowania kompetencyjne), po uzgodnieniu z Regionalnym Dyrektorem Ochrony Środowiska w Lublinie.

Tabela 18. Wykaz obszarów, które powinny zostać objęte formami ochrony przyrody

Lp.	Lokalizacja i orientacyjna powierzchnia	Charakterystyka
Kazimierski Park Krajobrazowy		
1.	Oczka wodne w okolicy miejscowości Karmanowice, przy drodze nr 830 Powierzchnia: 9,92 ha	Stanowisko rozrodu kilku gatunków płazów, w tym żaby moczarowej
Nadwieprzański Park Krajobrazowy		
1.	Fragment doliny Wieprza między Kijanami i Zawieprzycami wraz z zespołem pałacowo-parkowym w Zawieprzycach i Kijanach. Powierzchnia: ok. 320 ha	Jedno z najatrakcyjniejszych wnętrza krajobrazowych w całym Parku wraz z otuliną a także wzgórze zamkowe w Zawieprzycach (zespół pałacowo-parkowy) stanowiące doskonały punkt widokowy na dolinę i jeden z najbardziej rozpoznawanych zespołów zabytkowych w całym rejonie opracowania. Teren ten obejmuje również cenne przyrodniczo łąki i dawne stawy w Zawieprzycach, strome stoki doliny porośnięte przez niewielkie płaty zbiorowisk kserotermicznych a także ujście Bystrzycy do Wieprza oraz zespół pałacowo-parkowy w Kijanach i zabytkowy cmentarz przy kościele w Kijanach.

2.	Rejon dworu Lachertów w Ciechankach wraz z parkiem i rolniczym otoczeniem wsi. Powierzchnia: ok. 157 ha	Dwór Lachetów stanowi unikalny przykład zastosowania architektury modernistycznej w bryle dworu polskiego. Po ukończonej renowacji funkcjonować będzie w nim Centrum Pracy Twórczej. Jest to więc wyjątkowy obiekt historyczny, w którym znajdować się będzie wyjątkowy obiekt kulturalno-edukacyjny. Razem z dworem i otaczającym go parkiem dworskim, proponuje się włączenie do Parku gruntów ornych położonych pomiędzy tym kompleksem a terenem Parku oraz podmokłego obniżenia terenu zajmowanego przez zbiorowiska roślinności łąkowej i zaroślowej
3.	Projektowany wcześniej rezerwat „Uroczysko Jezioro/Jezioro”. Powierzchnia: ok. 40 ha	Północna część gminy Trawniki, za skrzyżowaniem szos Fajstawice - Włodawa i Piaski - Dorohusk. Jest to bagnisty teren, pełen wyrobisk po torfie wypełnionych wodą. „Uroczysko Jezioro” zajmuje 37,34 ha powierzchni. Niegdyś był to zbiornik wodny (co sugeruje nazwa uroczyska), który stopniowo zarastając, wypełniał się torfem. Obecnie jest to torfowisko niskie z licznymi wyrobiskami torfu (torfiankami). Występują zbiorowiska wodne, szuwarowe, łąkowe i zaroślowe. Niektóre potorfia zarastają zbiorowiskami torfowisk przejściowych. Fauna znacznie różniąca się od charakterystycznej fauny Parku, ciekawe miejsce przejścia krajobrazu wyżynnego w krajobraz poleski ze wszelkimi konsekwencjami zmian struktury gatunkowej. Siedlisko lęgowe ptaków w tym podróżniczka, słowika z I załącznika Dyrektywy Ptasiej.
4.	Uroczysko „Wisielnica”. Powierzchnia: ok. 93 ha	Obszar bagienno torfowiskowy z dużą liczbą torfianek, tworzący naturalny ciąg z „Uroczyskiem Jezioro”. Występują zbiorowiska wodne, szuwarowe, łąkowe i zaroślowe. Siedlisko lęgowe ptaków w tym podróżniczka, słowika z I załącznika Dyrektywy Ptasiej.
5.	Zespół pałacowo-parkowy Łysołaje - Kolonia wraz z częścią wsi Łysołaje. Powierzchnia: ok. 29,5 ha	Zespół pałacowo-parkowy: pałac, kaplica, brama wjazdowa, kordegarda, park z układem wodnym i drzewostanem. Pałac z 1904 r. w stylu eklektycznym, z tarasami ogrodowymi od wschodu i zachodu. Oprawę pałacu stawowi park z malowniczymi kompozycjami drzew i stawami. Jeszcze do niedawna zespół pałacowy był siedzibą Zakładu Opiekuńczo-Leczniczego w Łysołajach. Łysołaje jest to jedna z najstarszych osad na terenie gminy Milejów. Pierwsze wzmianki o Łysołajach pochodzą z 1382 r., kiedy wieś Lyssolaye należała do Prandoty. W 1417 r. Łysołaje przeszły na własność Jana z Łańcuchowa, kasztelana zawichojskiego. Następnie wieś wymieniana jest w 1529 r., jako przypisana do parafii w Łańcuchowie.
Nadwieprzański Park Krajobrazowy (otulina)		
1.	Założenie pałacowo-parkowe w Krzesimowie oraz dolina rzeki Sławki (Mełgiewki) na odcinku Krzesimów – Zakrzów. Powierzchnia: ok. 35 ha	Park w Krzesimowie – wpisany do Wykazu zabytków pod nr A/740 jako „zespół pałacowo-parkowy: pałac, oficyna, park krajobrazowy wraz z systemem wodnym, w gran. wg zał. planu”. Od strony północnej parku znajduje się tzw. Dolina Krzyży oraz przepływa rzeka Sławka (Mełgiewka). Lasek jest miejscem pochówku ofiar obozu UB i NKWD w Krzesimowie, który mieścił się na terenie dworskiego folwarku. Warunki pobytu więźniów były fatalne. Przez ponad półtora roku działalności obozu przebywało tu łącznie około 2000 osób. Szacuje się, że 1500 spośród nich spoczywa w anonimowych mogiłach za folwarcznym murem. Na miejscu pochówku postawiono krzyże i pamiątkową tablicę. Część Doliny jest w zasięgu terenu oraz otuliny NPK. Proponuje się rozszerzenie terenu ochrony od Zakrzowa do Krzesimowa, dzięki czemu dolina wraz z malowniczym wąwozem stanie się sięgaczem ekologicznym do parku w Krzesimowie. Od Zakrzowa w kierunku Krzesimowa – prowadzi ciekawy szlak. Największy wąwóz stanowi dolinę rzeki, której brzegi porastają duże okazy drzew olchy i wierzby, oraz roślinność przywodna (wypierana przez połacie nawłoci). Wzdłuż niego głęboczną – w kierunku Krzesimowa – prowadzi malownicza

		polna droga. Odnogi wąwozu z rzeką porośnięte są grupami krzewów i niewielkich drzew.
2.	Zespół dworski Ciechanki (Łańcuchowskie). Powierzchnia: 6,5 ha	Obiekt jest wpisany do wykazu zabytków pod nr A/732 jako „zespół dworsko-parkowy: dwór, park ze stawem i drzewostanem, w granicach wg zał. planu”. Park krajobrazowy z zabudowaniami folwarcznymi zajmuje powierzchnię 6,5 ha. Od 1908 r. majątek Ciechanki należał do rodziny Lachertów. Dworek z XIX w. został przebudowany w 1924 r. przez architekta Bohdana Lacherta, jako pierwsza realizacja w stylu modernistycznym, upraszczająca formę dworu polskiego. Od 2019 r. prowadzony jest remont budynku.
3.	Torfianki niedaleko miejscowości Zgniła Struga. Powierzchnia: ok. 100,0 ha	Południowa część gminy Milejów. Obszar po wyrobisku torfu. Fauna znacznie różniąca się od charakterystycznej fauny Parku, ciekawe miejsce przejścia krajobrazu wyżynnego w krajobraz poleski ze wszelkimi konsekwencjami zmian struktury gatunkowej. Występują zbiorowiska wodne, szuwarowe, łąkowe i zaroślowe. Stanowiska gatunków roślin naczyniowych objętych ochroną prawną oraz gatunku z Zał. II Dyrektywy Siedliskowej – staroduba łąkowego. Siedlisko lęgowe ptaków w tym podróżniczka, słowika z I załącznika Dyrektywy Ptasiej.
4.	Zachodnia część wsi Biskupice wraz z fragmentem doliny rzeki Giełczew.	Zachodnia część wsi Biskupice wraz z zabytkowym cmentarzem katolickim i żydowskim oraz fragmentem doliny rzeki Giełczew. Obecna wieś Biskupice – dawniej miasto; uzyskało lokację miejską w 1450 roku, zdegradowane w 1869 roku. Obecna granica otuliny obejmuje jedynie wschodni fragment miejscowości bez cennych zabytkowych cmentarzy. Warto włączyć do otuliny również przyległy fragment doliny rzeki Giełczew, która zachowuje swój naturalny charakter i wraz z łąkami oraz zabudową Biskupic tworzy krajobrazowy zespół małego, nadrzecznego miasteczka.
Szczebrzeszyński Park Krajobrazowy		
1.	Trzęsiny, zespół źródłkowo-sakralny. Obręb geodezyjny Trzęsiny; nr działek: 239, 240 i fragmentu działki nr 442 (droga); 227/2 i 231/1 – cmentarz, działki 442 – droga, 435 – pobocze, 239 i 240 – las oraz 442 (część) – droga leśna	Integralny element zespołu sakralnego w Trzęsinach (kościół) znajdującego się w granicach Parku, zawierający elementy kulturowe stanowiące wyznacznik kulturowy Parku: (źródło, kaplica drewniana konstrukcji zrębowej Św. Antoniego z 1876 oraz cmentarz parafialny rzymskokatolicki z 1925. Wyływ podzboczowy u podnóża zbocza doliny Gorajca na wysokości 223,8 m n.p.m. Jest to wyływ descensyjny drenujący skały późnej kredy. Skrajne wydajności źródła zawiera się w przedziale 16,3-32,8 dm ³ ·s ⁻¹ . Zawartość rozpuszczonych minerałów wynosi ok. 340-380 mg·dm ⁻³ . Woda źródła cechuje się dobrą i stałą jakością ze stosunkowo niskim stężeniem substancji pochodzenia antropogenicznego.
2.	Szczebrzeszyn, przedmieścia Błonie. Obręb geodezyjny Szczebrzeszyn; nr działek 1582, 1589, 1600, 1892, 1432/1	Obiekty architektury regionalnej, w tym chaty malowane w niebieskie pasy stanowiące wyróżnik kulturowy tego obszaru, tworzące wraz z obiektami znajdującymi się w granicach Parku harmonijne ciągi zabudowy wraz z wstęgowymi rozłogami pól.
3.	Źródło w Wywłoczce. Obręb geodezyjny Wywłoczka nr działek: 1127 oraz fragment 1003 (droga)	Wyływ podzboczowy i przykorytowy, który tworzą trzy dość duże i wyraźne nisze, oraz kilkanaście źródeł korytowych i kilka młak. Nisze są słabo wykształcone i przy wysokich stanach wody zalewane przez wody rzeki Wieprz. Dominują wypływy descenzyjne, znajdujące się tuż pod skarpą. W niektórych fragmentach nisz obserwuje się wychodnie skał późniejszej kredy. Interesujące ze względu na sposób wypływu wody – przy wysokich stanach wody wieprza źródła korytowe, przy niskich – podzboczowe przykorytowe. W bezpośrednim sąsiedztwie nisz na powierzchni odsłaniają się piaski rzeczne terasy nadzalewowej i mułki lessopodobne deluwialne, natomiast w dnie doliny Wieprza – piaski rzeczne terasy

		zalewowej. Wydajność źródła zmienia się od 42 do 56 dm ³ ·s ⁻¹ . Średnia temperatura wody wynosi 9,5°C. Pod względem składu chemicznego są to wody dwujonowe typu HCO ₃ -Ca. Jon wodorowęglanowy stanowi ok. 80-90% sumy miłiwali anionów. Wśród kationów dominuje jon wapnia.
4.	Źródła w Zaporzu. Gmina Radecznica, obręb ewidencyjny Zaporze działka nr 2338 oraz obręb geodezyjny Gruszka Zaporska działka nr 374 fragment) Powierzchnia: 0,4 ha	Źródło położone na wysokości 206,5 m n.p.m. i znajduje się po lewej stronie rzeki Por. Jego wydajność zmieniała się w zakresie 43,5-71,2 dm ³ ·s ⁻¹ przy średniej szacowanej na około 61,2 dm ³ ·s ⁻¹ . Jest to typowe źródło ascensyjne. W jego nieregularnej niszy widoczne są cztery lejkowate zagłębienia, w których intensywnie pulsuje woda. Wody źródła wykazują niemal stałą temperaturę utrzymującą się na poziomie 9,3°C oraz mają odczyn zbliżony do obojętnego. Ogólna mineralizacja wynosi około 0,5 mg/l. Woda wykazuje naturalny skład wód źródlanych, w której dominują wapń i wodorowęglany i zawiera bardzo mało azotanów, siarczanów, chlorków oraz jonów sodu i potasu. Stanowisko występowania cennej fauny bezkręgowcej.

Źródło: Opracowanie własne DŚiR UMWL

Rekomendacje i wnioski dotyczące wskazania obszarów, które ze względu na znaczący spadek wartości krajobrazu wymagają pogłębionej analizy zasadności ich dalszej ochrony

Wyniki przeprowadzonych w ramach sporządzania Audytu krajobrazowego województwa lubelskiego analiz nie wskazują obszarów objętych formami ochrony przyrody przewidzianymi w art. 6 ust. 1 pkt 3, 4 i 9 ustawy o ochronie przyrody, tj. parków krajobrazowych, obszarów chronionego krajobrazu oraz zespołów przyrodniczo-krajobrazowych, które ze względu na znaczący spadek wartości krajobrazu wymagają pogłębionej analizy zasadności ich dalszej ochrony.

Rekomendacje i wnioski dotyczące wskazania obszarów, które powinny zostać objęte formami ochrony zabytków

Zakres i wyniki prowadzonych w ramach sporządzania Audytu krajobrazowego województwa lubelskiego analiz pozwalają na identyfikację obszarów które powinny zostać objęte formami ochrony zabytków wyłącznie na podstawie wniosków:

- a) wynikających z podjętych w dniu 20 grudnia 2021 r. przez Sejmik Województwa Lubelskiego uchwał w sprawie ustanowienia planów ochrony dla:
 - Kazimierskiego Parku Krajobrazowego (Dz. Urz. Woj. Lubel. z 2021 r. poz. 77),
 - Nadwieprzańskiego Parku Krajobrazowego (Dz. Urz. Woj. Lubel. z 2021 r. poz. 78),
 - Szczepieszyńskiego Parku Krajobrazowego (Dz. Urz. Woj. Lubel. z 2021 r. poz. 79).
- b) Lubelskiego Wojewódzkiego Konserwatora Zabytków.

Zgodnie z przedmiotowymi wnioskami, rekomenduje się objęcie odpowiednią ochroną prawną obiekty i obszary o najwyższych wartościach kulturowych (szczegółowy wykaz w tabeli 19), w tym w formie:

- a) parku kulturowego,
- b) ustaleń stref planistycznych w mpzp:
 - ścisłej ochrony konserwatorskiej (A),
 - ochrony konserwatorskiej (B),
 - ochrony archeologicznej (W),
 - obserwacji archeologicznej (OW),
- c) wpisu do rejestru zabytków,
- d) wpisu do gminnej ewidencji zabytków.

Tabela 19. Wykaz obszarów, które powinny zostać objęte formami ochrony zabytków

L.p.	Zalecana forma ochrony	Lokalizacja i orientacyjna powierzchnia	Charakterystyka
Kazimierski Park Krajobrazowy			
1.	Park kulturowy	Kazimierz Dolny Powierzchnia: 97,68 ha	Zabytkowy układ urbanistyczny oraz zabytkowa zabudowa
2.	Park kulturowy	Janowiec Powierzchnia: 59,89 ha	Zabytkowy układ urbanistyczny oraz zabytkowa zabudowa
Nadwiślański Park Krajobrazowy			
1.	Strefa planistyczna ścisłej ochrony konserwatorskiej (A)	Zawieprzycze, Zespół pałacowo - parkowy w Zawieprzyczach	Obiekt jest wpisany do rejestru zabytków województwa lubelskiego, jako zespół pałacowy w skład którego wchodzi: ruiny pałacu z XVII w., lamus, kaplica, oficyna, stajnia, brama wjazdowa, oranżeria z XVIII w. i park. Park przypałacowy był powiązany kompozycyjnie z sąsiednimi łąkami, polami i lasami. Wpisano go w krajobraz wsi, jako punkt widokowy i dominanta. Założony został w miejscu najbardziej malowniczym w okolicy i łatwo dostępnym. Dalekie otwarcia na krajobraz widoczne głównie z pięter pałacu. Rola obiektu w krajobrazie w ujęciu historycznym i współczesnym pozostaje niezmieniona. Park stanowi cenny element krajobrazu wsi i spełnia funkcje: społeczną, rekreacyjną, integracyjną, ekologiczną i edukacyjną. Założenie tak jak dawniej, usytuowane jest w otoczeniu łąk i pól uprawnych. Nadal cechuje się bardzo dobrą ekspozycją w krajobrazie. Park, jako jedyny większy kompleks zieleni w okolicy jest dobrze widoczny z dużej odległości.
2.	Objęcie wpisem do rejestru zabytków	Maryniów gm. Milejów	Cmentarz wojenny z okresu I wojny światowej, położony w lesie, widoczne mogiły i drewniane krzyże, miejsce pochówku 52 żołnierzy niemieckich i austriackich oraz 15 żołnierzy rosyjskich poległych 1.07.1915 r.
3.	Objęcie wpisem do rejestru zabytków	Zawieprzycze, gm. Spiczyn, nr działki 2031/1 (otulina Parku)	Słup graniczny z XVII w., murowany z cegły, wyznaczał zasięg włości dóbr Międzybóskich właścicieli Zawieprzyc.
4.	Objęcie wpisem do rejestru zabytków	Łysolaje, gm. Milejów (otulina Parku)	Kolumna toskańska z krzyżem z XVIII w., na niewielkim kopcu, na miejscu dawnego cmentarza.
5.	Objęcie wpisem do rejestru zabytków	Nowogród, gm. Łęczna	Drewniany budynek dawnej szkoły, oszalowany, szerokokątowy, duże charakterystyczne dla tego typu obiektów okna, data powstania ok. 1919r., obecnie przedszkole. Dawne budynki szkolne z okresu międzywojennego znikają z krajobrazu kulturowego pomimo, iż są cennym świadectwem historii.
6.	Park Kulturowy Starego Miasta w Łęcznej. Powierzchnia: 97,6 ha	Stare Miasto w Łęcznej	Zespół urbanistyczny Starego Miasta Łęczna z trzema rynkami, siecią ulic, skalą zabudowy miejskiej, pozostałościami zamku, ogólną sylwetką miasta z dominantą kościoła i bożnicy. Układ architektoniczny z trzema rynkami - to

			pozostałość z okresu świetności jarmarcznej miasta.
Szczebrzeszyński Park Krajobrazowy			
1.	Strefa ścisłej ochrony konserwatorskiej (A) w MPZP	Założenie klasztorne wraz z kaplicą na wodzie pw. Św. Antoniego wg granic z numeru wpisu do rejestru A/1305, Radecznica, gmina Radecznica	XVII wieczne założenie klasztorne pobernardyńskie obejmujące: Kościół paraf. rzym. kat. pw. Św. Antoniego Padewskiego wraz z wyposażeniem wnętrza, klasztor, dziedziniec kościelny z drzewostanem i figurami kamiennymi, brama wejściowa z krytymi schodami, dawny internat (ob. szpital), dawne liceum (ob. szpital), dziedziniec szpitalny z drzewostanem, park z cmentarzem oraz czterema kaplicami, kaplicę Św. Antoniego „na wodzie” po przeciwnej stronie ulicy.
2.	Strefa ścisłej ochrony konserwatorskiej (A) w MPZP	Kościół parafialny rzymskokatolicki pw. Znalezienia Krzyża Świętego, cmentarz przykościelny i plebanię wg granic z numeru wpisu do rejestru A/1318, Mokrelipie, gmina Radecznica	Zespół sakralny złożony kościoła (1913 rok), cmentarza przykościelnego, plebanii (1930 rok), a także placu po dawnym kościele z zachowaną dzwonnica - bramą oraz fragmentem pierwotnych murów kościoła z XVII wieku.
3.	Strefa ścisłej ochrony konserwatorskiej (A) w MPZP	Cmentarz grzebalny wg granic z numeru wpisu do rejestru A/1508, Mokrelipie, gmina Radecznica	Obiekt założony w I poł. w. XIX. Cmentarz ma kształt wydłużonego czworoboku o pow. 2.54 ha, z podziałem na kwatery i jest ogrodzony betonowymi elementami przy kamiennych słupach. Zachowane są liczne nagrobki kamienne (ok. 30 obiektów) z końca XIX w. i pocz. XX w., przeważnie w formie krzyża na prostopadłościennym postumencie. Najstarszy nagrobek pochodzi z 1834 roku.
4.	Strefa ścisłej ochrony konserwatorskiej (A) w MPZP	Cmentarz wojenny z I wojny światowej wg granic z numeru wpisu do rejestru A/1519, Zaporze, gmina Radecznica	Cmentarz ma kształt prostokąta o powierzchni ok. 3400 m ² o wymiarach ok. 90 × 38 m. Na cmentarzu pochowani są żołnierze polegli w I wojnie światowej w czasie walk w sierpniu i wrześniu 1914 oraz w lipcu 1915 roku: 1672 żołnierzy armii carskiej w 12 mogiłach zbiorowych oraz 2090 żołnierzy austriackich w 8 mogiłach zbiorowych. Na terenie cmentarza zachowało się 21 mogił zbiorowych w formie podłużnych kopców w 3 rzędach. Teren cmentarza jest zadrzewiony i otoczony wałem o wysokości ok. pół metra. Przy wejściu usytuowana jest kamienna figura Marii Panny Niepokalanie Poczętej ufundowana przez mieszkańców Zaporza w 1921 roku.
5.	Strefa ochrony konserwatorskiej (B) w MPZP	Kościół parafialny rzymskokatolicki pw. Św. Izydora i cmentarz prawosławny chronione wpisem do ewidencji gminnej, Gmina Zwierzyniec, obręb ewidencyjny Topólcza, działki nr 2876, 2877	Obiekt powstał w 1911 roku jako cerkiew prawosławna. Został przekazany Kościołowi katolickiemu w 1917 roku. Zbudowany jest w stylu bizantyńskim jako obiekt jednonawowy z cegły czerwonej. Przy prezbiterium znajdują się dwie zakrystie, a na frontonie wieża z kruchtą. Do kościoła przylega cmentarz prawosławny z II poł. XIX. Znajdujące się tu nagrobki pochodzą z różnych epok - od k. XIX w. po pocz. XXI w. Zachowane są liczne nagrobki z

			końca XX w. i początku XIX w. z inskrypcjami w języku rosyjskim.
6.	Strefa ochrony konserwatorskiej (B) w MPZP	Cmentarz unicki, gmina Zwierzyniec, obręb ewidencyjny Topólcza, działka nr 169	Obiekt pochodzi z pocz. XIX w. i położony jest na wzgórzu, z dala od kościoła i posiada pow. 0.40 ha. Prowadzi do niego droga powstała w wąwozie. Zachowanych jest kilka ziemnych i murowanych mogił pochodzących z lat 30-40.XX w. o nowych tabliczkach imiennych oraz dawnych nagrobków o wyróżniających się kształtach. Najstarszy nagrobek pochodzi z 1935 roku. Obecne są także współczesne płyty nagrobne wykonane z lastriko.
7.	Strefa ochrony archeologicznej „W” w MPZP	Grodzisko wraz z wałami ziemnymi (numer wpisu do rejestru C/85), Sąsiadka, gmina Sułów	Grodzisko z okresu wczesnego średniowiecza identyfikowane z grodem Sutiejsk, wymienianym w latopisach ruskich. Posiada rozpoznaną konstrukcję obronną grodu oraz obiekty mieszkalne i gospodarcze na podgrodziu.
8.	Strefa obserwacji archeologicznej „OW” w MPZP	Obszar domniemanego grodziska, Gmina Szczepieszyn, obręb Kawęczyn, działki nr 3336, 3337, 3338, 3339, 3340, 3341, 3342, 3780, 3781, 2500, 3519	Owalny w formie obiekt o niewątpliwie funkcji obronnej otoczony jest niewysokim wałem ziemnym. Przeprowadzone na jego terenie sondażowe badania archeologiczne nie przyniosły jednoznacznej odpowiedzi co do funkcji i datowania.
9.	Wpis do ewidencji gminnej gminy Frampol	Kapliczka domkowa, Gmina Frampol, obręb Chłopków, działka nr 3088	Kapliczka domkowa umiejscowiona na lipie i poświęcona Matce Bożej z II poł. XX w. (?). Obiekt drewniany w postaci kapliczki domkowej z figurą Matki Bożej wspartej na desce, na której znajduje się krzyż żeliwny (prawdopodobnie pierwotnie wieńczący kapliczkę).
10.	Wpis do ewidencji gminnej gminy Frampol	Budynek gospodarczy, Gmina Frampol, obręb Komodziańska, nr działki 1392/1	Obiekt konstrukcji zrębowej, kryty blachą z wystającym daszkiem wspartym na drewnianych filarach. Obecnie obiekt jest nieużytkowany i znajduje się w średnim stanie technicznym.
11.	Wpis do ewidencji gminnej gminy Radecznica	Kapliczka murowana, Gmina Radecznica, obręb Czarnystok, nr działki 2602/1	Kapliczka murowana poświęcona Chrystusowi z 1921 roku. Obiekt murowany z cegły, w formie krzyża na wysokim postumencie, pomalowany na żółto i położony wśród lip. W środku późniejsza figura Chrystusa. inskrypcja czytelna: „Któryś cierpiał za nas rany Jezusa Chrystusa zmiłuj się nad nami. Fundator Stanisław Kozłowski 1921 R”.
12.	Wpis do ewidencji gminnej gminy Radecznica	Kapliczka murowana, Gmina Radecznica, obręb Czarnystok, nr działki 4274 /4275	Kapliczka murowana poświęcona Chrystusowi z pocz. XX w. Kapliczka murowana, pomalowana na błękitny kolor, otoczona lipami, z dwoma wnękami – w jednej znajduje się figura Chrystusa, w drugiej obrazek Matki Bożej. Obiekt otoczony jest płotkiem o murowanych słupkach z żeliwnymi prętami. Inskrypcja czytelna: „Pod Twoją obronę uciekamy się”, brak daty powstania.
13.	Wpis do ewidencji gminnej gminy Radecznica	Figura Matki Bożej, Gmina Radecznica,	Figura Matki Bożej na wysokim postumencie z 1912 roku Obiekt murowany, pomalowany na

		obręb Dzielce, nr działki 118	biało. Inskrypcja czytelna: „J.B. R. 1912 D.I.M. D.Z.”
14.	Wpis do ewidencji gminnej gminy Radecznica	Kapliczka murowana, Gmina Radecznica, obręb Gorajec, nr działki 129/1	Kapliczka murowana poświęcona Matce Bożej z 1910 roku. Obiekt murowany, pomalowany na biało, otoczony płotkiem z murowanymi słupkami i metalowymi poprzecznymi prętami, usytuowany wśród drzew. We wnętrzu figura Matki Bożej. Inskrypcja czytelna: „Pod Twoją obronę uciekamy się Święta Boża rodzicielko. Fundatorka Katarzyna Kołcon 1910 R.”
15.	Wpis do ewidencji gminnej gminy Radecznica	Krzyż murowany, Gmina Radecznica, obręb Gorajec, nr działki 1162	Krzyż murowany na wysokim postumencie z 1863 roku. Obiekt murowany, pomalowany na biało-niebiesko-brązowo, położony na skarpie wzdłuż drogi nr 74. Inskrypcja czytelna: „Fundator Andrzej Wisniewski D. 10 sierpień 1863 r.”.
16.	Wpis do ewidencji gminnej gminy Radecznica	Figura Matki Bożej, Gmina Radecznica, obręb Gorajec, nr działki 1074	Figura Matki Bożej na wysokim postumencie, murowana z 1910 roku. Obiekt murowany, pomalowany na biało, zwieńczony wysoką figurą Matki Bożej i położony na skarpie wzdłuż drogi nr 74. Inskrypcja czytelna: „Maryjo królowo nieba i ziemi módl się za nami/ Pamiątka mieszkańców wsi Gorajec 1910 r.”.
17.	Wpis do ewidencji gminnej gminy Radecznica	Dawny młyn, Gmina Radecznica, obręb Łatyczyn, nr działki 5161	Młyn drewniany, motorowy z II p. XX w. w Łatyczynie. Obiekt drewniany, trzykondygnacyjny, kryty eternitem. Obok znajduje się piwniczka murowana z cegły.
18.	Wpis do ewidencji gminnej gminy Radecznica	Ruiny dawnego kościoła, Gmina Radecznica, obręb Mokrelipie, nr działki 153	Ruiny dawnego kościoła pochodzącego z XVII w. w formie fragmentu ściany murowanej z cegły i kamienia, z późniejszym metalowym krzyżem zamocowanym na elewacji.
19.	Wpis do ewidencji gminnej gminy Radecznica	Figura świętego, Gmina Radecznica, obręb Podborcze, nr działki 89	Figura świętego na wysokim postumencie z II poł. XX w. Obiekt kamienny, pomalowany na biało, usytuowany wśród tui. Brak inskrypcji i daty powstania. Obiekt znajduje się w średnim stanie technicznym: wymaga czyszczenia i malowania.
20.	Wpis do ewidencji gminnej gminy Radecznica	Kapliczka słupowa murowana, Gmina Radecznica, obręb Podborcze, nr działki 111	Kapliczka słupowa murowana, poświęcona Matce Bożej z I poł. XX w. Obiekt murowany, pomalowany na biało-niebiesko, otoczony płotkiem drewnianym, położony wśród drzew i otoczony tujami. We wnętrzu figura Matki Bożej. Inskrypcja widoczna: „Boże błogosław ludowi twojemu”, brak daty powstania. Obiekt znajduje się w dobrym stanie technicznym.
21.	Wpis do ewidencji gminnej gminy Radecznica	Kapliczka słupowa, Gmina Radecznica, obręb Podlesie Małe, nr działki 245	Kapliczka kamienna, słupowa poświęcona Matce Bożej z roku 1907. Obiekt murowany, pomalowany na niebiesko. Inskrypcja czytelna: „Pod Twoją obronę uciekamy się Święta Boża R fundatorowie Wojciech i Ewa Batorscy R.R. 1907”. Obiekt zachowany jest w dobrym stanie technicznym.
22.	Wpis do ewidencji gminnej gminy Radecznica	Krzyż kamienny, Gmina Radecznica, obręb Podlesie Małe, nr działki 16/2	Krzyż kamienny z roku 1901. Obiekt murowany, pomalowany na żółto, otoczony płotkiem metalowym i położony wśród lip. Inskrypcja czytelna: „Boże błogosław rodzinie i wiosce

			Fundator tej figury Wojciech i Marianna Łukasik R.P. 1901". Obiekt zachowany jest w dobrym stanie technicznym.
23.	Wpis do ewidencji gminnej gminy Radecznica	Plebania, Gmina Radecznica, obręb Trzęsiny, nr działki 384	Budynek drewniany (dawna szkoła), oszalowany, kryty eternitem. Obiekt znajduje się w dobrym stanie technicznym.
24.	Wpis do ewidencji gminnej gminy Radecznica	Kapliczka, Gmina Radecznica, obręb Wólka Czarnostocka, nr działki 158	Kapliczka poświęcona Chrystusowi Frasobliwemu i Matce Boskiej z 1908. Obiekt murowany, pomalowany na biało-pomarańczowo, zwieńczony krzyżem kamiennym, usytuowany wśród drzew. We wnętrzu figura Chrystusa Frasobliwego. Inskrypcja czytelna: „Fundatory Michał Franciszka Marrianna Sykały 1908 rok”. Obiekt znajduje się w dobrym stanie technicznym.
25.	Wpis do ewidencji gminnej gminy Radecznica	Krzyż kamienny, Gmina Radecznica, obręb Zaburze, nr działki 314/1	Krzyż kamienny na wysokim postumencie z 1928 roku. Obiekt murowany, pomalowany na biało, zwieńczony metalowym krzyżem, usytuowany wśród lip na wysokiej skarpie przy rozstajach dróg. Inskrypcja częściowo czytelna: „Boże błogosław Twoi (...) Fundator (....) Maria 1928 r.”. Obiekt znajduje się w dobrym stanie technicznym.
26.	Wpis do ewidencji gminnej gminy Radecznica	Budynek gospodarczy, Gmina Radecznica, obręb Zaburze, nr działki 394/2	Obiekt konstrukcji zrębowej, kryty częściowo blachą, a częściowo eternitem z wystającym daszkiem wspartym na drewnianych ukośnych filarach. Obecnie obiekt jest nieużytkowany i znajduje się w średnim stanie technicznym.
27.	Wpis do ewidencji gminnej gminy Radecznica	Kapliczka drewniana, Gmina Radecznica, obręb Zaburze, nr działki 1946	Kapliczka drewniana z końca II poł. XX w. Obiekt drewniany, w postaci kapliczki domkowej z figurą Jezusa Frasobliwego usytuowany wśród lip. Obiekt znajduje się w dobrym stanie zachowania.
28.	Wpis do ewidencji gminnej gminy Sułów	Zagroda, Gmina Radecznica, obręb Sąsiadka, nr działki 2713	Zagroda składa się z domu mieszkalnego oraz dwóch stodół. Są to obiekty drewniane, konstrukcji zrębowej, z dachem dwuspadowym, kryte eternitem charakterystyczne dla zabudowy regionalnej obszaru Parku. Chata nosi ślady malowania w niebieskie pasy stanowią wyróżnik krajobrazowy obszaru. Obiekty w zagrodzie są użytkowane i zachowane w dobrym stanie.
29.	Wpis do ewidencji gminnej gminy Szczepleszyn	Dom nr 72, Gmina Szczepleszyn, obręb Kawęczyn, nr działki 63 Dom nr 157, Gmina Szczepleszyn, obręb Kawęczyn, nr działki 1971 Dom nr 227, Gmina Szczepleszyn, obręb Kawęczyn, nr działki 1885 Zabudowania gospodarcze nr 233, Gmina Szczepleszyn, obręb Kawęczyn, nr działki 1874	Obiekty z I połowy XX w. drewniane, konstrukcji zrębowej, z dachem dwuspadowym, kryte eternitem charakterystyczne dla zabudowy regionalnej obszaru Parku. Chaty malowane w niebieskie pasy stanowią wyróżnik krajobrazowy obszaru. Obiekty są nadal użytkowane i znajdują się w średnim stanie technicznym.

30.	Wpis do ewidencji gminnej gminy Szczepieszyn (w przypadku potwierdzenia archeologicznego charakteru obiektu)	Domniemane grodzisko, Gmina Szczepieszyn, obręb Kawęczyn, działki nr 3336, 3337, 3338, 3339, 3340, 3341, 3342, 3780, 3781, 2500, 3519	Owalny w formie obiekt o niewątpliwie funkcji obronnej otoczony jest niewysokim wałem ziemnym. Przeprowadzone na jego terenie sondażowe badania archeologiczne nie przyniosły jednoznacznej odpowiedzi co do funkcji i datowania.
31.	Wpis do ewidencji gminnej gminy Szczepieszyn	Krzyż metalowy, Gmina Szczepieszyn, obręb Kawęczyn, działki nr 1072/9	Krzyż metalowy na wysokim postumencie poświęcony Matce Bożej z pocz. XX w. Obiekt kamienny, pomalowany na biało-niebiesko, otoczony metalowym płotkiem i położony wśród lip. Inskrypcja nieczytelna, brak daty powstania.
32.	Wpis do ewidencji gminnej gminy Szczepieszyn	Szczepieszyn Przedmieście Błonie: Stodoła nr 121, Gmina Szczepieszyn, obręb Szczepieszyn, działki nr 1868) Dom nr 127, Gmina Szczepieszyn, obręb Szczepieszyn, działki nr 1864 Dom nr 136, Gmina Szczepieszyn, obręb Szczepieszyn, działki nr 1384 Dom nr 144, Gmina Szczepieszyn, obręb Szczepieszyn, działki nr 1343/4 Dom nr 142, Gmina Szczepieszyn, obręb Szczepieszyn, działki nr 1636 Dom nr 152, Gmina Szczepieszyn, obręb Szczepieszyn, działki nr 1638 Dom nr 154, Gmina Szczepieszyn, obręb Szczepieszyn, działki nr.2731 W granicach Parku przewidzianych do rozszerzenia (strefa C_IV.02): Dom nr 66, Gmina Szczepieszyn, obręb Szczepieszyn, działki nr 1582) Dom nr 82, Gmina Szczepieszyn, obręb Szczepieszyn, działki nr 1589) Dom nr 94, Gmina Szczepieszyn, obręb Szczepieszyn, działki nr 1600)	Obiekty z I połowy XX w., drewniane, konstrukcja zrębowej, z dachem dwuspadowym kryte eternitem charakterystyczne dla zabudowy regionalnej obszaru Parku. Chaty malowane w niebieskie pasy stanowią wyróżnik krajobrazowy obszaru. Obiekty są nadal użytkowane i znajdują się w dobrym stanie technicznym- wyjątek stanowi dom nr 136.

		Dom nr 101, Gmina Szczepieszyń, obręb Szczepieszyń, działki nr 1892) Zagroda nr 111, Gmina Szczepieszyń, obręb Szczepieszyń, działki nr 1432/1	
33.	Wpis do ewidencji gminnej gminy Zwierzyniec	Krzyż kamienny, Gmina Zwierzyniec, obręb Szczepieszyń, działki nr 2205)	Krzyż kamienny na wysokim postumencie poświęcony Matce Bożej z 1905 roku. Obiekt kamienny, pomalowany na biało. Inskrypcja czytelna: „Krzyż wbity na gólgocie tego nie wybawi kto sam na sercu swoim krzyża niewystawi Fundatorzy tej figury Wojciech Świsiek i Antoni Świsiek dnia 9 września 1905 R”.

Źródło: Opracowanie własne DSiR UMWL

Rekomendacje i wnioski w zakresie uzupełnienia stanu wiedzy

W trakcie prowadzenia prac nad Audytem krajobrazowym województwa lubelskiego, zespół opracowujący dokument napotkał problemy związane dostępnością części danych, odpowiednich dla przeprowadzenia kompleksowych analiz przewidzianych w metodyce. Braki te dotyczyły głównie informacji i wskaźników służących interpretacji cech fakultatywnych, zarówno w odniesieniu do cech analitycznych przyrodniczych i kulturowych, jak i syntetycznych. W tym zakresie należy również podkreślić, że część danych nie może być traktowana jako reprezentatywna ze względu na brak jednolitej informacji dla całego obszaru województwa (dane dostępne wyłącznie dla części regionu).

W tym kontekście, dla potrzeb perspektywicznej aktualizacji Audytu krajobrazowego województwa lubelskiego, zasadne jest uzupełnienie stanu wiedzy w zakresie kompleksowej i szczegółowej inwentaryzacji:

- a) zasięgu torfowisk wysokich, niskich i przejściowych na podstawie kompleksowych badań terenów mokradłowych,
- b) stanu degradacji lasów niestanowiących własności Skarbu Państwa,
- c) muraw i zarośli kserotermicznych, suchych wrzosowisk i muraw napiaskowych,
- d) występowania wszystkich typów siedlisk przyrodniczych objętych siecią Natura 2000 w specjalnych obszarach ochrony siedlisk,
- e) pojedynczych obiektów geologicznych i geomorfologicznych, z uwzględnieniem zakresu określonego w Rozporządzeniu,
- f) wszystkich liniowych zadrzewień i zakrzewień (przydrożnych, śródpolnych nadwodnych i innych),
- g) obiektów zabytkowych i ich stanu zachowania z uwzględnieniem cech, wskaźników i rodzajów obiektów zgodnie z zakresem określonym w Rozporządzeniu,
- h) obiektów, które nie są zabytkowe i nie noszą cech zabytkowych, a charakteryzujących się ważnymi wartościami estetycznymi, emocjonalnymi lub są unikatowe.

Ponadto, w ujęciu systemowym celowe jest:

- a) stworzenie bazy pól bitew oraz miejsc ważnych potyczek i akcji wojennych w województwie lubelskim wraz z określeniem ich zasięgu przestrzennego,
- b) ujednolicenie zasad wyznaczania pokrycia terenu w BDOT10k w powiatach, w obrębie całego województwa,

- c) przygotowanie specjalistycznych opracowań dotyczących wartości estetyczno-widokowych, w tym w szczególności elementów ekspozycji takich jak przedpola ekspozycji, osie widokowe i punkty widokowe.

9. Katalog lokalnych form architektonicznych zabudowy

Zgodnie z Rozporządzeniem, w obrębie krajobrazów priorytetowych wskazuje się lokalne formy architektoniczne z wyodrębnieniem występujących kategorii zabudowy, w szczególności ze względu na rodzaj zabudowy, funkcje zabudowy oraz obszarową spójność charakterystycznych form zabudowy.

Lokalna forma architektoniczna stanowi wyodrębniający się obszar, w którym istniejąca zabudowa zachowała styl architektoniczny oraz układ przestrzenny charakterystyczny dla danego miejsca w regionie. Lokalną formę architektoniczną określają gabaryty obiektów budowlanych, ich proporcje, formy dachów, konstrukcje ścian, proporcje otworów okiennych, stosowane materiały budowlane i kolorystyka, a także rozmieszczenie obiektów na działce siedliskowej.

W tym kontekście, ze względu na potrzebę wykorzystania specjalistycznej wiedzy z zakresu historii, sztuki, budownictwa oraz architektury, szczególne znaczenie dla identyfikacji lokalnych form architektonicznych zabudowy na terenie województwa lubelskiego miało zaangażowanie zespołu Wojewódzkiego Urzędu Ochrony Zabytków w Lublinie.

W ramach prowadzonych na tym etapie prac, na obszarze 131 krajobrazów priorytetowych, wytypowano 6 miejscowości, które charakteryzowały się zachowanym czytelnym historycznym układem przestrzennym oraz dużym nagromadzeniem budynków o zbliżonych cechach architektonicznych (wpisanych do rejestru lub ewidencji zabytków). Szczegółowa analiza istniejącej zabudowy pod kątem układu zabudowy, form budynków, charakterystycznych elementów konstrukcyjnych i zdobniczych, stosowanych materiałów wykończeniowych, charakterystycznych cech elewacji i dachów budynków oraz charakterystycznych cech obiektów małej architektury i ogrodzeń pozwoliła na wskazanie 8 obszarów wyróżniających się lokalną formą architektoniczną (tabela 20).

Wszystkie miejscowości położone są w obrębie krajobrazów, które reprezentują podtyp 9a – Miejscowości z zachowanym układem historycznym. Podtyp ten mieści się grupie krajobrazów kulturowych C – Krajobrazy kulturowe, w których struktura i funkcja są w pełni ukształtowane przez działalność człowieka.

Tabela 20. Wykaz miejscowości wyróżniających się lokalną formą architektoniczną zabudowy

Lp.	Kod krajobrazu	Miejscowość	Podtyp krajobrazu	Liczba obszarów
1	06-343.11-34	Janowiec	9a	1
2	06-318.97-18	Jeziorzany	9a	1
3	06-318.96-C2	Kock	9a	1
4	06-318.98-49	Lubartów	9a	2
5	06-343.12-19	Nałęczów	9a	1
6	06-343.14-13	Opole Lubelskie	9a	2

Źródło: Opracowanie własne DSiR UMWL

Katalog lokalnych form architektonicznych zabudowy obejmuje dwa rodzaje zabudowy:

1. zabudowę mieszkalną:
 - a) historyczny układ ruralistyczny z zachowaną zabudową mieszkalną w obrębie wsi Janowiec,
 - b) historyczny układ ruralistyczny z zachowaną zabudową mieszkalną w obrębie wsi Jeziorzany,
 - c) część historycznego układu urbanistycznego miasta Lubartów z zachowaną zabudową mieszkalną,
2. zabudowę mieszkalno-usługową:

- a) zabudowę przyrynkowa w obrębie historycznego układu urbanistycznego miasta Kocka,
- b) zabudowę przyrynkowa w obrębie historycznego układu urbanistycznego miasta Lubartów,
- c) zabudowę w obrębie historycznego układu architektoniczno-krajobrazowego Nałęczowa,
- d) zabudowę przyrynkowa w obrębie historycznego układu urbanistycznego miasta Opola Lubelskiego (obszar A),
- e) zabudowę przyrynkowa w obrębie historycznego układu urbanistycznego miasta Opola Lubelskiego (obszar B).

W ramach katalogu lokalnych form architektonicznych zabudowy, dla każdego z wymienionych obszarów opracowano kartę (przykładową kartę przedstawia rycina 24), która zawiera specyfikację cech charakterystycznych lokalnej formy architektonicznej oraz wytyczne i rekomendacje dotyczące niezbędnych działań służących zachowaniu walorów krajobrazowych. Dodatkowo, każda lokalna forma architektoniczna zabudowy została zobrazowana załącznikami graficznymi w formie ortofotomapy (rycina 25) oraz fotografii obiektów charakterystycznych (rycina 26, rycina 27).

Rycina 24. Przykładowa karta lokalnych form architektonicznych zabudowy – Nałęczów (kod krajobrazu: 06-343.12-19)

KOD KRAJOBRAZU (ID)		06-343.12-19	
LOKALIZACJA		Zabudowa w obrębie historycznego układu architektoniczno-krajobrazowego Nałęczowa	
KATEGORIA ZABUDOWY	Rodzaj	Zabudowa mieszkalno-usługowa	
	Funkcja	Zabudowa mieszkalno-usługowa (funkcja w mpzp: zabudowa mieszkalno-usługowa)	
	Spójność obszarowa	Budynki skupione w obrębie historycznego układu miasta z największym nagromadzeniem wzdłuż ulic: Lipowej, Armatniej Góry oraz Stanisława Poniatowskiego	
CECHY CHARAKTERYSTYCZNE			REKOMENDACJE
układ zabudowy, w tym linia zabudowy		willa w ogrodzie	
forma budynków, w tym:	✓ wysokość zabudowy		
	✓ gabaryty obiektów	zabudowa do dwóch kondygnacji (zazwyczaj korpus główny wyższy)	zachowanie dotychczasowych gabarytów, bezwzględny zakaz nadbudowy
	✓ proporcja i kształt bryły	na planie prostokąta lub złożona z kilku brył zróżnicowanych wysokościowo, często z obustronnymi ryzalitami oraz werandami	
	✓ wysokość górnej krawędzi elewacji frontowej, jej gzymsu lub attyki		
	✓ proporcja pomiędzy wysokością górnej krawędzi elewacji frontowej, jej gzymsu lub attyki a wysokością dachu		

	✓ geometria dachu (kąt nachylenia i układ połaci dachowych)	dachy zróżnicowane (od dwuspadowych do wielopołaciowych)	
	✓ poziom posadowienia parteru	na poziomie gruntu lub z wysokim podpiwniczeniem	
	✓ wielkość i proporcja otworów okiennych i drzwiowych oraz podcieni		
	✓ procent przeszklenia elewacji		
charakterystyczne elementy konstrukcyjne i zdobnicze		budynki w konstrukcji drewnianej, szalowane, kształtowane w charakterze zabudowy uzdrowskiej z bogatą snycerką	
stosowane materiały wykończeniowe		drewno	
charakterystyczne cechy elewacji budynków, w tym:	✓ kolorystyka	malowane w zróżnicowanej kolorystyce (w tym odcienie brązu, szarości, zieleni)	
	✓ cechy stolarki okiennej i drzwiowej: kolorystyka, podział kwater okiennych i drzwiowych, stosowane materiały	✓ okna ościeżnicowe, skrzynkowe, niektóre z dodatkowymi podziałami oraz nadświetlami, w profilowanych obramieniach ✓ drzwi płycinowe, dwuskrzydłowe, symetryczne lub jednoskrzydłowe, niektóre z nadświetlami	
charakterystyczne cechy dachów budynków, w tym:	✓ kolorystyka	odcienie ceglastej czerwieni lub naturalny kolor materiału pokryciowego,	
	✓ stosowane materiały	materiał pokryciowy głównie blacha płaska	
charakterystyczne cechy obiektów małej architektury i ogrodzeń, w tym:	✓ gabaryty		
	✓ detale architektoniczne		
	✓ stosowane materiały		

MAPA

Lp.	Numer mapy	Link
1	06-343.12-19_LFAZ_M	Otwórz mapę

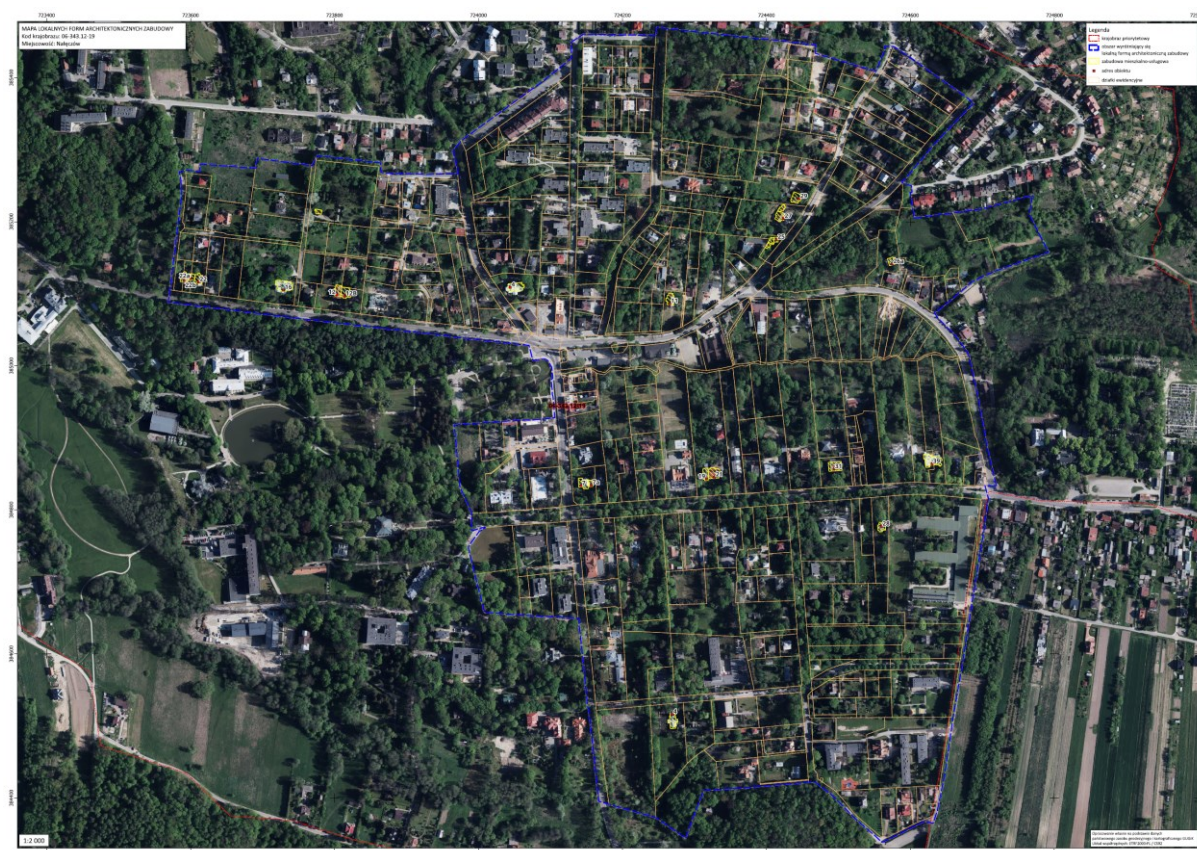
DOKUMENTACJA FOTOGRAFICZNA OBIEKTÓW ZABUDOWY

Lp.	Numer foto	Adres	Link
1	06-343.12-19_LFAZ_1	Armatnia Góra 12	Otwórz fotografię
2	06-343.12-19_LFAZ_2	Armatnia Góra 16	Otwórz fotografię
3	06-343.12-19_LFAZ_3	Armatnia Góra 16	Otwórz fotografię
4	06-343.12-19_LFAZ_4	Armatnia Góra 22A	Otwórz fotografię
5	06-343.12-19_LFAZ_5	Armatnia Góra 22A	Otwórz fotografię
6	06-343.12-19_LFAZ_6	Armatnia Góra 22B	Otwórz fotografię
7	06-343.12-19_LFAZ_7	Graniczna 26A	Otwórz fotografię
8	06-343.12-19_LFAZ_8	Kolejowa 4	Otwórz fotografię
9	06-343.12-19_LFAZ_9	Kolejowa 4	Otwórz fotografię
10	06-343.12-19_LFAZ_10	Lipowa 7	Otwórz fotografię
11	06-343.12-19_LFAZ_11	Lipowa 7a	Otwórz fotografię

12	06-343.12-19_LFAZ_12	Lipowa 19	Otwórz fotografię
13	06-343.12-19_LFAZ_13	Lipowa 28	Otwórz fotografię
14	06-343.12-19_LFAZ_14	Lipowa 31	Otwórz fotografię
15	06-343.12-19_LFAZ_15	Lipowa 39	Otwórz fotografię
16	06-343.12-19_LFAZ_16	Stanisława Augusta Poniatowskiego 11	Otwórz fotografię
17	06-343.12-19_LFAZ_17	Stanisława Augusta Poniatowskiego 25	Otwórz fotografię
18	06-343.12-19_LFAZ_18	Stanisława Augusta Poniatowskiego 27	Otwórz fotografię
19	06-343.12-19_LFAZ_19	Stanisława Augusta Poniatowskiego 29	Otwórz fotografię
20	06-343.12-19_LFAZ_20	Tadeusza Kościuszki 4	Otwórz fotografię

Źródło: Wojewódzki Urząd Ochrony Zabytków w Lublinie

Rycina 25. Mapa lokalnych form architektonicznych zabudowy – Nałęczów (kod krajobrazu: 06-343.12-19)

Źródło: Opracowanie własne DSiR UMWL

Rycina 26. Zabytkowa willa w Nałęczowie – ul. Lipowa 7

Źródło: Opracowanie własne DSiR UMWL

Rycina 27. Zabytkowa willa w Nałęczowie – ul. Stanisława Augusta Poniatowskiego 27

Źródło: Opracowanie własne DSiR UMWL

Integralną częścią treści rozdziału są załączniki:

- Katalog lokalnych form architektonicznych zabudowy [załącznik nr 8],
- Mapa obszarów zabudowanych wyróżniających się lokalną formą architektoniczną (1:2 000) [załącznik nr 14].

10. Podsumowanie

1. W toku przygotowania Audytu krajobrazowego województwa lubelskiego zrealizowane zostały wszystkie etapy prac przewidziane przepisami Rozporządzenia Rady Ministrów w sprawie sporządzania audytów krajobrazowych, z uwzględnieniem:
 - a) przeprowadzenia obligatoryjnych analiz i kryteriów waloryzacji,
 - b) przygotowania wymaganych wykazów, zestawień oraz zobrazowań graficznych,
 - c) wykorzystania dostępnych, wiarygodnych i reprezentatywnych dla całego województwa danych, służących oszacowaniu wartości cech krajobrazów.

Efekty prac nad audytem krajobrazowym województwa

2. W procesie sporządzania Audytu krajobrazowego województwa lubelskiego:
 - a) wyznaczono 1 944 jednostki krajobrazowe, które sklasyfikowano w:
 - 12 typach krajobrazu (na 15 typów przewidzianych w Rozporządzeniu dla obszaru całej Polski),
 - 36 podtypach krajobrazu (na 50 podtypów przewidzianych w Rozporządzeniu dla obszaru całej Polski).
 - b) wskazano 131 krajobrazów priorytetowych (tj. 6,74% wszystkich krajobrazów) obejmujących powierzchnię ok. 145,5 km². W tym zakresie należy podkreślić, że w województwie lubelskim zostały wypełnione kryteria progowe określone w Rozporządzeniu, które stanowią, że:
 - liczba wskazanych krajobrazów priorytetowych nie może być mniejsza niż 5% wszystkich krajobrazów w regionie,
 - udział powierzchni krajobrazów priorytetowych w powierzchni województwa musi przekraczać 5%,
 - c) 1 091 krajobrazów (w tym 131 krajobrazów priorytetowych) poddano analizie zagrożeń.
3. W wymiarze formalnym, w odniesieniu do:
 - a) wszystkich, tj. 1 944 krajobrazów opracowano:
 - Karty Charakterystyki Krajobrazu,
 - Karty Oceny Krajobrazu,
 - b) 1 091 jednostek krajobrazowych (w tym 131 krajobrazów priorytetowych) sporządzono indywidualne:
 - Karty zagrożeń,
 - Karty rekomendacji i wniosków,
 - c) 8 obszarów wyróżniających się lokalną formą architektoniczną przygotowano:
 - Karty Lokalnych Form Architektonicznych Zabudowy,
 - dokumentację fotograficzną obiektów charakterystycznych dla Lokalnych Form Architektonicznych Zabudowy,
 - Mapy Lokalnych Form Architektonicznych Zabudowy w skali 1:2 000.
4. W ramach pogłębienia współpracy pomiędzy podmiotami odpowiedzialnymi za ochronę i zarządzanie różnymi komponentami przestrzeni, w pracach nad Audytem krajobrazowym województwa lubelskiego aktywnie uczestniczyli przedstawiciele:
 - a) Wojewódzkiego Urzędu Ochrony Zabytków w Lublinie,
 - b) Regionalnego Dyrektora Ochrony Środowiska,
 - c) Zespołu Lubelskich Parków Krajobrazowych,
 - d) Poleskiego Parku Narodowego,
 - e) Roztoczańskiego Parku Narodowego.
5. Proces sporządzania Audytu krajobrazowego województwa lubelskiego ujawnił potrzeby w zakresie:
 - a) przygotowania lub uzupełnienia baz danych i rejestrów stanowiących zasób informacyjny niezbędny do kompleksowej oceny różnych cech krajobrazu,

- b) weryfikacji wybranych elementów metodyki, w tym przede wszystkim zakresie:
- dostosowania analiz do skali regionalnej,
 - zwiększenia elastyczności w zakresie dostosowania kryteriów oceny do specyfiki poszczególnych województw,
 - określenia cech charakterystycznych i unikatowych w odniesieniu do specyfiki danego podtypu krajobrazu oraz mezoregionu fizycznogeograficznego,
 - dostosowania cech charakterystycznych i unikatowych do rzeczywistych (reprezentatywnych) walorów odpowiadających poszczególnym okresom historycznym oraz ich uwzględniania w klasyfikacji i ocenie krajobrazów,
 - zwiększenia wagi oceny jakościowej cech krajobrazu, w szczególności w odniesieniu do oceny stanu zachowania krajobrazu,
 - wprowadzenia aspektów badawczych pozwalających na wyznaczenie krajobrazów zdegradowanych, w szczególności w odniesieniu do obszarów objętych formami ochrony przyrody, które ze względu na znaczący spadek wartości krajobrazu wymagają pogłębionej analizy zasadności ich dalszej ochrony,
 - wprowadzenia elementów analizy przestrzennej pozwalającej na identyfikację obszarów właściwych do prowadzenia zabiegów renaturalizacyjnych oraz zabiegów odnowy obiektów kultury materialnej.

Wyniki audytu krajobrazowego w polityce rozwoju województwa lubelskiego

6. Rekomendacje i wnioski wynikające z Audytu krajobrazowego województwa lubelskiego mają charakter:
- a) otwartego katalogu proponowanych działań, którego uszczegółowienie i uzupełnienie następuje w drodze zastosowania dostępnych instrumentów prawnych, w tym aktów planowania przestrzennego oraz narzędzi ochrony przyrody i wartości kulturowych,
 - b) zapisów o znacznym stopniu ogólności, formułowane zakresowo lub ze wskazaniem na jakiej postawie należy określać poszczególne parametry i wskaźniki zagospodarowania w dalszych pracach planistycznych.
7. Uwzględnienie wyników Audytu krajobrazowego województwa lubelskiego w planie zagospodarowania przestrzennego województwa stanowi przesłankę do aktualizacji ustaleń szczegółowych PZPWL (przyjętego Uchwałą Sejmiku Województwa Lubelskiego Nr XI/162/2015 z dnia 30 października 2015 r.) w zakresie obejmującym przede wszystkim:
- a) Rozwój zagospodarowania przestrzennego:
 - Sieć osadnicza i infrastruktura społeczna,
 - Środowisko przyrodnicze,
 - Środowisko kulturowe,
 - Turystyka,
 - b) Narzędzia wdrażania planu,
 - c) Obszary ochrony przyrody i krajobrazu (wykaz obszarów chronionych).
8. Polityka rozwoju przestrzennego województwa lubelskiego wynikająca z Audytu krajobrazowego prowadzona jest poprzez:
- a) udział organów samorządu województwa w postępowaniach planistycznych i administracyjnych,
 - b) uwzględnianie rekomendacji i wniosków wynikających z Audytu krajobrazowego w regionalnych dokumentach o charakterze strategicznym i programowym,
 - c) uwzględnianie rekomendacji i wniosków wynikających z Audytu krajobrazowego w dokumentach służących ochronie i zarządzaniu przestrzenią w obszarach cennych przyrodniczo i kulturowo.
9. Wyniki Audytu krajobrazowego województwa lubelskiego uwzględnia się odpowiednio:

- a) w planach ogólnych – poprzez dostosowanie ustaleń dotyczących rozmieszczenia stref planistycznych oraz charakteru przewidzianych dla nich profili funkcjonalnych do potrzeb kształtowania i zachowania walorów właściwych dla określonych typów krajobrazów priorytetowych oraz krajobrazów w obrębie obszarów chronionych, tj. przede wszystkim:
- dla krajobrazów przyrodniczych – wyznaczanie stref otwartych,
 - dla krajobrazów kulturowych – wyznaczanie stref wielofunkcyjnych z zabudową odpowiednią dla ze specyfiki obszaru,
- b) w miejscowych planach zagospodarowania przestrzennego – poprzez:
- odpowiednie do skali opracowania uszczegółowienie granic krajobrazów priorytetowych,
 - projektowanie parametrów i sposobu zagospodarowania w odniesieniu do wniosków i rekomendacji określonych dla zlokalizowanych na danym obszarze krajobrazów priorytetowych oraz wyznaczonych w ich obrębie lokalnych form architektonicznych zabudowy,
- c) w uchwałach krajobrazowych – poprzez stosowanie, określonych w ramach wniosków i rekomendacji, zasad i warunków sytuowania obiektów małej architektury, tablic reklamowych i urządzeń reklamowych oraz ogrodzeń, ich gabarytów, standardów jakościowych oraz rodzajów materiałów budowlanych, ze szczególnym uwzględnieniem wytycznych określonych dla lokalnych form architektonicznych zabudowy,
- d) w decyzjach o ustaleniu lokalizacji inwestycji w zakresie elektrowni szczytowo-pompowych – poprzez uwzględnienie wniosków i rekomendacji dotyczących stosowania rozwiązań technicznych i lokalizacyjnych minimalizujących negatywny wpływ infrastruktury technicznej na krajobraz, określonych odpowiednio dla krajobrazów priorytetowych oraz krajobrazów w obrębie obszarów chronionych,
- e) w decyzjach o ustaleniu lokalizacji inwestycji mieszkaniowych - poprzez uwzględnienie wniosków i rekomendacji dotyczących projektowania parametrów zagospodarowania określonych dla zlokalizowanych na danym obszarze krajobrazów priorytetowych oraz wyznaczonych w ich obrębie lokalnych form architektonicznych zabudowy,
- f) w planach ochrony parków krajobrazowych – poprzez:
- wskazanie wyznaczonych w Audycie obszarów zabudowanych wyróżniających się lokalną formą architektoniczną,
 - wyznaczenie, w granicach krajobrazów priorytetowych, stref ochrony krajobrazu stanowiących w szczególności przedpola ekspozycji, osie oraz punkty widokowe, w trybie przewidzianym dla procedury sporządzania stosownego projektu uchwały sejmiku województwa,
- g) w uchwale dotyczącej obszaru chronionego krajobrazu - poprzez:
- wskazanie wyznaczonych w Audycie obszarów zabudowanych wyróżniających się lokalną formą architektoniczną,
 - wyznaczenie, w granicach krajobrazów priorytetowych, stref ochrony krajobrazu stanowiących w szczególności przedpola ekspozycji, osie oraz punkty widokowe, w trybie przewidzianym dla procedury sporządzania stosownego projektu uchwały sejmiku województwa,
- h) w planie ochrony parku narodowego oraz rezerwatu przyrody – poprzez ujawnienie wniosków dotyczących wskazania krajobrazu priorytetowego na terenie przedmiotowych obszarów chronionych.
10. Uchwalenie Audytu krajobrazowego województwa lubelskiego nie wywołuje bezpośrednio:
- a) potrzeby zmiany obowiązujących aktów planowania przestrzennego,

- b) potrzeby aktualizacji dokumentów strategicznych, programowych oraz służących ochronie i zarządzaniu przestrzenią w obszarach cennych przyrodniczo i kulturowo.

11. Słownik pojęć

akt planowania przestrzennego – należy przez to rozumieć plan ogólny gminy, miejscowy plan zagospodarowania przestrzennego, uchwałę ustalającą zasady i warunki sytuowania obiektów małej architektury, tablic reklamowych i urządzeń reklamowych oraz ogrodzeń, ich gabaryty, standardy jakościowe oraz rodzaje materiałów budowlanych, z jakich mogą być wykonane, audyt krajobrazowy oraz plan zagospodarowania przestrzennego województwa;

budowla – należy przez to rozumieć każdy obiekt budowlany niebędący budynkiem lub obiektem małej architektury, jak: obiekty liniowe, lotniska, mosty, wiadukty, estakady, tunele, przepusty, sieci techniczne, wolno stojące maszty antenowe, wolno stojące trwale związane z gruntem tablice reklamowe i urządzenia reklamowe, budowle ziemne, obronne (fortyfikacje), ochronne, hydrotechniczne, zbiorniki, wolno stojące instalacje przemysłowe lub urządzenia techniczne, oczyszczalnie ścieków, składowiska odpadów, stacje uzdatniania wody, konstrukcje oporowe, nadziemne i podziemne przejścia dla pieszych, sieci uzbrojenia terenu, budowle sportowe, cmentarze, pomniki, a także części budowlane urządzeń technicznych (kotłów, pieców przemysłowych, elektrowni jądrowych, elektrowni wiatrowych, morskich turbin wiatrowych i innych urządzeń) oraz fundamenty pod maszyny i urządzenia, jako odrębne pod względem technicznym części przedmiotów składających się na całość użytkową;

budynek – należy przez to rozumieć taki obiekt budowlany, który jest trwale związany z gruntem, wydzielony z przestrzeni za pomocą przegród budowlanych oraz posiada fundamenty i dach;

dobra kultury współczesnej – należy przez to rozumieć niebędące zabytkami dobra kultury, takie jak pomniki, miejsca pamięci, budynki, ich wnętrza i detale, zespoły budynków, założenia urbanistyczne i krajobrazowe, będące uznanym dorobkiem współcześnie żyjących pokoleń, jeżeli cechuje je wysoka wartość artystyczna lub historyczna;

działka budowlana – należy przez to rozumieć nieruchomość gruntową lub działkę gruntu, której wielkość, cechy geometryczne, dostęp do drogi publicznej oraz wyposażenie w urządzenia infrastruktury technicznej spełniają wymogi realizacji obiektów budowlanych wynikające z odrębnych przepisów i aktów prawa miejscowego;

gospodarka leśna – działalność leśna w zakresie urządzania, ochrony i zagospodarowania lasu, utrzymania i powiększania zasobów i upraw leśnych, gospodarowania zwierzyną, pozyskiwania – z wyjątkiem skupu – drewna, żywicy, choinek, karpiny, kory, igliwia, zwierzyny oraz płodów runa leśnego, a także sprzedaż tych produktów oraz realizację pozaprodukcyjnych funkcji lasu;

gospodarowanie krajobrazem oznacza działanie, z perspektywy trwałego i zrównoważonego rozwoju, w celu zapewnienia regularnego podtrzymania krajobrazu tak, aby kierować i harmonizować jego zmiany wynikające z procesów społecznych, gospodarczych i środowiskowych;

handel wielkopowierzchniowy – należy przez to rozumieć handel realizowany w obiekcie handlowym o powierzchni sprzedaży powyżej 2 000 m²;

historyczny układ urbanistyczny lub ruralistyczny – przestrzenne założenie miejskie lub wiejskie, zawierające zespoły budowlane, pojedyncze budynki i formy zaprojektowanej zieleni, rozmieszczone w układzie historycznych podziałów własnościowych i funkcjonalnych, w tym ulic lub sieci dróg;

historyczny zespół budowlany – powiązaną przestrzennie grupę budynków wyodrębnioną ze względu na formę architektoniczną, styl, zastosowane materiały, funkcję, czas powstania lub związek z wydarzeniami historycznymi;

krajobraz – należy przez to rozumieć postrzeganą przez ludzi przestrzeń, zawierającą elementy przyrodnicze lub wytwory cywilizacji, ukształtowaną w wyniku działania czynników naturalnych lub działalności człowieka;

krajobraz kulturowy – postrzegana przez ludzi przestrzeń, zawierająca elementy przyrodnicze i wytwory cywilizacji, historycznie ukształtowana w wyniku działania czynników naturalnych i działalności człowieka;

krajobraz priorytetowy – należy przez to rozumieć krajobraz szczególnie cenny dla społeczeństwa ze względu na swoje wartości przyrodnicze, kulturowe, historyczne, architektoniczne, urbanistyczne, ruralistyczne lub estetyczno-widokowe, i jako taki wymagający zachowania lub określenia zasad i warunków jego kształtowania;

korytarz ekologiczny – obszar umożliwiający migrację roślin, zwierząt lub grzybów;

las to grunt:

1) o zwartej powierzchni co najmniej 0,10 ha, pokryty roślinnością leśną (uprawami leśnymi) – drzewami i krzewami oraz runem leśnym – lub przejściowo jej pozbawiony: a) przeznaczony do produkcji leśnej lub b) stanowiący rezerwat przyrody lub wchodzący w skład parku narodowego albo c) wpisany do rejestru zabytków;

2) związany z gospodarką leśną, zajęty pod wykorzystywane dla potrzeb gospodarki leśnej: budynki i budowle, urządzenia melioracji wodnych, linie podziału przestrzennego lasu, drogi leśne, tereny pod liniami energetycznymi, szkółki leśne, miejsca składowania drewna, a także wykorzystywany na parkingi leśne i urządzenia turystyczne;

ład przestrzenny – należy przez to rozumieć takie ukształtowanie przestrzeni, które tworzy harmonijną całość oraz uwzględnia w uporządkowanych relacjach wszelkie uwarunkowania i wymagania funkcjonalne, społeczno-gospodarcze, środowiskowe, kulturowe oraz kompozycyjno-estetyczne;

obiekt budowlany – należy przez to rozumieć budynek, budowlę bądź obiekt małej architektury, wraz z instalacjami zapewniającymi możliwość użytkowania obiektu zgodnie z jego przeznaczeniem, wzniesiony z użyciem wyrobów budowlanych;

obiekt liniowy – należy przez to rozumieć obiekt budowlany, którego charakterystycznym parametrem jest długość, w szczególności droga wraz ze zjazdami, droga kolejowa, wodociąg, kanał, gazociąg, ciepłociąg, rurociąg, linia i trakcja elektroenergetyczna, linia kablowa nadziemna i, umieszczona bezpośrednio w ziemi, podziemna, wał przeciwpowodziowy oraz kanalizacja kablowa, przy czym kable zainstalowane w kanalizacji kablowej, kable zainstalowane w kanale technologicznym oraz kable telekomunikacyjne dowieszone do już istniejącej linii kablowej nadziemnej nie stanowią obiektu budowlanego lub jego części ani urządzenia budowlanego;

obiekt małej architektury – należy przez to rozumieć niewielkie obiekty, a w szczególności:

a) kultu religijnego, jak: kapliczki, krzyże przydrożne, figury,

b) posągi, wodotryski i inne obiekty architektury ogrodowej,

c) użytkowe służące rekreacji codziennej i utrzymaniu porządku, jak: piaskownice, huśtawki, drabinki, śmietniki;

obszar chronionego krajobrazu obejmuje tereny chronione ze względu na wyróżniający się krajobraz o zróżnicowanych ekosystemach, wartościowe ze względu na możliwość zaspokajania potrzeb związanych z turystyką i wypoczynkiem lub pełnioną funkcją korytarzy ekologicznych;

obszar mający znaczenie dla Wspólnoty – projektowany specjalny obszar ochrony siedlisk, zatwierdzony przez Komisję Europejską w drodze decyzji, który w regionie biogeograficznym, do którego należy, w znaczący sposób przyczynia się do zachowania lub odtworzenia stanu właściwej ochrony siedliska przyrodniczego lub gatunku będącego przedmiotem zainteresowania Wspólnoty, a także może znacząco przyczynić się do spójności sieci obszarów Natura 2000 i zachowania różnorodności biologicznej w obrębie danego regionu biogeograficznego; w przypadku gatunków zwierząt występujących na dużych obszarach obszarem mającym znaczenie dla Wspólnoty jest obszar w obrębie naturalnego zasięgu takich gatunków, charakteryzujący się fizycznymi lub biologicznymi czynnikami istotnymi dla ich życia lub rozmnażania;

obszar Natura 2000 – obszar specjalnej ochrony ptaków, specjalny obszar ochrony siedlisk lub obszar mający znaczenie dla Wspólnoty, utworzony w celu ochrony populacji dziko występujących ptaków lub siedlisk przyrodniczych lub gatunków będących przedmiotem zainteresowania Wspólnoty;

obszar przestrzeni publicznej – należy przez to rozumieć obszar o szczególnym znaczeniu dla zaspokojenia potrzeb mieszkańców, poprawy jakości ich życia i sprzyjający nawiązywaniu kontaktów społecznych ze względu na jego położenie oraz cechy funkcjonalno-przestrzenne, określony w studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego gminy;

obszar specjalnej ochrony ptaków – obszar wyznaczony, zgodnie z przepisami prawa Unii Europejskiej, do ochrony populacji dziko występujących ptaków jednego lub wielu gatunków, w którego granicach ptaki mają korzystne warunki bytowania w ciągu całego życia, w dowolnym jego okresie albo stadium rozwoju;

obszar zieleni publicznej – należy przez to rozumieć ogólnodostępny:

a) teren o powierzchni nie mniejszej niż 0,05 ha pokryty roślinnością, wyposażony w infrastrukturę techniczną i rekreacyjną, w szczególności park, zieleniec, ogród jordanowski lub zabytkowy, z wyłączeniem zieleni towarzyszącej drogom, budynkom, składowiskom, lotniskom, dworcom kolejowym oraz obiektom przemysłowym,

b) las będący w posiadaniu jednostki samorządu terytorialnego lub Skarbu Państwa;

ochrona krajobrazowa – zachowanie cech charakterystycznych danego krajobrazu;

ochrona krajobrazu oznacza działania na rzecz zachowania i utrzymywania ważnych lub charakterystycznych cech krajobrazu tak, aby ukierunkować i harmonizować zmiany, które wynikają z procesów społecznych, gospodarczych i środowiskowych;

oś widokowa – wyobrażalna prosta kierująca wzrok na charakterystyczne elementy zagospodarowania terenu lub terenów;

otoczenie – teren wokół lub przy zabytku wyznaczony w decyzji o wpisie tego terenu do rejestru zabytków w celu ochrony wartości widokowych zabytku oraz jego ochrony przed szkodliwym oddziaływaniem czynników zewnętrznych;

otulina – strefę ochronną graniczącą z formą ochrony przyrody i wyznaczoną indywidualnie dla formy ochrony przyrody w celu zabezpieczenia przed zagrożeniami zewnętrznymi wynikającymi z działalności człowieka;

park krajobrazowy obejmuje obszar chroniony ze względu na wartości przyrodnicze, historyczne i kulturowe oraz walory krajobrazowe w celu zachowania, popularyzacji tych wartości w warunkach zrównoważonego rozwoju;

park narodowy obejmuje obszar wyróżniający się szczególnymi wartościami przyrodniczymi, naukowymi, społecznymi, kulturowymi i edukacyjnymi, o powierzchni nie mniejszej niż 1 000 ha, na którym ochronie podlega cała przyroda oraz walory krajobrazowe;

plan urządzenia lasu – podstawowy dokument gospodarki leśnej opracowywany dla określonego obiektu, zawierający opis i ocenę stanu lasu oraz cele, zadania i sposoby prowadzenia gospodarki leśnej;

planowanie krajobrazu oznacza skuteczne działanie perspektywiczne mające na celu powiększenie, odtworzenie lub utworzenie krajobrazów;

polityka w zakresie krajobrazu oznacza wyrażenie przez właściwe organy publiczne ogólnych zasad, strategii i wytycznych, które pozwalają podejmować specjalne środki ukierunkowane na ochronę, gospodarkę i planowanie krajobrazów;

pomnikami przyrody są pojedyncze twory przyrody żywej i nieożywionej lub ich skupiska o szczególnej wartości przyrodniczej, naukowej, kulturowej, historycznej lub krajobrazowej oraz odznaczające się indywidualnymi cechami, wyróżniającymi je wśród innych tworów, okazałych rozmiarów drzewa, krzewy gatunków rodzimych lub obcych, źródła, wodospady, wywierzyska, skałki, jary, głązy narzutowe oraz jaskinie;

powierzchnia biologicznie czynna – należy przez to rozumieć teren zapewniający naturalną wegetację roślin i retencję wód opadowych i roztopowych, teren pokryty ciekami lub zbiornikami wodnymi, z wyłączeniem basenów rekreacyjnych i przemysłowych, a także 50% powierzchni tarasów i stropodachów oraz innych powierzchni zapewniających naturalną wegetację roślin, o powierzchni nie mniejszej niż 10 m²;

prace konserwatorskie – działania mające na celu zabezpieczenie i utrwalenie substancji zabytku, zahamowanie procesów jego destrukcji oraz dokumentowanie tych działań;

przedpole ekspozycji – rozległe poziome płaszczyzny, w szczególności zbiorniki wodne, zbocza lub płaskie dna dolin, umożliwiające ekspozycję panoram;

punkt widokowy – miejsce lub punkt topograficznie wyniesiony w terenie, z którego układ wizualny obszaru widzenia dla obserwatora jest szeroki i daleki;

reklama – należy przez to rozumieć upowszechnianie w jakiegokolwiek wizualnej formie informacji promującej osoby, przedsiębiorstwa, towary, usługi, przedsięwzięcia lub ruchy społeczne;

rezerwat przyrody obejmuje obszary zachowane w stanie naturalnym lub mało zmienionym, ekosystemy, ostoje i siedliska przyrodnicze, a także siedliska roślin, siedliska zwierząt i siedliska grzybów oraz twory i składniki przyrody nieożywionej, wyróżniające się szczególnymi wartościami przyrodniczymi, naukowymi, kulturowymi lub walorami krajobrazowymi;

sieć obszarów Natura 2000 obejmuje: 1) obszary specjalnej ochrony ptaków; 2) specjalne obszary ochrony siedlisk; 3) obszary mające znaczenie dla Wspólnoty

siedlisko przyrodnicze – obszar lądowy lub wodny, naturalny, półnaturalny lub antropogeniczny, wyodrębniony w oparciu o cechy geograficzne, abiotyczne i biotyczne;

specjalny obszar ochrony siedlisk – obszar wyznaczony, zgodnie z przepisami prawa Unii Europejskiej, w celu trwałej ochrony siedlisk przyrodniczych lub populacji zagrożonych wyginięciem gatunków roślin lub zwierząt lub w celu odtworzenia właściwego stanu ochrony siedlisk przyrodniczych lub właściwego stanu ochrony tych gatunków;

stanowiskami dokumentacyjnymi są niewyodrębniające się na powierzchni lub możliwe do wyodrębnienia, ważne pod względem naukowym i dydaktycznym, miejsca występowania formacji geologicznych, nagromadzeń skamieniałości lub tworów mineralnych, jaskinie lub schroniska podskalne wraz z namuliskami oraz fragmenty eksploatowanych lub nieczynnych wyrobisk powierzchniowych i podziemnych;

strefy ochrony konserwatorskiej – to obejmujące obszary, na których obowiązują określone ustaleniami planu ograniczenia, zakazy i nakazy, mające na celu ochronę znajdujących się na tym obszarze zabytków;

szyld – należy przez to rozumieć tablicę reklamową lub urządzenie reklamowe informującą o działalności prowadzonej na nieruchomości, na której ta tablica reklamowa lub urządzenie reklamowe się znajdują;

środowisko – ogół elementów przyrodniczych, w tym także przekształconych w wyniku działalności człowieka, a w szczególności powierzchnię ziemi, kopaliny, wody, powietrze, krajobraz, klimat oraz pozostałe elementy różnorodności biologicznej, a także wzajemne oddziaływania pomiędzy tymi elementami;

środowisko przyrodnicze – krajobraz wraz z tworami przyrody nieożywionej oraz naturalnymi i przekształconymi siedliskami przyrodniczymi z występującymi na nich roślinami, zwierzętami i grzybami;

tablica reklamowa – należy przez to rozumieć przedmiot materialny przeznaczony lub służący ekspozycji reklamy wraz z jego elementami konstrukcyjnymi i zamocowaniami, o płaskiej powierzchni służącej ekspozycji reklamy, w szczególności baner reklamowy, reklamę naklejaną na okna budynków i reklamy umieszczane na rusztowaniu, ogrodzeniu lub wyposażeniu placu budowy, z wyłączeniem drobnych przedmiotów codziennego użytku wykorzystywanych zgodnie z ich przeznaczeniem;

teren zamknięty – rozumie się przez to teren, a w szczególnych przypadkach obiekt budowlany lub jego część, dostępny wyłącznie dla osób uprawnionych;

tereny zieleni – tereny urządzone wraz z infrastrukturą techniczną i budynkami funkcjonalnie z nimi związanymi, pokryte roślinnością, pełniące funkcje publiczne, a w szczególności parki, zieleńce, promenady, bulwary, ogrody botaniczne, zoologiczne, jordanowskie i zabytkowe, cmentarze, zieleń towarzysząca drogom na terenie zabudowy, placom, zabytkowym fortyfikacjom, budynkom, składowiskom, lotniskom, dworcom kolejowym oraz obiektom przemysłowym;

trwale zrównoważona gospodarka leśna – działalność zmierzającą do ukształtowania struktury lasów i ich wykorzystania w sposób i tempie zapewniającym trwałe zachowanie ich bogactwa biologicznego, wysokiej produktywności oraz potencjału regeneracyjnego, żywotności i zdolności do wypełniania, teraz i w przyszłości, wszystkich ważnych ochronnych, gospodarczych i socjalnych funkcji na poziomie lokalnym, narodowym i globalnym, bez szkody dla innych ekosystemów;

tymczasowy obiekt budowlany – należy przez to rozumieć obiekt budowlany przeznaczony do czasowego użytkowania w okresie krótszym od jego trwałości technicznej, przewidziany do przeniesienia w inne miejsce lub rozbiórki, a także obiekt budowlany niepołączony trwale z gruntem, jak: strzelnice, kioski uliczne, pawilony sprzedaży ulicznej i wystawowe, przekrycia namiotowe i powłoki pneumatyczne, urządzenia rozrywkowe, barakowozy, obiekty kontenerowe, przenośne wolno stojące maszty antenowe;

uproszczony plan urządzenia lasu – plan opracowywany dla lasu o obszarze co najmniej 10 ha, stanowiącego zwarty kompleks leśny, zawierający skrócony opis lasu i gruntów przeznaczonych do zalesienia oraz podstawowe zadania dotyczące gospodarki leśnej;

urządzenie reklamowe – należy przez to rozumieć przedmiot materialny przeznaczony lub służący ekspozycji reklamy wraz z jego elementami konstrukcyjnymi i zamocowaniami, inny niż tablica reklamowa, z wyłączeniem drobnych przedmiotów codziennego użytku wykorzystywanych zgodnie z ich przeznaczeniem;

użytek ekologiczny oznacza zasługujące na ochronę pozostałości ekosystemów mających znaczenie dla zachowania różnorodności biologicznej – naturalne zbiorniki wodne, śródpolne

i śródlądowe oczka wodne, kępy drzew i krzewów, bagna, torfowiska, wydmy, płaty nieużytkowanej roślinności, starorzecza, wychodnie skalne, skarpy, kamieńce, siedliska przyrodnicze oraz stanowiska rzadkich lub chronionych gatunków roślin, zwierząt i grzybów, ich ostoje oraz miejsca rozmnażania lub miejsca sezonowego przebywania;

walory krajobrazowe – wartości przyrodnicze, kulturowe, historyczne, estetyczno-widokowe obszaru oraz związane z nimi rzeźbę terenu, twory i składniki przyrody oraz elementy cywilizacyjne, ukształtowane przez siły przyrody lub działalność człowieka;

zabytek – nieruchomość lub rzecz ruchomą, ich części lub zespoły, będące dziełem człowieka lub związane z jego działalnością i stanowiące świadectwo minionej epoki bądź zdarzenia, których zachowanie leży w interesie społecznym ze względu na posiadaną wartość historyczną, artystyczną lub naukową;

zabytek archeologiczny – zabytek nieruchomy, będący powierzchnią, podziemną lub podwodną pozostałością egzystencji i działalności człowieka, złożoną z nawarstwień kulturowych i znajdujących się w nich wytworów bądź ich śladów albo zabytek ruchomy, będący tym wytworem;

zadrzewienie – pojedyncze drzewa, krzewy albo ich skupiska niebędące lasem lub plantacją, wraz z terenem, na którym występują, i pozostałymi składnikami szaty roślinnej tego terenu;

zagrożenie wewnętrzne – czynnik mogący wywołać niekorzystne zmiany cech fizycznych, chemicznych lub biologicznych zasobów, tworów i składników chronionej przyrody, walorów krajobrazowych oraz przebiegu procesów przyrodniczych, wynikający z przyczyn naturalnych lub z działalności człowieka w granicach obszarów lub obiektów podlegających ochronie prawnej;

zagrożenie zewnętrzne – czynnik mogący wywołać niekorzystne zmiany cech fizycznych, chemicznych lub biologicznych zasobów, tworów i składników chronionej przyrody, walorów krajobrazowych oraz przebiegu procesów przyrodniczych, wynikający z przyczyn naturalnych lub z działalności człowieka, mający swoje źródło poza granicami obszarów lub obiektów podlegających ochronie prawnej;

zespół przyrodniczo-krajobrazowy oznacza fragment krajobrazu naturalnego i kulturowego zasługujące na ochronę ze względu na ich walory widokowe lub estetyczne;

zielen izolacyjna – należy przez to rozumieć pas zwartej zieleni wielopiętrowej, w tym wysokiej, złożony z gatunków odpornych na zanieczyszczenia, oddzielający funkcjonalnie i optycznie obiekty uciążliwe od terenów sąsiednich;

zrównoważony rozwój – to taki rozwój społeczno-gospodarczy, w którym następuje proces integrowania działań politycznych, gospodarczych i społecznych, z zachowaniem równowagi przyrodniczej oraz trwałości podstawowych procesów przyrodniczych, w celu zagwarantowania możliwości zaspokajania podstawowych potrzeb poszczególnych społeczności lub obywateli zarówno współczesnego pokolenia, jak i przyszłych pokoleń.

12. Spis tabel

Tabela 1. Struktura dokumentu Audytu krajobrazowego województwa lubelskiego	7
Tabela 2. Struktura użytkowania gruntów w województwie lubelskim w 2022 r.	13
Tabela 3. Krajobrazy naturalne województwa lubelskiego	20
Tabela 4. Regiony geobotaniczne województwa lubelskiego	22
Tabela 5. Typy roślinności potencjalnej w województwie lubelskim	25
Tabela 6. Regiony historyczno-kulturowe województwa lubelskiego	27
Tabela 7. Typy krajobrazów w województwie lubelskim	31
Tabela 8. Zestawienie zidentyfikowanych krajobrazów oraz ich klasyfikacja	33
Tabela 9. Krajobrazy priorytetowe województwa lubelskiego, według kryterium kwalifikacji	44
Tabela 10. Krajobrazy priorytetowe (wg typu krajobrazu) – w ujęciu ilościowym	52
Tabela 11. Krajobrazy priorytetowe (wg typu krajobrazu) – w ujęciu powierzchniowym	53
Tabela 12. Krajobrazy priorytetowe województwa lubelskiego (wg podtypu) – ujęcie ilościowe	55
Tabela 13. Krajobrazy priorytetowe (wg podtypu krajobrazu) – w ujęciu powierzchniowym	57
Tabela 14. Liczba zagrożeń wg. przedmiotu zagrożenia (odbiorcy presji)	65
Tabela 15. Liczba zagrożeń wg. rodzaju (charakteru) działań i zjawisk stwarzających zagrożenia	67
Tabela 16. Źródła zagrożeń dla wartości krajobrazów	71
Tabela 17. Skala zagrożenia	72
Tabela 18. Wykaz obszarów, które powinny zostać objęte formami ochrony przyrody	80
Tabela 19. Wykaz obszarów, które powinny zostać objęte formami ochrony zabytków	84
Tabela 20. Wykaz miejscowości wyróżniających się lokalną formą architektoniczną zabudowy	92

13. Spis rycin

Rycina 1. Położenie administracyjne województwa lubelskiego	12
Rycina 2. Podział fizycznogeograficzny województwa lubelskiego	14
Rycina 3. Typy rzeźby terenu województwa lubelskiego	16
Rycina 4. Krajobrazy naturalne województwa lubelskiego	17
Rycina 5. Regiony geobotaniczne województwa lubelskiego	24
Rycina 6. Potencjalna roślinność naturalna województwa lubelskiego	26
Rycina 7. Regiony historyczno-kulturowe województwa lubelskiego	28
Rycina 8. Granice krajobrazów występujących na terenie województwa lubelskiego	30
Rycina 9. Klasyfikacja typologiczna krajobrazów w województwie lubelskim	32
Rycina 10. Przykładowa Karta charakterystyki krajobrazu: 06-343.12-19 (podtyp 9a)	36
Rycina 11. Dokumentacja fotograficzna 06-343.12-19 (podtyp 9a) – zdjęcie nr 1: Nałęczów – ulica Lipowa	38
Rycina 12. Przykładowa Karta oceny krajobrazu: 06-343.12-19 (podtyp 9a)	41
Rycina 13. Krajobrazy priorytetowe według kryterium kwalifikacji	51
Rycina 14. Udział krajobrazów priorytetowych danego typu w liczbie wszystkich jednostek priorytetowych – w ujęciu ilościowym	53
Rycina 15. Udział powierzchni krajobrazów priorytetowych danego typu w powierzchni wszystkich jednostek priorytetowych – w ujęciu powierzchniowym	54
Rycina 16. Podtypy krajobrazów priorytetowych w województwie lubelskim wg liczby jednostek	56
Rycina 17. Podtypy krajobrazów priorytetowych w województwie lubelskim według zajmowanej powierzchni [ha]	58
Rycina 18. Krajobrazy priorytetowe województwa lubelskiego	60
Rycina 19. Wybrane obszary chronione województwa lubelskiego	63
Rycina 20. Krajobrazy dla których wskazano zagrożenia	66
Rycina 21. Krajobrazy według liczby stwierdzonych zagrożeń	70
Rycina 22. Wzór karty zagrożeń krajobrazu: 06-343.12-19 (podtyp 9a)	72
Rycina 23. Przykładowa karta rekomendacji i wniosków: 06-343.12-19 (podtyp 9a)	76
Rycina 24. Przykładowa karta lokalnych form architektonicznych zabudowy– Nałęczów (kod krajobrazu: 06-343.12-19)	93
Rycina 25. Mapa lokalnych form architektonicznych zabudowy – Nałęczów (kod krajobrazu: 06- 343.12-19)	95
Rycina 26. Zabytkowa willa w Nałęczowie – ul. Lipowa 7	96
Rycina 27. Zabytkowa willa w Nałęczowie – ul. Stanisława Augusta Poniatowskiego 27	96

14. Spis załączników

1. Załącznik nr 1. Zestawienie tabelaryczne zidentyfikowanych krajobrazów oraz ich klasyfikacja
2. Załącznik nr 2. Zestawienie kart charakterystyk zidentyfikowanych krajobrazów
3. Załącznik nr 3. Zestawienie kart ocen zidentyfikowanych krajobrazów
4. Załącznik nr 4. Zestawienie tabelaryczne krajobrazów priorytetowych
5. Załącznik nr 5. Zestawienie tabelaryczne obszarów i obiektów, o których mowa w art. 38a ust. 3 pkt 2 u.p.z.p.
6. Załącznik nr 6. Zestawienie zagrożeń dla możliwości zachowania wartości krajobrazów priorytetowych oraz wartości krajobrazów w obrębie obszarów lub obiektów, o których mowa w art. 38a ust. 3 pkt 2 u.p.z.p.
7. Załącznik nr 7. Zestawienie rekomendacji i wniosków dotyczących kształtowania i ochrony krajobrazów priorytetowych oraz krajobrazów w obrębie obszarów lub obiektów, o których mowa w art. 38a ust. 3 pkt 2 u.p.z.p.
8. Załącznik nr 8. Katalog lokalnych form architektonicznych zabudowy dla krajobrazów priorytetowych
9. Załącznik nr 9. Mapa zidentyfikowanych krajobrazów (1:50 000)
10. Załącznik nr 10. Mapa przedstawiającą lokalizację krajobrazów priorytetowych (1:50 000)
11. Załącznik nr 11. Mapa obszarów lub obiektów, o których mowa w art. 38a ust. 3 pkt 2 u.p.z.p. (1:50 000)
12. Załącznik nr 12. Mapy obszarów, które powinny zostać włączone do istniejących form ochrony przyrody
13. Załącznik nr 13. Mapy obszarów, które powinny zostać objęte formami ochrony zabytków, w tym szczególności parków kulturowych
14. Załącznik nr 14. Mapy obszarów zabudowanych wyróżniających się lokalną formą architektoniczną (1:2 000)